

Årsrapport 2004

*Delrapport for samfunnsvitenskapelige
institutter*

Forord

Forskningsrådets årsrapport for instituttene for 2004 gir en samlet oversikt over hvordan bevilgningene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd. Selv om resultatene ses i forhold til målsettinger og føringer i tildelingene fra departementene for 2004, vil resultateksemlene i stor grad skyldes forskningsbevilgninger gitt tidligere år. Årsrapporten vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av de samlede samfunnsmessige effekter av forskningsbevilgningene for budsjettåret.

Årsrapporten for forskningsinstituttene for 2004 kommer i tillegg til Forskningsrådets ordinære årsrapport og består av én samlerapport og fire delrapporter for følgende instituttgrupperinger: De teknisk-industrielle instituttene, primærnæringsinstituttene, de samfunnsvitenskapelige instituttene og miljøinstituttene og CMI. De medisinske og helsefaglige instituttene er omtalt i samlerapporten. Rapporten omfatter forskningsinstitutter som har forskning som hovedaktivitet og som omfattes av ”Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter”. Forskningsrådet har et strategisk ansvar for utviklingen av disse instituttene, men forskningsinstituttene er selv ansvarlig for sin egen virksomhet. Det henvises til samlerapporten og de fire delrapportene for sektorspesifikke vurderinger.

Institutttrappertene er basert på bidrag fra instituttene selv og data innhentet av NIFU STEP – Studier av innovasjon, forskning og utdanning på oppdrag fra Forskningsrådet. Dataene omfatter finansiering, økonomiske forhold, personale, samarbeid med andre FoU-institusjoner, kontakt med brukere og resultater av forskning og annen faglig virksomhet. NIFU STEP har også bistått Forskningsrådet med analyse av og kommentarer til tallene for 2004 i rapporten.

Oslo, mai 2005

Arvid Hallén
adm. direktør

Roy H. Gabrielsen
direktør
Divisjon for vitenskap

Forord.....	2
I ÅRSRAPPORT FOR DE SAMFUNNSVITENSKAPELIGE INSTITUTTENE.....	4
I.1 Innledning	4
I.2 Endringer i instituttpopulasjonen	7
I.3 Økonomi	7
I.4 Personalressurser	16
I.5 Publisering.....	18
I.6 Internasjonalt samarbeid	20
I.7 Samarbeidsrelasjoner	21
I.8 Vurdering av utviklingen.....	22
2 RAPPORT FRA DE ENKELTE INSTITUTTENE	24
Agderforskning	24
Møreforskning	28
Nordlandsforskning.....	31
Nord-Trøndelagsforskning.....	34
Norut NIBR Finnmark.....	37
NORUT Samfunnsforskning.....	39
Rogalandsforskning Samfunn	42
Telemarksforskning-Bø	45
Telemarksforskning-Notodden	47
Vestlandsforskning.....	50
Østfoldforskning.....	53
Østlandsforskning.....	56
Arbeidsforskningsinstituttet (AFI).....	58
Forskningsstiftelsen Fafo	62
Fridtjof Nansens Institutt (FNI).....	66
Institutt for forsvarsstudier (IFS).....	69
Institutt for fredsforskning (PRIO).....	71
Institutt for samfunnsforskning (ISF).....	73
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).....	75
Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – Senter for innovasjonsforskning (NIFU STEP)	78
Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)	81
NTNU Samfunnsforskning	84
NTNU Voksne i læring (ViL).....	86
Samfunns- og næringslivsforskning (SNF).....	88
SINTEF Teknologi og samfunn	90
Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)	94
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)	97
Transportøkonomisk institutt (TØI)	99

Vedlegg

I Årsrapport for de samfunnsvitenskapelige instituttene

I.1 Innledning

Instituttsektoren utgjør i dag en viktig del av det norske forskningssystemet¹. Vitale institutter er viktig for å nå nasjonale mål for forskningspolitikken og for deler av sektorpolitikken. Instituttene er også sentrale i realiseringen av Forskningsrådets strategier. Denne rapporten omfatter virksomheten ved de 28 samfunnsvitenskapelige instituttene som Avdeling for samfunnsforskning har ansvaret for.

De 28 samfunnsvitenskapelige instituttene blir i framstillingen delt inn i to hovedgrupper; regionale og nasjonale institutter. Dette gjelder også alle tabellene som viser nøkkeltallene. I analysedelen har vi også valgt å dele de nasjonale instituttene i to grupper: institutter som får basisbevilgning via Norges forskningsråd og institutter som får basisbevilgning direkte fra departement.

- Regionale institutter – får basisbevilgning via Norges Forskningsråd
- Nasjonale institutter
 - Institutter som får basisbevilgning via Norges forskningsråd
 - Institutter som får basisbevilgning direkte fra departement

De regionale instituttene

har en relativt lik etableringshistorie, de får basisbevilgning fra samme departement (NHD) og har organisert seg i et interessefellesskap, FOKUS. Dette gjelder 12 institutter:

- Agderforskning
- Møreforskning
- Nordlandsforskning
- Nord-Trøndelagsforskning
- Norut NIBR Finnmark
- NORUT samfunnsforskning
- Rogalandsforskning
- Telemarksforskning-Bø
- Telemarksforskning-Notodden
- Vestlandforskning
- Østfoldforskning
- Østlandforskning

De nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene som får basisbevilgning via Forskningsrådet

er en mindre homogen gruppe. Selv om instituttene basisbevilgning gis via Forskningsrådet har flere av instituttene likevel en nær tilknytning til "sitt" departement. Følgende 9 institutter inngår:

- Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)
- Forskningsstiftelsen Fafo
- Fridtjof Nansens Institutt (FNI)
- Institutt for fredsforskning (PRIO)

¹ St. meld. Nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning.

Institutt for samfunnsforskning (ISF)
Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – Senter for innovasjonsforskning (NIFU STEP)
Samfunns- og næringslivsforskning (SNF)
SINTEF Teknologi og samfunn
Transportøkonomisk institutt (TØI)

De nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene som får basisbevilgning direkte fra et departement

er tilknyttet sektordepartementet de får basisbevilgningen fra. Noen av disse instituttene har betydelige forvaltningsoppgaver for offentlig forvaltning (f eks SIFO, SIRUS). Gruppen består av følgende seks institutter:

Institutt for forsvarsstudier (IFS)
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI)
Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)
Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)
NTNU Voksne i læring (NTNU VIL)

NTNU Samfunnsforskning (tidligere Allforsk) skiller seg fra de andre instituttene som er underlagt *Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter* ved at de ikke får basisbevilgning. I analysedelen av rapporten inngår NTNU Samfunnsforskning i gruppen av institutter som får basisbevilgning fra departement.

Av de 21 instituttene som får sin basisbevilgning via Forskningsrådet er 19 stiftelser, mens tre er aksjeselskap. Aksjeselskapene er alle relativt nydannede. Alle de seks instituttene som får basisbevilgning direkte fra et departement er statlige forvaltningsorgan. Tre av dem har særskilte fullmakter. NTNU Samfunnsforskning er aksjeselskap.

Tabell 1 gir en oversikt over instituttene med opplysning om finansierende departement og rettslig status. Forskningsrådet forvalter midler til basisbevilgning til navngitte institutter fra fire departementer UFD, NHD, SD og AAD. I tillegg til de 21 instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet er NUPI med i konkurransen om strategiske instituttprogrammer (SIP) til utenrikspolitiske institutter. CICERO kan også søke om samarbeids-SIP. I 2004 kanaliserte også Forskningsrådet SIP-midler fra UD til NUPI, PRIO og ARENA-programmet. I 2004 var den samlede rammen for basisbevilgninger fra Forskningsrådet 110 mill. kroner.

Tabell 1: Samfunnsvitenskapelige institutter fordelt etter finansierende departement og rettslig status

Finansierende departement	Stiftelse	A/S	Forvaltningsorgan
UFD	Forskningsstiftelsen Fafo FNI PRIO ISF NIFU STEP		NOVA NUPI NTNU VIL
NHD	Agderforskning Møreforskning Nordlandsforskning Nord- Trøndelagsforskning Rogalandsforskning- Samfunn Telemarksforskning-Bø Telemarksforskning - Notodden Vestlandforskning Østfoldforskning Østlandforskning SNF TØI NIFU STEP	NORUT NIBR Finnmark NORUT Samfunn	
ASD	SINTEF Teknologi og samfunn	AFI	
SD	TØI		
FD			IFS
BFD			SIFO
ASD			SIRUS
Uten basisbevilgning		NTNU Samfunnsforskning	

I årsrapporten presenteres og kommenteres de mest sentrale forholdene ved instituttene virksomhet. Framstillingen er basert på instituttene egen beskrivelse og innrapporterte nøkkeltall. NIFU STEP har siden 1997 innhentet datamateriale fra alle forskningsinstitutter underlagt *Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter* og fra enkelte andre institutter. Innsamlingen foretas på oppdrag fra Forskningsrådet gjennom et standardisert rapporteringsskjema til alle instituttene. Siden vi har tilnærmet sammenlignbare nøkkeltall for perioden 1997 – 2004, ses situasjonen i 2004 i sammenheng med virksomheten i hele syvårsperioden. Man må være oppmerksom på at instituttene er heterogene med hensyn til historie, finansieringsstruktur, oppgavetyper osv, slik at tallene kan skjule ulike tolkninger av begreper og kategorier. Denne gjennomgangen av hovedtrekk fra datamaterialet må leses med dette in mente.

Gjennom arbeidet med å tildele basisbevilgning følger Forskningsrådet utviklingen både for sektoren og ved hvert institutt. Dialogmøter, systematiske evalueringer og årlig rapportering er tiltak som gjør det mulig å fremme kvalitet i forskningen, rekruttering, samarbeidsrelasjoner og hensiktsmessig arbeidsdeling. I årsrapporten har vi også tatt inn en samlet vurdering av utviklingen i sektoren.

Regnskapstallene for 2004 vil for en del institutter være basert på foreløpige regnskap. Instituttene har ved rapporteringen for 2004 hatt anledning til å oppgi endelige regnskapstall

for 2003. Korrigeringer av regnskapstallene for 2003 og diverse andre korreksjoner i tidligere år, er innarbeidet i tabeller og figurer i denne rapporten.

I.2 Endringer i instituttpopulasjonen

I forståelsen av det framlagte tallmaterialet må en legge følgende forhold til grunn:

- Forskningsinstituttene NIFU og STEP-gruppen fusjonerte våren 2004 til det nye instituttet NIFU STEP. Tallene som vises i rapporten under NIFU STEP for perioden 2000 til 2003 gjelder det tidligere NIFU. For sammenligningens skyld blir tall for det tidligere STEP vist i tidsserier.
- Forskningsavdelingen ved VOX ble 1. august 2004 innlemmet som en del av NTNU, og skiftet samtidig navn til NTNU Voksne i læring (VIL). Tallmaterialet for 2004 dekker hele årets virksomhet ved denne enheten. Tallene som vises i rapporten under NTNU VIL for perioden 2000 til 2003 gjelder det tidligere Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt (2000) og Forskningsavdelingen i VOX (2001-2003).
- Forskningsstiftelsen for allmennvitenskapelig forskning i Trondheim - Allforsk - ble 1. januar 2004 virksomhetsoverdratt til aksjeselskapet Allforsk AS. NTNU gikk inn som eneaksjonær i selskapet våren 2004. I mai 2004 endret selskapet navn til NTNU Samfunnsforskning AS. Tallene som vises i rapporten under NTNU Samfunnsforskning AS for perioden 2000 til 2003 gjelder Allforsk. Norsk senter for bygdeforskning ble 1. januar 2001 skilt ut fra det tidligere Allforsk. Tallmaterialet for Allforsk før 2001 er derfor ikke direkte sammenlignbart med senere. Norsk senter for bygdeforskning inngår i tilsvarende rapport for primærnæringsinstituttene.
- Finnmarksforskning gikk 1. januar 2001 inn i NORUT-gruppen som NORUT Finnmark AS, og ble i 2003 slått sammen med NIBRs avdeling i Alta til NORUT NIBR Finnmark AS. I tabeller med tidsserier er det tallmateriale for NORUT Finnmark AS og Finnmarksforskning som ligger til grunn for henholdsvis årene før 2003 og 2001.
- SINTEF Teknologi og samfunn (tidligere SINTEF Teknologiledelse) ble inkludert i rapporten fra 2002. Tallene for dette instituttet gjelder bare den delen av virksomheten som får grunnfinansiering fra Norges forskningsråd, dvs. avdelingene IFIM og Ny praksis. Materialet dekker således ikke hele virksomheten ved dette miljøet. SINTEF Teknologiledelse rapporterer for øvrig sin totale virksomhet sammen med de teknisk-industrielle instituttene.
- Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ble opprettet 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. I tabeller med tidsserier er det tallmateriale for SIFA som ligger til grunn for årene før 2001. Siden SIRUS har flere funksjoner enn SIFA, er ikke tallmaterialet direkte sammenlignbart.

I.3 Økonomi

I.3.1 Inntektsutvikling

De 28 samfunnsvitenskapelige instituttene hadde samlede driftsinntekter på 883 mill. kroner i 2004. Dette var en økning på 5 mill. kroner eller 0,6 prosent fra 2003. Nesten hele inntektsøkningen (4 mill. kroner) var ved de regionale instituttene, mens inntektene ved de nasjonale instituttene samlet lå på samme nivå som året før. De regionale forskningsinstituttene hadde driftsinntekter på til sammen 239 mill. kroner i 2004, mot 235

mill. kroner i 2003. Ved de nasjonale instituttene utgjorde driftsinntektene 644 mill. kroner i 2004, om lag 1 mill. mer enn i 2003 (tabell 4 i vedlegg 2).

De siste fem årene har inntektene ved de regionale forskningsinstituttene samlet vært ganske stabile. Inntektsvolumet i 2004 var nominelt 10 mill. kroner høyere enn i 2000, noe som innebærer en vekst i inntektene på til sammen 4 prosent i perioden. Ved de nasjonale instituttene, korrigert for SINTEF Teknologi og samfunn, har inntektene økt med 18 prosent i samme periode. Inntektsutviklingen på instituttnivå viser stor variasjon i begge grupper av institutter. Ved en del institutter vil inntekter knyttet til koordinering av større programmer og prosjekter være med på å blåse opp tallene i enkelte år, og også være årsak til relativt store svingninger.

Som tidligere nevnt kan vi dele de nasjonale instituttene i to grupper, de som får basisbevilgning fra Forskningsrådet og de som får basisbevilgning direkte fra departement. Figur 1 viser utviklingen av de samlede inntekter for de tresamfunnsvitenskapelige instituttgruppene målt per forskerårsverk. Vi ser at begge grupper av nasjonale instituttene har hatt høyere inntekt målt per forskerårsverk enn de regionale instituttene i hele perioden. Etter et vanskelig år i 2002 har de regionale instituttene hatt en positiv utvikling i 2003 og 2004.

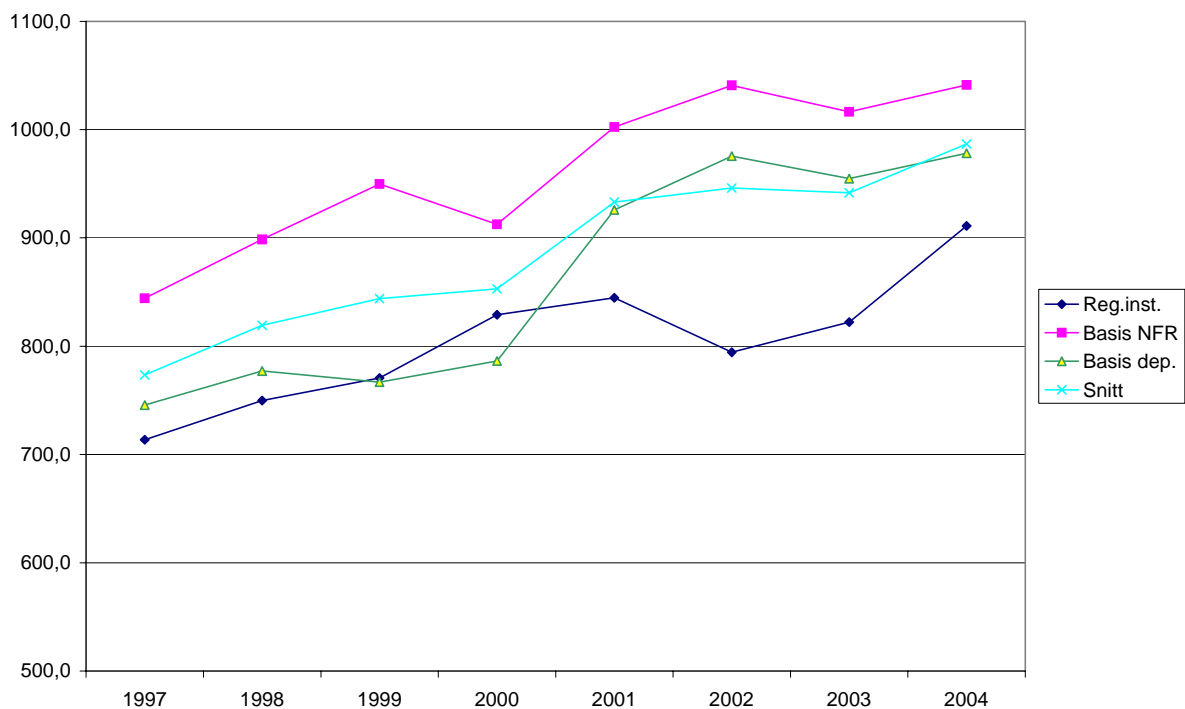

Fig. 1: Samlede inntekter per forskerårsverk for perioden 1997-2004(1000. kroner).

I.3.2 Finansiering og inntektsstruktur

Instituttens finansieringskilder og inntektsstruktur er viktige rammebetingelser for FoU-arbeidet ved instituttene. Omfanget av oppdragsinntekter gir en god indikasjon på instituttens inngrep med oppdragsmarkedet og deres evne til å konkurrere om forskningsrådsmidler. På den annen side kan et høyt omfang av oppdrag føre til at arbeidet ved instituttet blir mer preget av kortsiktige utredningsoppdrag enn av mer langsiktig forskning.

I figur 2 viser den samlede fordelingen av de samfunnsvitenskapelige instituttene sine inntekter i 2004. Andelen basisbevilgning av de samlede inntekter har økt fra 17 prosent i 1998 til 24 prosent i 2004. Andelen inntekter fra NFR-prosjekter og offentlig forvaltning har vært uendret i perioden, andelen inntekter fra utlandet har hatt en svak økning, mens andelen inntekter fra næringslivet og andre har hatt en liten nedgang. Det er imidlertid store forskjeller både mellom instituttene og instituttgruppene når det gjelder inntektsstruktur.

Forskjellene mellom instituttene gjelder særlig ulikt nivå på basisbevilgningen (se pkt. 1.3.3). Mens basisbevilgningen for de to instituttgruppene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet utgjør ca 16 prosent av de samlede inntekter (tabell 2), er snittet for de instituttene som får basisbevilgning direkte fra departement 46 prosent. Denne siste, høye prosenten skyldes særlig at i SIRUS' basisbevilgning ligger også midler til forvaltningsoppgaver.

I forhold til de totale inntektene får de regionale instituttene størst andel fra offentlig virksomhet, 36 prosent. De regionale instituttene får også størst andel inntekter fra næringslivet, 22 prosent, mens andelen er 10 prosent for de øvrige instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet og bare 4 prosent for de instituttene som får basisbevilgning fra departement. Andelen av inntekter fra utlandet er liten, med et snitt på 7 prosent. Størst er andelen for de nasjonale instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet hvor den utgjør 9 prosent.

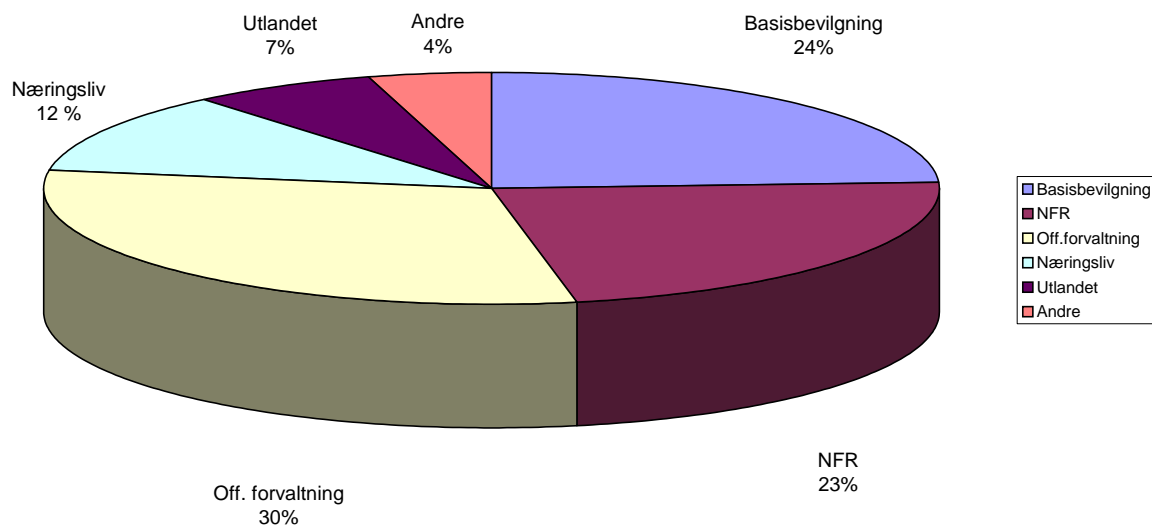

Fig. 2: Inntekter fordelt etter finansieringskilde i 2004.

Tabell 2: *Inntekter fordelt etter finansieringskilde for de tre instituttgruppene og samlet i 2004.*

	Regionale institutter	Inst.m.basis fra NFR	Inst.m.basis fra dep.	Sum
Basisbevilgning				
- mill. kr.	37,6	69,6	105,6	212,8
- %	16 %	17 %	46 %	24 %
NFR prosj.bevilgning				
- mill. kr.	48,5	118,5	34,2	201,2
- %	20 %	29 %	15 %	23 %
Offentlig forvaltning				
- mill. kr.	85,3	128,2	55,8	269,3
- %	36 %	31 %	24 %	30 %
Næringsliv				
- mill. kr.	51,7	41,7	8,6	102
- %	22 %	10 %	4 %	12 %
Utlandet				
- mill. kr.	10,9	37,9	10,7	59,5
- %	5 %	9 %	5 %	7 %
Andre				
- mill. kr.	4,7	19,6	14,1	38,4
- %	2 %	5 %	6 %	4 %
Sum				
- mill. kr.	238,7	415,5	229	883,2
- %	100 %	100 %	100 %	100 %

De store forskjellene mellom instituttgruppene vil vi se nærmere på ved å se på basisfinansiering og oppdragsinntekter hver for seg.

1.3.3 Basisbevilgninger

Basisbevilgningene til de samfunnsvitenskapelige instituttene er en viktig rammebetingelse for å styrke instituttene i det norske forskningssystemet. I grunnbevilgningene ligger mulighetene til grunnleggende kompetanseheving gjennom dr.gradsprogram, publisering, konferanser og nettverksbygging, mens SIP-tildelingene gir rom for utvikling av kjerneområder, gjerne i samarbeid med nasjonale og internasjonale partnere.

For de instituttene som mottar basisbevilgning fra Forskningsrådet har bevilgningen hatt en reell økning i perioden. Vi vil særlig trekke fram tre forhold som har bidratt til denne utviklingen: I 1999 ble basisbevilgningen til de regionale instituttene økt med 15 mill. kroner til 32 mill. kroner, i 2000 utvidet Samferdselsdepartementet sin SIP-bevilgning til TØI til også å omfatte grunnbevilgning med 3 mill. kroner og i 2002 ble det inngått en samarbeidsavtale med Utenriksdepartementet om finansiering av SIP innen europaforskning. Denne hadde i 2004 en årlig ramme på 4 mill. kroner.

Basisbevilgningene til instituttene har økt fra gjennomsnittlig kr 140 000 per forskerårsverk i 1997 til rundt kr 234 000 per forskerårsverk i 2004. Nivået på basisbevilgning per forskerårsverk er imidlertid svært forskjellig for de tre instituttgruppene (figur 3). De regionale instituttene har lavest basisbevilgning, kr 140 000 per forskerårsverk, de nasjonale instituttene som får basisbevilgning via Forskningsrådet kr 170 000 per forskerårsverk og de instituttene som får basisbevilgning direkte fra departementet får i gjennomsnitt bevilgninger per forskerårsverk på rundt 450 000 kr, nesten tre ganger så mye

som institutter som får sin basisbevilgning via Forskningsrådet. Selv om alle de seks instituttene som får basisbevilgning via departement har høye basisbevilgninger, bidrar SIRUS med sine forvaltningsoppgaver særlig sterkt til å dra opp gjennomsnittet.

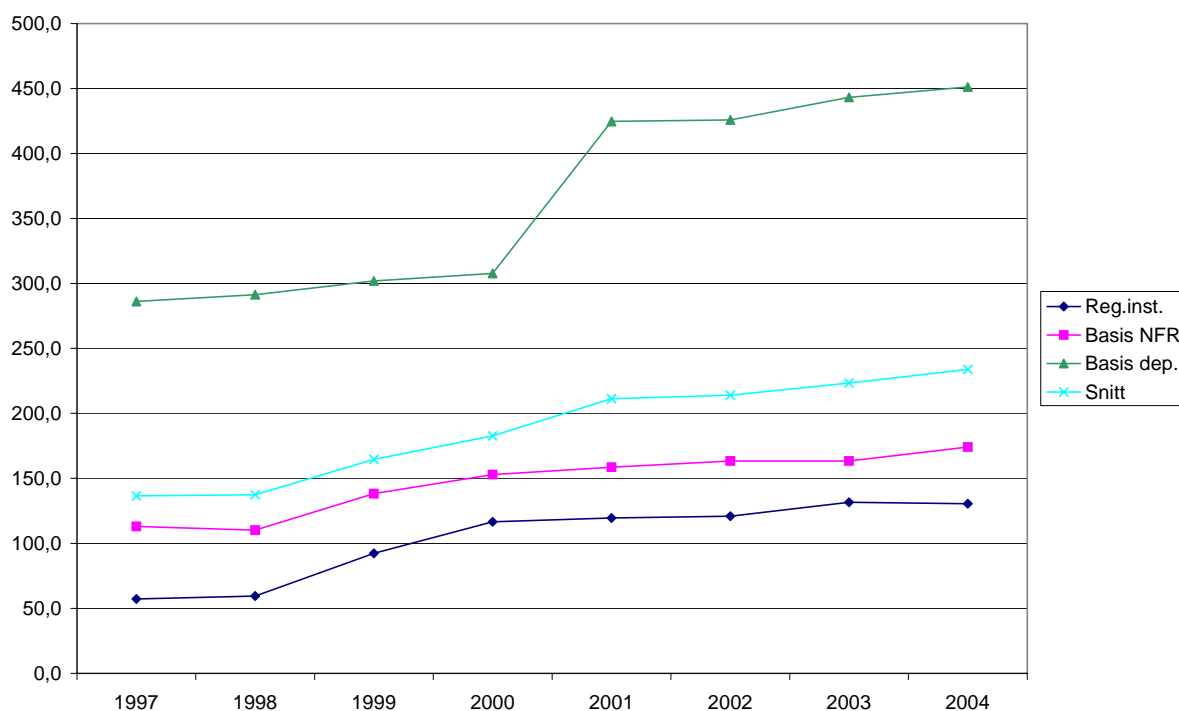

Fig. 3: Basisbevilgning per forskerårsverk 1997-2004 (i 1000 kr).

De store forskjellene i gjennomsnittlig basisfinansiering per forskerårsverk mellom instituttene skyldes i stor grad at instituttene har ulik historie og at midlene fra departementene blir gitt med til dels sterke føringer. Det finnes ingen klare prinsipper som begrunner ulikhetene. Det fragmenterte finansieringsmønsteret for instituttene reduserer Forskningsrådets muligheter til å følge opp instituttpolitikken gjennom tildeling av basisbevilgning.

For de instituttene som mottar basisbevilgning via Forskningsrådet har økningen i basisbevilgning de siste årene i hovedsak gått til strategiske instituttprogram, slik at det nå er minimum én SIP ved hvert institutt. Den tematiske fordelingen av SIPene sikrer at det videreutvikles eller utvikles nye og sentrale kjerneområder ved instituttene. I vedlegg 1 finnes en oversikt over SIPer i 2004.

For de to instituttgruppene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet utgjorde SIP-andelen ca en tredel av basisbevilgningen i 2004. For de regionale instituttene ble basisbevilgningen økt med 15 mill. kroner i 2000 hvorav den største delen ble benyttet til SIP, jfr. tabell 3 hvor vi viser veksten i grunnbevilgning og SIP fra 1998 til 2004. For de nasjonale instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet har SIP-andelen øket fra 23 prosent i 1998 til 31 prosent i 2004. For de instituttene som får basisbevilgning direkte fra departement, er det bare NOVA og NUPI som har SIP. Disse er i hovedsak etablert innenfor den budsjetttrammen som er tildelt fra UFD, men NUPI har også SIP bevilget fra Forskningsrådet.

Tabell 3: Tildeling av grunnbevilgning og SIP i 1998 og 2004 i mill. kroner.

	1998			2004		
	Grunn- bevilgning	SIP	Basis- bevilgning	Grunn- bevilgning	SIP	Basis- bevilgning
Regionale institutter	16,1	1,6	17,7	19,5	14,7	34,2
Inst. med basisbev. fra NFR	32,8	10,9	43,7	47,7	21,9	69,6
Inst. med basisbev. fra dep.	63,8	0,4	64,2	96,9	8,6	105,5
Sum	112,7	12,9	125,6	164,1	45,2	209,3

1.3.4 Inntekter fra oppdragsforskning

Med oppdragsinntekter mener vi alle inntekter som ikke er basisfinansiering, dvs. oppdrag fra offentlig forvaltning, næringsliv, utlandet og program-/ prosjektbevilgninger fra Forskningsrådet. Instituttene får ulik mengde av sine inntekter fra oppdragsforskning. Samlet utgjorde oppdragsinntektene 670 mill. kroner i 2004, eller drøyt tre fjerdedeler av instituttens samlede driftsinntekter. For de ulike gruppene er tallene henholdsvis 84 prosent for de regionale instituttene, 83 prosent for de nasjonale instituttene som får sin basisbevilgning via Forskningsrådet og 54 prosent for de instituttene som får sin basisbevilgning direkte fra departement.

Ser vi på fordeling per forskerårsverk (figur 4) finner vi at det offentlige er viktigste oppdragsgiver for alle de tre instituttgruppene, tilnærmet likt for de to gruppene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet med ca kr 320 000 per årsverk i 2004, mens de instituttene som får basisbevilgning direkte fra departement i snitt kr 240 000 per forskerårsverk. Men også prosjektmidler fra Forskningsrådet utgjør en vesentlig andel. Her ligger de nasjonale instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet høyest med kr 300 000 per årsverk, mens de regionale instituttene har ca kr 190 000 per forskerårsverk og de nasjonale instituttene som får basisbevilgning direkte fra departement har ca kr 150 000 per forskerårsverk. De regionale instituttene har større finansiering per forskerårsverk fra næringslivet enn de nasjonale instituttene. For de regionale instituttene utgjør finansieringen fra næringslivet litt i overkant av hva de får i prosjektbevilgninger fra Forskningsrådet. Institutter som får basisfinansiering fra departementet har svært lav finansiering fra næringslivet.

Finansiering fra utlandet utgjør fremdeles en relativt liten andel av finansieringen per forskerårsverk, men er høyest blant de nasjonale instituttene som får sin basisfinansiering via Forskningsrådet. Det synes som om de tre instituttgruppene i 2004 har hatt en viss økning i den utenlandske finansieringen i forhold til de senere årene målt per forskerårsverk.

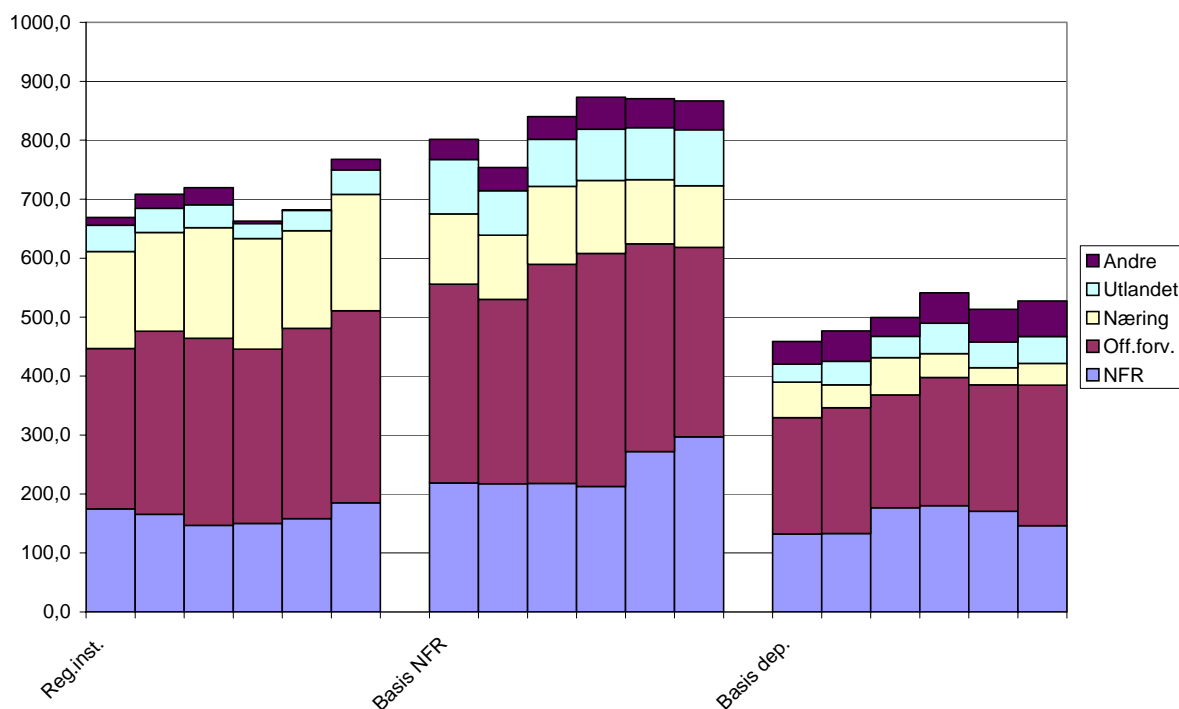

Fig. 4: Oppdragsinntekter fordelt på finansieringskilder per forskerårsverk for perioden 1999-2004 i 1000 kroner.

Som en følge av kvalitetsreformen legges det nå vekt på at universiteter og høyskoler skal utføre mer oppdragsforskning. Flere regionale institutter har drøftinger på gang for å få i stand et mer formalisert samarbeid med høyskolene om eksterntfinansiert forskning. Hvordan dette vil påvirke instituttsektoren som helhet er ennå vanskelig å si.

1.3.5 Driftsresultat

De samfunnsvitenskapelige instituttene er "non-profit"-organisasjoner, uten mål om å generere betydelige overskudd. Instituttene driftsresultat har normalt vist små variasjoner fra år til år.

Instituttene driftsregnskaper for 2004 viste til sammen et positivt resultat på 7 mill. kroner (figur 5). Sammenlignet ned de to tidligere år, der samlet driftsresultat var negativt, var dette en klar forbedring. Som i 2002 og 2003 var det også i 2004 enkelte av de regionale instituttene som slet med økonomien, men samlet gikk denne instituttgruppen nesten i balanse i 2004 (-0,7 mill. kroner).

De nasjonale instituttene hadde et driftsresultat på til sammen 8 mill. kroner. To av instituttene som får basisbevilgning via Forskningsrådet hadde driftsunderskudd. På den annen side kunne tre av disse instituttene vise til positivt driftsresultat på over 1 mill. kroner. De instituttene som får basisbevilgning fra departement hadde alle et positivt driftsresultat, men for noen var marginen svært liten.

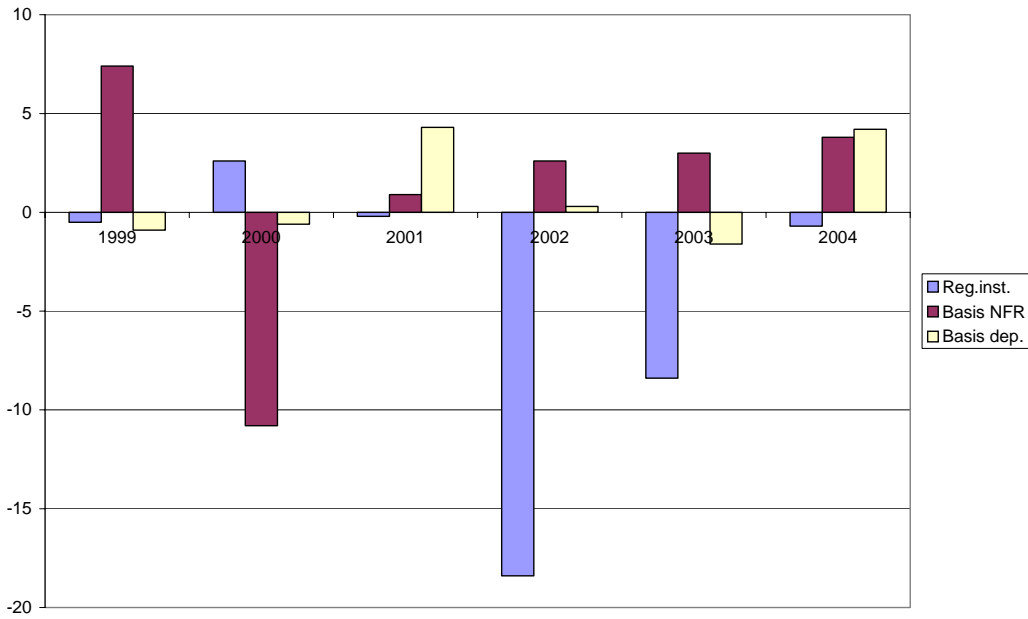

Fig. 5: Driftsresultat for de tre instituttgruppene 1999-2004 i mill. kroner.

1.3.6 Prosjektstørrelser

Prosjektens størrelse er en viktig rammebetingelse for FoU-arbeidet ved instituttene og forteller mye om forskernes arbeidsvilkår. Små prosjekter har vanligvis et langt større utredningspreg enn større prosjekter som gjør det mulig å gå i dybden og drive nyskapende og kumulativ forskning. Blir andelen små prosjekter høy går dette etter hvert ut over forskningens kvalitet.

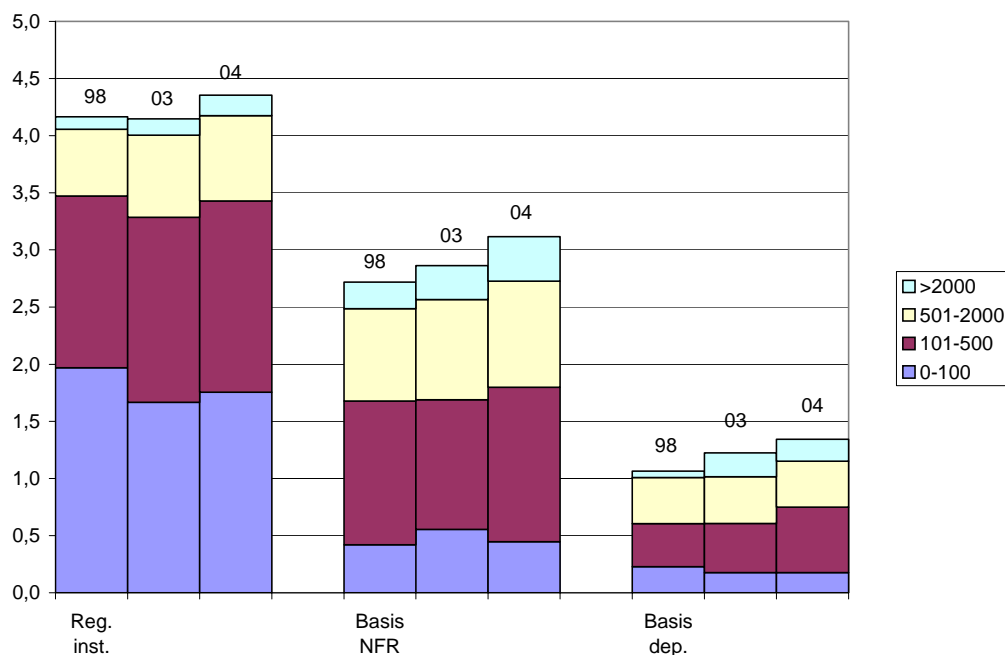

Fig. 6: Antall prosjekter per forskerårsverk fordelt på beløpsintervall for de ulike instituttgruppene i 1998, 2003 og 2004.

Instituttene arbeidet til sammen med på nær 2 800 prosjekter i 2004 med et samlet prosjektomfang 713 mill. kroner. Det er store forskjeller mellom instituttgruppene når det gjelder fordelingen av prosjekter etter størrelse. De regionale instituttene har langt flere småprosjekter enn de nasjonale instituttene. I 2004 var 80 prosent av de regionale instituttens prosjekter under kr 500 000, og av disse var over halvparten under kr 100 000. Målt per forskerårsverk har de regionale instituttene 3,5 prosjekter under kr 500 000.

Også for de nasjonale instituttene som får sin basisfinansiering via Forskningsrådet er størsteparten av prosjektene under kr 500 000, men andelen prosjekter under 100 000 er lavere enn for de regionale instituttene. Økningen i antall prosjekter de siste årene har dessuten kommet på større prosjekter, og særlig på de aller største prosjektene, over 2 mill. kroner.

Instituttene som får basisbevilgning direkte fra departement har svært få oppdragsprosjekter i forhold til de to andre instituttgruppene. Denne gruppens høye basisbevilgning gjør at det ikke er nødvendig å få inn like mange oppdrag. Prosjektene deres er også langt mer jevnt fordelt når det gjelder størrelse. I 2004 var 40 prosent av prosjektene større enn kr 500 000.

Ser vi på det totale antall prosjekter per forskerårsverk viser figur 6 at det er store forskjeller mellom instituttgruppene. Mens de regionale instituttene har 4,4 prosjekter per forskerårsverk, er det tilsvarende tallet for de øvrige som får basisbevilgning via Forskningsrådet 3,1 og for de instituttene som får basisbevilgning fra departement 1,4. I forhold til 2003 er dette en økning for alle tre gruppene.

I.4 Personalressurser

I.4.1 Omfang og kvinneandel

De samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene har relativt stor grad av stabilitet når det gjelder bemanning og personalressurser. Totalt sett har det vært liten endring både når det gjelder totalt antall årsverk og forskerårsverk i perioden 1997-2004 (figur 7).

Samlet ble det utført 1 101 årsverk ved de 28 samfunnsvitenskapelige instituttene i 2004. Av dette sto forskere og annet faglig personale for til sammen 895 årsverk, dvs. 81 prosent av totalt antall årsverk. Det totale antall årsverk gikk noe ned sammenliknet med 2003, da det ble rapportert 1 144 årsverk. Nedgangen kom hovedsakelig i gruppen forskere og faglig personale.

Det er noen mindre forskjeller mellom de ulike typer institutter når det gjelder andel forskerårsverk: De regionale instituttene har størst andel forskere med et snitt på 86 prosent, mens alle de nasjonale instituttene har et snitt på 80 prosent (tabell 12 i vedlegg 2). Noen av de nasjonale instituttene har vedtektsfestede oppgaver som ikke betjenes av forskere.

Forskningsrådet har som mål å øke andelen kvinnelige forskere. I 2004 ble 43 prosent av alle forskerårsverkene utført av kvinner (tabell 12 i vedlegg 2). Også kvinneandelen har holdt seg stabil i perioden, men lå 6 prosentpoeng lavere i 1997. Kvinneandelen ved de regionale forskningsinstituttene er noe lavere enn ved de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene, henholdsvis 33 mot 43 prosent i 2004.

Størrelsen på de samfunnsvitenskapelige instituttene varierer både mellom gruppene og gruppene i mellom. De regionale instituttene hadde i gjennomsnitt 22 forskerårsverk i 2004, mens de nasjonale instituttene i gjennomsnitt hadde 40 forskerårsverk.

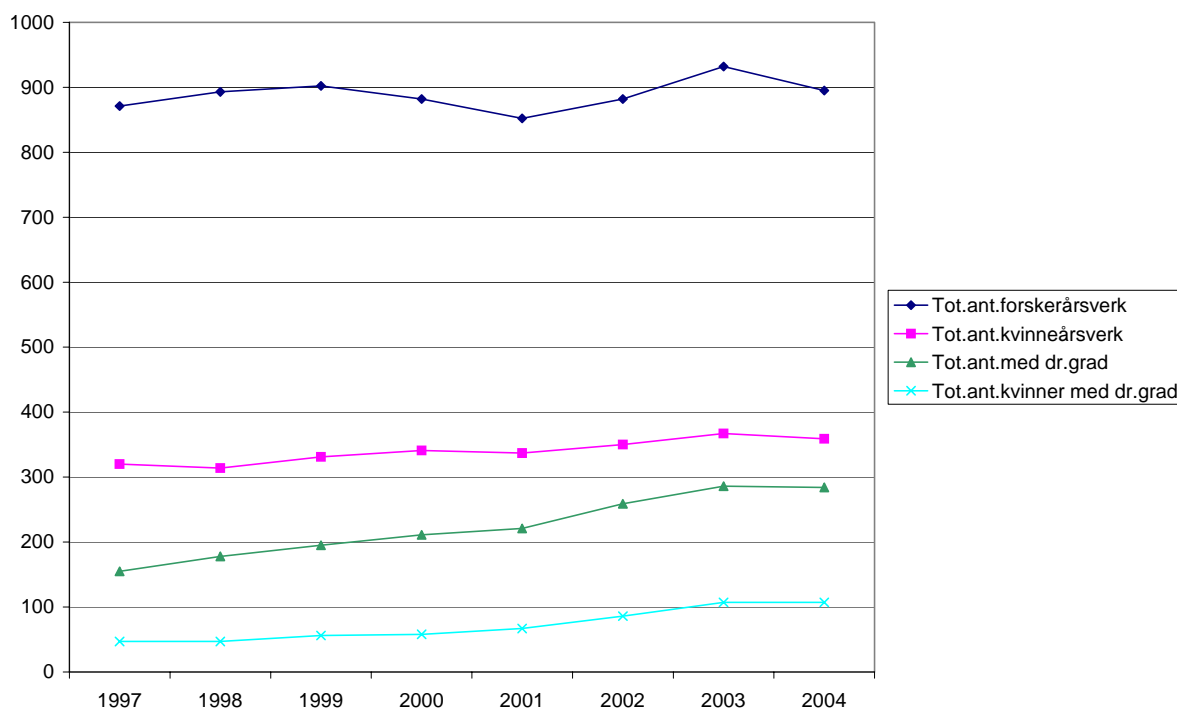

Fig. 7: Antall forskerårsverk ved de 28 samfunnsvitenskapelige instituttene i perioden 1997-2004.

1.4.2 Mobilitet

Stabiliteten i instituttsektoren viser seg også ved at det er relativt liten turnover. I 2004 var det en avgang på 100 forskere/faglig personale, mens det ble ansatt 92 nye medarbeidere. I perioden 1997-2001 var mobiliteten noe større med ca 130 personer inn og like mange ut av instituttene per år. Fra 2002 har det vært mer stabilt med ca 80 personer i avgang og tilvekst.

Av de som sluttet ved instituttene i 2004 gikk 42 prosent til universitets- og høyskolesektoren eller til andre forskningsinstitutter. Bare 11 prosent gikk til offentlig virksomhet og 15 prosent til næringslivet. 17 prosent gikk til utlandet.

Når det gjelder nyansatte forskere og annet faglig personale kom 24 prosent fra UoH-sektoren eller andre forskningsinstitutter, mens 14 prosent kom fra offentlig virksomhet og 17 prosent fra næringslivet. 20 prosent var nyutdannet.

Selv om tallene er små synes det som om det er forskjeller mellom de regionale og nasjonale instituttene: De regionale forskningsinstituttene både fikk og avga en større andel medarbeidere til næringslivet i 2004. Dette er også en trend vi har sett tidligere. Av de nyutdannede begynte de fleste på de nasjonale instituttene. På grunn av små tall og stor usikkerhet ønsker vi ikke å gå dypere inn i forskjellene mellom instituttgruppene.

Tabell 4: Avgang fra og tilgang til instituttsektoren i forhold til andre sektorer . Prosent. 2004

Sektor	Nærings- liv	UoH	Institutt	Off. virksomhet	Utland	Nyut- dannet	Annet	Sum	Antall
Fra institutt til	15	30	12	11	17		15	100	100
Til institutt fra	17	14	10	14	21	20	4	100	92

1.4.3 Dr. grader

Antall forskere med dr.grad er en av de parameterne som brukes for å måle den faglige kvaliteten på forskerne. Dr. grader er også en av indikatorene som brukes for å beregne grunnbevilgning til de regionale instituttene.

Antall forskere med doktorgrad har hatt en positiv utvikling for alle tre instituttgruppene i hele perioden. I alt hadde 284 forskere ved de samfunnsvitenskapelige instituttene doktorgraden i 2004. Det var dermed 0,32 personer med doktorgrad per forskerårsverk. Doktorgradsandelen er lavest blant de regionale instituttene, 0,22 personer med dr.grad per forskerårsverk, og nesten lik for de to gruppene av nasjonale institutter (0,35 og 0,36). Økning i antall dr.grader per forskerårsverk siste år har vært tilnærmet lik for de tre instituttgruppene, men litt høyere for de nasjonale instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet. Figur 8 viser utviklingen i dr.grader per forskerårsverk for de ulike instituttgruppene i perioden 1997-2004 .

Samlet for alle instituttgruppene har det vært en jevn utvikling av både kvinner og menn blant ansatte med dr.grad (figur 7).

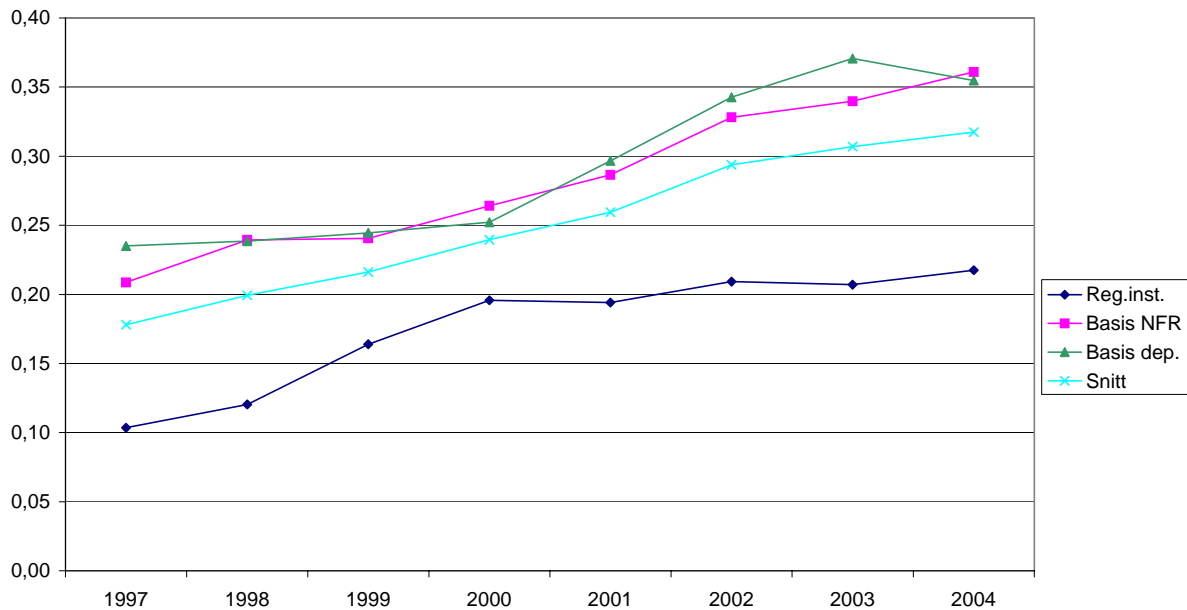

Fig. 8: Antall dr. grader per forskerårsverk (1997-2004).

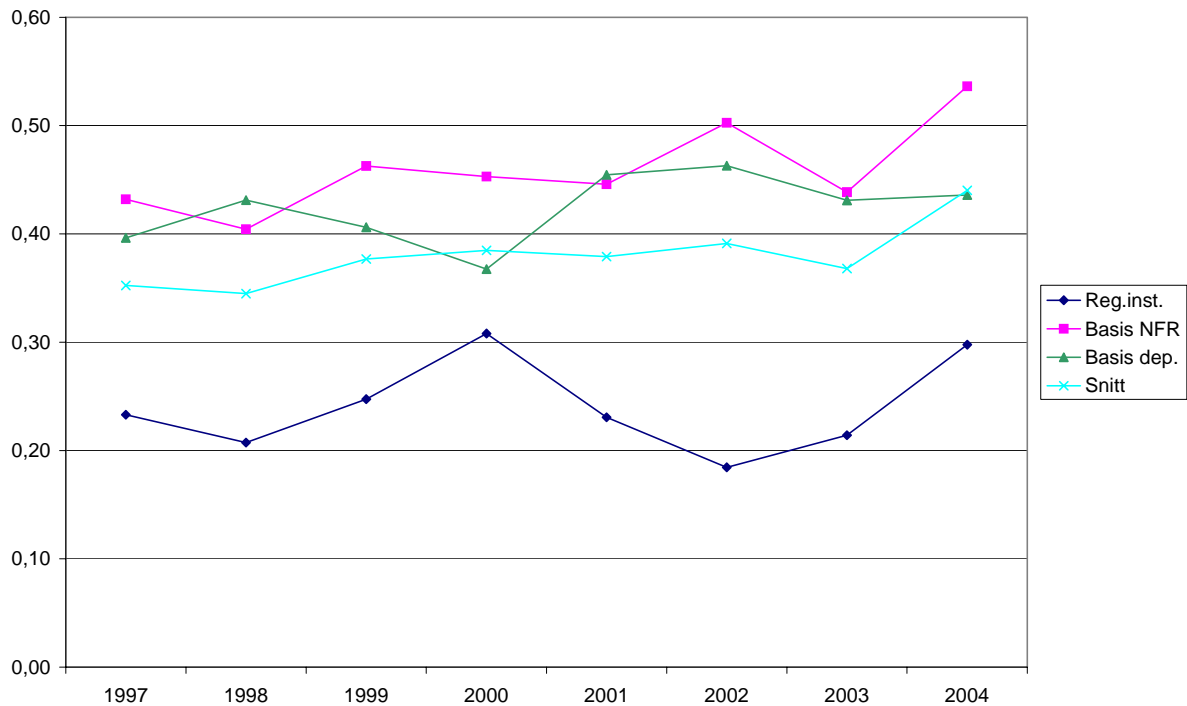
1.5 Publisering

Publisering av artikler i tidsskrifter med referee-ordninger er både en måte å måle forskningskvaliteten på og et viktig middel for å spre forskningsbasert kunnskap. Antall artikler i tidsskrifter med referee er også innført som en av indikatorene for tildeling av grunnbevilgning til de regionale instituttene.

Instituttene muligheter for vitenskapelig publisering er imidlertid avhengig av de økonomiske rammebetingelsene de opererer under. Dette er en viktig årsak til at de tre samfunnsvitenskapelige instituttgruppene har noe ulik publiseringsprofil.

Ansatte ved instituttene publiserte til sammen 394 vitenskapelige artikler i tidsskrifter med referee i 2004. Dette var en klar økning fra tidligere år da antallet aldri har oversteg 350 artikler. 289 av artiklene ble publisert i internasjonale tidsskrifter, mens 105 var i norske tidsskrifter. I 2004 utgjorde den vitenskapelige i gjennomsnitt 0,44 artikler per årsverk, den høyeste noensinne. I 2003 var tilsvarende forholdstall 0,37 artikkel per årsverk.

For å kunne sammenlikne instituttgruppene, har ser vi på antall artikler med referee per forskerårsverk. I figur 9 går det fram hvordan utviklingen har vært for de tre instituttgruppene. Det er en viss variasjon mellom de ulike gruppene og fra et år til neste, men i snitt har publiseringsnivået vært stabilt, men stigende og med en oppgang i 2004.

Figur 9: Antall vitenskapelige artikler i tidsskrift med referee per forskerårsverk. 1997-2004.

De regionale instituttene har et resultat på 0,30 artikkel per forskerårsverk i 2004. Disse instituttene har artikler som ett av incentivene for tildeling av grunnbevilgning. Siden vi her opererer med relativt små tall og som varierer en del fra år til år, er det noe uklart i hvilken grad artikler som incentiv har virket positivt for de regionale instituttene, men i forhold til 2002 og 2003 har utviklingen vært positiv.

De nasjonale instituttene som får basisbevilgning via Forskningsrådet har et snitt på 0,54 artikkel per forskerårsverk i 2004, og er noe høyere enn snittet for de instituttene som får basisbevilgning via et departement (0,44).

I noen sammenhenger er det påpekt at det er et dilemma at instituttene måles ut fra antall artikler med referee, som er et mål på kvalitet i den akademiske verden. Mange av instituttene driver i hovedsak anvendt forskning for oppdragsgivere som ønsker anvendte og ikke teoretiske løsninger. Antall artikler per forskerårsverk er likevel et relevant mål fordi alle instituttene har som mål å levere forskning av høy kvalitet. Internasjonal publisering i anerkjente tidsskrifter er derfor nødvendig.

De samfunnsvitenskapelige instituttene publiserer også i form av fagbøker og artikler i fagbøker. I tabell 5 er dette målt per forskerårsverk og sammenliknet mellom 1998 og 2004. Vi har ovenfor vist at det har vært en økning i publiserte vitenskapelige artikler. For fagbøker har antallet holdt seg stabilt for hele gruppen sett under ett. Mens de regionale instituttene har hatt en liten nedgang fra 1998 til 2004, har begge grupper med nasjonale instituttene hatt en viss økning. Alle instituttruppene har hatt en betydelig utvikling i publiserte bokartikler per forskerårsverk.

Tabell 5: Antall vitenskapelig artikkel, fagbok og bokartikkel per forskerårsverk i 1998 og 2004.

	Artikkel		Fagbok		Bokartikkel	
	1998	2004	1998	2004	1998	2004
Regionale institutter	0,21	0,30	0,08	0,06	0,20	0,42
Inst. med basisbev. fra NFR	0,43	0,54	0,06	0,08	0,35	0,59
Inst. med basisbev. fra dep.	0,41	0,44	0,14	0,18	0,44	0,66
Snitt	0,35	0,44	0,09	0,10	0,32	0,56

Det publiseres også mye i rapporter, både i interne og eksterne rapportserier og til oppdragsgivere. Tallene over rapporter er imidlertid ikke alltid sammenliknbare. Vi vil derfor ikke analysere dette materialet nærmere.

I tillegg til den publiseringen som er nevnt over skrev instituttene medarbeidere 1400 populærvitenskapelige artikler og foredrag og la fram nesten 1400 papers eller posters i 2004.

1.6 Internasjonalt samarbeid

Deltakelse i internasjonale prosjekter og samarbeid er nødvendig for å kunne utvikle norsk forskning. Forskningsrådet har knyttet krav til internasjonalisering både til programmer og prosjekter, samtidig som internasjonal finansiering er en av indikatorene som brukes i tildelingen av grunnbevilgning til de regionale instituttene.

I gjennomsnitt kom 7 prosent av inntektene til de samfunnsvitenskapelige instituttene fra utlandet i 2004. Dette er i stor grad inntekter i forbindelse med EU-prosjekter, men også fra forskningssamarbeid med andre nordiske land, Verdensbanken, ulike FN-organisasjoner m.fl.

Instituttene internasjonale deltakelse har holdt seg relativt stabil de siste årene, men økende til 60 mill. kroner i 2004. Det er variasjoner både mellom de ulike instituttgruppene og instituttene imellom. De nasjonale instituttene som får sin basisfinansiering via Forskningsrådet har i hele perioden hatt de høyeste inntektene fra utlandet målt per forskerårsverk, og har hatt en viss økning.

De regionale instituttene er den gruppen som har lavest finansiering fra utlandet, selv om denne parameteren er ett av incentivene de regionale instituttene har for tildeling av grunnbevilgning. Utviklingen for 2003 og 2004 er positiv. De nasjonale instituttene som får sin basisbevilgning direkte fra departement har i perioden hatt en positiv utvikling.

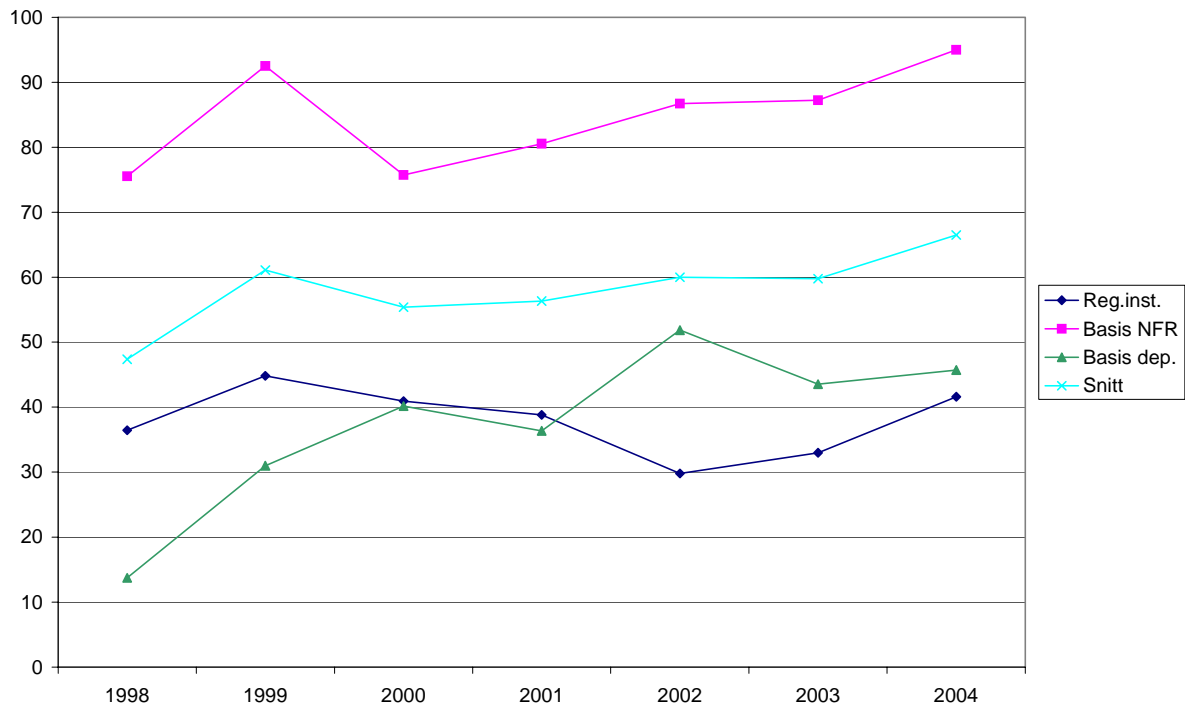

Fig 10: Finansiering fra utlandet per forskerårsverk 1998-2004 (i 1000 kr).

Internasjonalt samarbeid måles også i utveksling av forskere mellom norske og utenlandske forskningsinstitusjoner.

I 2004 hadde i alt 16 forskere fra de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene opphold i utlandet av minst to måneders varighet, med til sammen 81 månedersverk. Dette tilsvarer 7 årsverk av en samlet forskerstab på i alt 895 årsverk dvs. en andel på 0,8 prosent. En tredel av forskerne besøkte USA, en tilsvarende andel besøkte Europa. Det er forskerne ved Fafo, ISF, NOVA, NUPI og SNF som har vært mest i utlandet. Av de regionale instituttene er det bare forskerne ved NORUT Samfunnsforskning som har hatt utenlandsopphold.

Forskere som besøkte norske forskningsinstitutter utgjorde til sammen 52 månedersverk fordelt på 12 personer. Her hadde Fafo og PRIO det største volumet.

1.7 Samarbeidsrelasjoner

Det er et utstrakt samarbeid mellom de samfunnsvitenskapelige instituttene og andre forskningsmiljøer. Dette omfatter universiteter og høyskoler, institutter og næringsliv – både i Norge og utlandet.

Forskere og faglig personale ved instituttene utførte nesten 15 årsverk ved andre institusjoner i kraft av bistillinger. Motsatt vei utførte forskere og faglig personale med hovedstilling ved andre institusjoner 38 årsverk ved instituttene i bistillinger. I hovedsak var disse samarbeidsavtalene knyttet opp mot universiteter og høyskoler (tabellene 15 og 16 i vedlegg 2).

145 ansatte ved instituttene deltok i faglig veiledning av hovedfags- og doktorgradskandidater i 2004. Til sammen var også instituttene arbeids- eller praksisplass for 97 hovedfags- og diplomstudenter (tabell 17 i vedlegg 2).

Instituttene hadde samarbeidet med utenlandske forskningsmiljøer ved at gjesteforskere kom til Norge og at norske forskere reiste ut, jfr. pkt. 1.7 om internasjonalt samarbeid.

I.8 Vurdering av utviklingen

Vi har valgt å rapportere for 2004 etter samme mal som årsrapporten for 2003, og i likhet med Forskningsrådets årsrapporter for de ulike instituttgruppene. Den nylig framlagte forskningsmeldingen og oppfølgingen av den vil trolig danne grunnlag for en bearbeiding av årsrapporten.

Økonomi

Det har vært en økning i driftsinntekter for alle de samfunnsvitenskapelige instituttene på 0,6 prosent i forhold til 2003. Måler vi inntektsutviklingen per forskerårsverk har alle tre instituttgruppene hatt en liten vekst, men størst for de regionale instituttene (se fig.1).

Det er små endringer i tildeling av basisbevilgning per forskerårsverk for alle tre instituttgruppene i forhold til 2003. Det samme gjelder utviklingen av oppdragsinntekter.

Instituttens driftsregnskaper for 2004 viste til sammen et positivt resultat på 7 mill. kroner. Sammenlignet ned de to tidligere år, der samlet driftsresultat var negativt, var dette en klar forbedring. Som i 2002 og 2003 var det også i 2004 enkelte av de regionale instituttene som slet med økonomien, men samlet gikk denne instituttgruppen nesten i balanse i 2004 (-0,7 mill. kroner).

De nasjonale instituttene hadde et driftsresultat på til sammen 8 mill. kroner. To av instituttene som får basisbevilgning via Forskningsrådet hadde driftsunderskudd. På den annen side kunne tre av instituttene vise til positivt driftsresultat på over 1 mill. kroner. De instituttene som får basisbevilgning fra departement hadde alle et positivt driftsresultat, men for noen var marginen svært liten.

Negative driftstall kan tyde på at et stramt oppdragsmarked og at instituttene sliter med oppdragsinngangen. De siste årene ser dette ut til særlig å ha rammet de regionale instituttene.

Det er uklart om kravet om at alle offentlige kjøp av varer og tjenester utover kr 200 000 skal ut på offentlig anbud påvirker størrelsen på oppdragene ved at de deles opp i mindre prosjekter. Det som er klart er at det nye innkjøpsreglementet har ført til at bruken av anbud har økt sterkt, og bidrar til å gjøre driften av instituttene tyngre ved at man stadig må konkurrere om oppdrag.

Volum på virksomheten

Når det gjelder bemanning viser årsrapporten for de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene at dette er en sektor med relativt stor grad av stabilitet. Imidlertid er det en reduksjon på 37 forskerårsverk i forhold til 2003 for alle instituttene samlet. Den største andelen reduksjonen er ved de regionale instituttene som har redusert forskergruppen med 23 årsverk. Det kan synes som at dette er et resultat av den stramme økonomien som flere av de regionale instituttene har hatt de senere årene.

Når det gjelder instituttene størrelse er det gjennomsnittlig 22 forskerårsverk ved de regionale instituttene i 2004 og 40 forskerårsverk ved de nasjonale instituttene.

Basisbevilgning

For de instituttene som mottar basisbevilgning fra Forskningsrådet har bevilgningen hatt en reell økning i perioden fra 1997. Forskningsrådet har i hovedsak latt økningen finansiere strategiske instituttprogram, slik at det nå er minimum én SIP ved hvert institutt. Den tematiske fordelingen av SIPene sikrer at det utvikles nye og sentrale kjerneområder ved instituttene.

For å stimulere til økt vitenskapelig produksjon og doktorgradsutdanning, er grunnbevilgningen styrket ved noen institutter. Vi registrerer at dette har bidratt til økt oppmerksomhet om disse forhold.

Institutter som mottar basisbevilgning direkte fra departementene har fortsatt et høyere støttenivå enn de øvrige. Det er ikke etablert klare prinsipper som begrunner ulikhetene i basisbevilgning. Det fragmenterte finansieringsmønsteret reduserer Forskningsrådets muligheter til å følge opp instituttpolitikken gjennom tildeling av basisbevilgning. Forskningsrådet har i forskningsmeldingen fått i oppdrag å utarbeide nytt finansieringssystem for instituttene.

Resultater

Den gradvise økningen i antall dr. grader viser at instituttene prioriterer kompetanseheving og kvalitetssikring i tråd med kriteriene for basisbevilgningen. Det samme gjelder publisering av vitenskapelige artikler. Det er selvfølgelig også her betydelige variasjoner internt i instituttgruppene.

Samarbeid

De samfunnsvitenskapelige instituttene har et betydelig samarbeid med andre FoU-miljøer, spesielt UoH-sektoren. En savner imidlertid et større internasjonalt engasjement, ikke minst knyttet til mobilitet av forskere. Omfanget av utenlandske gjesteforskere bør økes. Omfanget av internasjonalt samarbeid gjennom EUs rammeprogram er svært ulikt fordelt på instituttene. Dette engasjementet bør styrkes.

Evaluerings

Det har ikke vært gjennomført evaluering av noen institutter i 2004. Oppfølging av tidligere evalueringer har bl.a. gitt seg uttrykk i tildeling av basisbevilgninger, spesielt i forholdet mellom SIP og grunnbevilgning.

2 Rapport fra de enkelte instituttene

Agderforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,5	8	Årsverk totalt	29
SIP	0,7	2	herav kvinner	10
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	25
Andre bev. fra Forskningsrådet	1,5	5	herav kvinner	6
Offentlig forvaltning	11,5	38	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	8,8	30	herav kvinner	2
Utlandet	4,9	16	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,16
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	29,9	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	28,1		Antall artikler med referee	8
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,8	6	Antall bøker	1
Årsresultat	1,8		Antall kapitler i bøker	2
Egenkapital	5,8	26		

<http://www.agderforskning.no/>

Agderforskning er et forskningsinstitutt fra 1985. Instituttet har ca. 35 ansatte på hel- og deltid, og gjennomfører prosjekter for ca 35 millioner kroner årlig for private bedrifter og offentlig sektor regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Instituttet driver forskning og leverer forskningsbasert rådgivning.

Agderforskning er et regionalt forskningsinstitutt med solid forankring på Sørlandet. Samtidig har en ambisjon om å være en betydelig nasjonal og internasjonal aktør innenfor instituttets satsningsområder. Agderforskning skal være en anerkjent kompetansebedrift som gjennom forskning, rådgivning og videreutdanning tilfører sine oppdragsgivere og samfunnet nyttig kompetanse og viten.

Agderforskningens overordnede mål:

- Høy faglig kvalitet og relevans
- God lønnsomhet
- Bærekraftig vekst
- Attraktiv samarbeidspartner
- Sterkt regionalt engasjement

Den faglige virksomheten er konsentrert innen økonomi- og samfunnsfag, og har følgende tematiske profil:

- Regional utvikling
- Nye styringsformer (governance)
- EU og rammebetingelser for norsk næringsliv og offentlig sektor

- Organisering og kunnskapsforvaltning
- Innovasjon og entreprenørskap
- Velferd, arbeid og likestilling
- Kultur, medieteknologi og næring

Agderforskning samarbeider tett med en rekke andre forskningsmiljøer og universiteter/høgskoler, herunder Høgskolen i Agder (HiA). AF eier aksjer og er engasjert i Kristiansand Kunnskapspark AS. Instituttet deltar i og bidrar til etablering av en rekke lokale nettverk.

Agderforskning har også god kontakt med utenlandske forsknings- og rådgivningsmiljøer. AF er vert for Euro Info Center, Sør. AF er Norges partner i ENSR, et nettverk av FoU-miljøer i Europa som arbeider med forskning omkring små- og mellomstore bedrifter. Videre har AF en rekke kontakter i u-land, særlig i det sørlige Afrika, hvor AF de senere år har gjennomført en rekke prosjekter.

Viktigste oppgaver i 2004

- I løpet av 2004 har det vært jobbet aktivt med å styrke driftsøkonomien. Det økonomiske resultatet etter 2004 er svært positivt.
- Agderforskning har jobbet for å bidra i det regionale innovasjonssystemet. Programmet Verdiskapning 2010 på Sørlandet drives av Agderforskning i nært samarbeid med den regionale verdiskapningsalliansen som består av partene i arbeidslivet, regionale myndigheter, regionale statlige myndigheter og undervisning/forskningsinstitusjoner.
- Agderforskning har styrket sin posisjon innenfor brukerundersøkelser, organisasjon og ledelseevaluering, både i privat og offentlig sektor. Instituttet har gjennomført omfattende undersøkelser bl. a. for store deler av Agder Energi konsernet.
- Agderforskning er regional agent for Norges Bank for å ivareta konjunkturovervåking. Konjunkturovervåking og prognoser for norsk økonomi danner en viktig del av analysegrunnlaget for Norges Banks pengepolitiske beslutninger. Formålet med det regionale nettverket er å styrke dette analysegrunnlaget gjennom kontakt direkte med bedrifter om deres økonomiske situasjon.
- Agderforskning har i løpet av 2004 jobbet videre med temaer knyttet til regional utvikling. Herunder forskning knyttet til urban-rural interaksjon. Prosjektet "Samspill by – region" er finansiert av KRD og utvalgte fylkeskommuner og bykommuner, og arbeidet fortsetter i 2005.
- Agderforskning har også i 2004 fokusert faglig på betydningen av kjønn i regional utvikling. Prosjektet "Kjønn og arbeid på Sørlandet", med NHO Agder som oppdragsgiver, fokuserer på årsakene til at kvinner på Agder har en relativt svak tilknytning til arbeidslivet. Også dette prosjektet fortsetter i 2005 og 2006.
- Internt har Agderforskning betydelig fokus på kompetanseheving. Ved inngangen til 2005 er det 7 stipendiater ved instituttet, og det arbeides også bevisst med å øke kompetansen omkring vitenskapelig publisering. Grunnbevilgningen fra Norges Forskningsråd, men også støtte fra Sørlandets kompetansefond, er avgjørende for å realisere denne satsningen. I tillegg har Agderforskning et strategisk instituttprogram knyttet til tematikken "Forestillinger om ruralitet i norsk distriktpolitikk".
- Fra 01.01.04 er aktivitetene og ansatte i stiftelsen Agderforskning overdratt til Agderforskning AS som eies med 51% av HiA og 49% av stiftelsen Agderforskning.

Utsiktene fremover tilsier at dette er en modell som styrker miljøet innen oppdragsforskning på Sørlandet.

Høydepunkter

Organisasjons- og ledelseevaluering i Agder Energi

All virksomhet, privat og offentlig, er per definisjon ”mennesker og menneskers arbeid”. Det betyr at virksomhetens resultat alltid er en konsekvens av menneskers samhandling i bruk av virkemidlene, og av enkeltmenneskenes kompetanse, motivasjon og kvalitet i arbeidet. Agderforskning har vært engasjert av konsernet Agder Energi gjennom flere år for å gjennomføre en årlig organisasjons- og ledelseevaluering i alle datterselskapene og i morselskapet. Hensikten med analysen er å fange opp ansattes holdninger og opplevelser av sentrale forhold i konsernet, og på denne måten skaffe datagrunnlag for å arbeide med forbedring av interne organisasjonsmessige forhold slik at effektiviteten og de økonomiske resultatene i selskapene kan styrkes.

Undersøkelsen, som er spørreskjemabasert, er utviklet og videreutviklet i samarbeid med ledelse og ansatte, blant annet gjennom intervjuer. Enkelte justeringer blir gjort for at organisasjons- og ledelseevalueringen skal bli et dynamisk verktøy i forbedringsarbeidet. Dette betyr at enkelte spørsmål tas ut, noen endres, og enkelte nye spørsmål kommer til. Det er likevel et hovedpoeng at utviklingen skal kunne følges over tid, og dette setter begrensninger for hvor omfattende endringene kan være. I tillegg til spørsmål som er felles for hele konsernet, har hvert datterselskap anledning til å ta med særskilte spørsmål knyttet til suksesskriterier for selskapet. Dataanalysen består i hovedsak av frekvensfordelinger og annen beskrivende statistikk.

Agderforskning formidler resultatene fra undersøkelsen i ulike fora i Agder Energi. Datterselskapene tar selv avgjørelsen på hvordan resultatene skal følges opp. Ett eksempel på oppfølging er at det arrangeres dialogkonferanser, der ledere og medarbeidere får resultatene presentert, og sammen utarbeider prioriterte tiltak for forbedring. Agderforskning involveres ofte i dette oppfølgingsarbeidet.

Et annet eksempel på oppfølging er en administrerende direktør i et datterselskap som på bakgrunn av lav medarbeidertilfredshet i to seksjoner, engasjerer Agderforskning til å foreta intervjuer av hver enkelt medarbeider for å avdekke årsaker og få frem konkrete forslag til forbedringer.

Samspill by – region

Samspill-prosjektet er eit samarbeid mellom Agderforskning og Rogalandforskning. Det blir finansiert av KRD, bykommunane Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger og Kristiansand og dei respektive fylkeskommunane. Bakgrunnen for Samspill-prosjektet er at ein har sett at byen og omlandet rundt har fått ei endra rolle i samfunnet i ein historisk samanheng. Betydninga av byen som arena for service, opplevingar og forbruk, og av omlandet som område for bustader, fritid og rekreasjon står sentralt i prosjektet. Ein veit likevel for lite om byane sine nye vekstområde og betydninga desse har for byen si rolle som motor i den regionale utviklinga. Prosjektet er tredelt, og tek føre seg interaksjonen mellom dei ulike byane og omlandet deira på tre ulike plan; næring, individ og politikk. Agderforskning er ansvarleg for heile prosjektet, men med særskilt vekt på den delen som tek føre seg interaksjon på individnivå. Hovudmålet med delprosjektet, som igjen er delt i tre fasar, er å

kartlegge og forklare utviklinga av interaksjonsmønster i dei fem byregionane. Ei kort skildring av fasane og problemstillingane vi har arbeidd med følgjer nedanfor:

Fase I:

- Kva slags interaksjonsmønster medverkar til å knyte byane saman med omlandet, korleis og kvifor desse mønstra har utvikla seg?

Arbeidet med fase I vart avslutta i 2003, og var retta mot ulike institusjonar i byane og var ei kvalitativ kartlegging av omlandsbefolkninga sin interaksjon med desse institusjonane.

Fase II:

- Kva slags eigenskapar har dei ulike relasjonane med omsyn til rekkjevidde og utstrekning?
- Kor langt strekkjer relasjonane seg geografisk i forhold til dei ulike aktørane og målet med interaksjonen?
- Kva slags ulikskapar og likskapar finn vi mellom dei fem byane?

I denne fasen tok ein føre seg reiser mellom omlandskommunar og bykommunane, og ein undersøkte nærare formålet med desse reisene. Dette arbeidet var utelukkande kvantitativt, og vart avslutta før jul i 2004.

Fase III:

- Korleis blir interaksjonen mellom by og omland i kvar by-region evaluert og forstått?
- På kva slags måte går by – omland - interaksjonen inn i den kvardagslege erfaringa?

Mens dei to føregåande fasane var opptekne av institusjonane og reisene, har fase III eit klarare fokus rett inn mot individa som føretekk reisene til m.a. by-institusjonane og til omlandet. Ein går nærare inn på kva som er motivasjonen og intensjonen bak utvalde aktørar sine reiser mellom byen og omlandskommunane. Fase III vil bli avslutta innan utgangen av mars 2005, og sluttrapporten for arbeidet vil kome etter eit seminar med referansegruppa i slutten av april.

Norges Banks regionale nettverk for konjunkturovervåking

Konjunkturovervåking og prognoser for norsk økonomi danner en viktig del av analysegrunnlaget for Norges Banks pengepolitiske beslutninger. Formålet med det regionale nettverket er å styrke dette analysegrunnlaget gjennom kontakt direkte med bedrifter om deres økonomiske situasjon. Gjennom fem runder i året har en samtaler med bedriftsledere og ledere for andre virksomheter om den økonomiske utviklingen i bedriftene og næringene. På landsbasis intervjues ca. 280 kontakter per runde. Nettverket består av ca 1 400 virksomheter. Det en ønsker er å ta "puls" på økonomien, og få en forståelse av konjunkturutviklingen akkurat nå. Prosjektet gir informasjonen tidligere enn hva som er mulig via offentlige statistikker. Dessuten gir prosjektet utfyllende informasjon på områder som ikke dekkes av andre statistikkilder. Norges Bank startet prosjektet for konjunkturovervåking høsten 2002. Prosjektet er planlagt å vare ut 2007 (med mulighet for forlengelse). Agderforskning er pekt ut av Norges Bank til å være regional agent for Region Sør (Aust- og Vest-Agder, Telemark, Vestfold).

Møreforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,5	9	Årsverk totalt	37
SIP	1,7	6	herav kvinner	15
Andre generelle midler	1,3	5	Årsverk forskere totalt	31
Andre bev. fra Forskningsrådet	5,5	20	herav kvinner	12
Offentlig forvaltning	10,8	39	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	4,1	15	herav kvinner	4
Utlandet	0,3	1	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,32
Annet	1,6	6		
Sum driftsinntekter	27,8	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	26,7		Antall artikler med referee	9
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,2	4	Antall bøker	4
Årsresultat	1,4		Antall kapitler i bøker	15
Egenkapital	13,8	55		

<http://www.moreforsk.no/>

Møreforskning har følgende formål:

- I nært samarbeid med høgskolane i Møre og Romsdal har Møreforskning som formål å fremje og drive forskings- og utviklingsarbeid på ulike område. Dette skal skje ved at hovudstiftelsen og/eller tilknytte stiftelsar og/eller tilslutta aksjeselskap utfører forskings- og utviklingsarbeid, utgreiningar og rådgivande verksemd for næringsliv, offentleg forvaltning, organisasjonar og andre på oppdragsbasis.
- Møreforskning skal vere ein nasjonal stiftelse med omsyn til verkeområde, kontaktar og val
- av oppgåver. Stiftelsen skal likevel arbeide særleg med forskings- og utviklingsarbeid som er til beste for folk, næringsliv, lokalmiljø og offentleg forvaltning i fylket.
- Verksemda skal drivast i nær kontakt med sentrale instansar og organ i inn- og utland.
- Lokale høgare undervisningsinstitusjonar, lokalt næringsliv og lokale statlege, fylkeskommunale og kommunale instansar skal vere viktige samarbeidspartnarar.

Forskningsfelt

Møreforskning har to avdelingar og eit dotterselskap, som har følgjande forskningsfelt:

- Møreforskning Volda: Regional utvikling, Velferdsforskning, Medieforskning
- Møreforskning Ålesund: Fiskeriforskning, Maritim forskning
- Møreforskning Molde AS: Evaluering, Logistikk, Transportøkonomi

Viktige oppgåver, satsingar og resultat

- Kompetansebygging knytt til arbeidet med to SIP i høvesvis "Kommunikativ planlegging og utvikling" og "Økt verdiskaping av marine ressurser gjennom utnyttelse av ny teknologi"

- Utvikling av eit kompetansesenter i marin bioteknologi i samarbeid med Høgskolen i Ålesund, næringsaktørar og Møre og Romsdal fylke/Innovasjon Norge.
- Deltaking i det internasjonale prosjektet "Mar-Eco" med mellom anna deltaking i forskningstokt for å utforske djuphavet på den Midt-Atlantiske ryggen.
- Deltaking i prosjektet Prominence innanfor EUs 5. rammeprogram med deloppgåve å utvikle logistikk-løysingar for samarbeidande bedrifter i Aust- og Vest-Europa.
- Deltaking i to prosjekt innanfor EUs 6. rammeprogram: Det integrerte prosjektet SEAFOODplus på det marine området og prosjektet GoFOR innanfor samfunnsplanlegging (skogforvaltning).
- Deltaking i to COST-nettverk: Skogsforvaltning og Skog/helse.
- Igangsetjing av eit 3-årig forskarstyrt prosjekt knytt til levandelagring av krabbe
- Fått ei sentral rolle i Centre of Expertise knytt til Kunnskapsparken i Ålesund
- Oppstarting av prosjektet "Forskningsbasert kompetansemegling" basert på eit samarbeid med Centre of Expertise, Møre og Romsdal fylke, Innovasjon Norge og Høgskolen i Ålesund.
- Gjennomføring av fleire kommunestrukturprosjekt i alle deler av Møre og Romsdal.
- Slutføring og vidareføring av fleire store forskingsprosjekt innanfor velferdsforskning.
- Oppbygging av aktivitet på medieforskningsområdet.
- Studie av dei maritime næringane. Etter ein svak periode er det på ny blitt fart i kontraheringane, spesielt innanfor offshore service fartøy. Det har skjedd ei dramatisk omstilling i næringa der 1/3 av arbeidsstokken er fjerna og der næringa no aukar kapasiteten gjennom auka andel innkjøp og utan å auke eiga bemanning.
- Arbeid med nasjonale transportmodellar for reiser mindre enn 100 km, sekretariatet for Nasjonal transportplan. Modellane baserer seg på et omfattande datasett, og dei er banebrytande når det gjeld både modellstruktur og prosesseringshastighet. Dei skal brukast til strategiske analysar og prosjektanalysar i samband med planarbeid.
- Program for overordna transportforskning, Samferdselsdepartementet. (1) Rapport om marginale vegslitasjekostnader i vegnettet, med påpeiking av moglege endringsbehov i dagens opplegg for vegbruksavgifter. (2) Erfaringar med anbod i riksvegferjedrifta er oppsummert saman med ein produktivitetsstudie av riksvegferjedrifta. Konklusjonen er at ferjeanbod i stor skala ikkje nødvendigvis er det beste kontraktsregimet.
- Utvikling av modell for samfunnsøkonomisk nytte-/kostnads-analyse av støtte til brukarstyrt forskning og utvikling (Forskningsrådet). Analysen viser at støtta er lønnsam.

Høydepunkter

Utforsking av djuphavet

Møreforskning Ålesund har også i 2004 hatt den største aktiviteten innanfor utnytting av lite kjende fiskeartar. I djuphavsarbeidet har instituttet arbeidd med mange problemstillingar langs heile verdikjeda, frå ressurs til marknad. I 2004 var Møreforskning med i eit stort internasjonalt prosjekt kalla "Mar-Eco". Sommaren 2004 vart det gjennomført ei stor satsing med forskningstokt på den Midt-Atlantiske ryggen. Havforskningsinstituttet har prosjektleiinga og leia forskingsarbeidet om bord i forskingsfartøyet G. O. Sars. Møreforskning hadde toktleiinga om bord i linebåten Loran som var med på toktet i ein månad samstundes med forskingsfartøyet. Totalt var 4 tilsette ved Møreforskning med på toktet. Det vart gjort registreringar av fangst, testa ut fiskeutstyr og teke prøver til biokjemiske og bioteknologiske analysar i samband med andre prosjekt Møreforskning er involvert i.

Vaksenliv på særtilkår? Vegen ut i samfunnet for elevar med særskild tilrettelegging i vidaregåande opplæring

Prosjektet har studert korleis elevar med særskild tilrettelegging i vidaregåande greier seg seinare i livet. Knapt 500 intervju er gjorde, supplert med data innsamla sist i 1990-åra. Seks-sju år etter at dei tok til i vidaregåande opplæring, har rundt 45 % av særtilkårslevane yrkes- eller studiekompetanse. To år tidlegare hadde berre knapt sjuandedelen kompetanse. Tilrettelegging i ordinærklasse aukar sjansane for å få kompetanse, særleg gjeld dette for jenter. Sjansane for å få arbeid med bra betaling er størst for dei som har fullført vidaregåande med formell kompetanse og som har gått i vanlege klasser. Å få tilrettelegging i ordinærklasser doblar sjansane for å kome med i sosialt inkluderande nettverk i fritida. Deltaking i fritidsaktivitetar er også høgare blant dei som har gått i slike klasser. På andre livsområde blir også tilpassinga til vaksenlivet betre om dei unge har gått i ordinærklasser. Dette gjeld jamvel om ein kontrollerer for funksjonsnivå. Den praktiske konklusjonen er at tilrettelegging i spesialklasser bør avgrensast til eit minimum og ressursane overførast til ordinærklasser.

Lønnsam brukarstyrt forskning

Norge har som dei fleste andre utvikla land omfattande system for offentleg støtte til forskning- og utvikling (FoU). Denne politikken byggjer på generelle oppfatningar av at næringslivet på eiga hand underinvesterer i FoU. Sjølv om internasjonale studiar viser høg avkastning av både FoU i næringslivet og av offentleg støtte til slik FoU, har vi lite presis kunnskap om korleis den konkrete støtta i det norske verkemiddelsystemet fungerer og korleis den kan forbetrast. Norges forskingsråd har derfor i samarbeid med Møreforskning Molde under utvikling eit heilskapleg system for analyse av næringsretta FoU-støtte basert på prinsippa for nytte-kostnadsanalyse. Det er m.a. gjennomført intervju over lang tid med mange hundre bedrifter. Vi finn at på lang sikt er det høg privatøkonomisk avkastning for berre få prosjekt, men den er så stor at den dekkjer alle kostnadene for alle dei undersøkte prosjekta. Kompetanseutvikling, teknologiutvikling og nettverksbygging synest likevel å ha meir å seie for bedriftene enn den økonomiske avkastning prosjekta gir. FoU-prosjekta skaper i stor grad ny kunnskap, vitskapelege publiseringar, doktorgradsutdanning og auka samarbeid mellom bedrifter og universitet/FoU-institutt. Dette viser at det er positive eksterne verknader som også gir grunn for å støtte FoU-prosjekt. Selektiv FoU-støtte til bedriftene synest å være fullt utløysande for realisering av over 40% av prosjekta. Forskringsrådets prosjektvurderingssystem (Provis) synest å fungere godt som hjelpemiddel for å selektare gode prosjekt for støtte. Det er signifikant samanheng mellom prosjekt som får høg score i prosjekt-vurderingssystemet og dei som oppnår gode resultat på lang sikt.

Nordlandsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,8	12	Årsverk totalt	35
SIP	2,3	9	herav kvinner	17
Andre generelle midler	0,9	4	Årsverk forskere totalt	31
Andre bev. fra Forskningsrådet	3,8	16	herav kvinner	14
Offentlig forvaltning	10,6	45	Antall ansatte med doktorgrad	7
Næringsliv	3,0	13	herav kvinner	4
Utlandet	0,1	1	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,23
Annet	0,3	1		
Sum driftsinntekter	23,8	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	24,9		Antall artikler med referee	4
Driftsresultat (i % av inntekter)	-1,1	-4	Antall bøker	3
Årsresultat	-1,1		Antall kapitler i bøker	15
Egenkapital	8,7	44		

<http://www.nordlandsforskning.no/>

Nordlandsforskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Nordland fylkeskommune i 1979. Instituttet har en nasjonal forskningsprofil med regional forankring og utfører forsknings- og utviklingsarbeid på oppdrag fra offentlige og private oppdragsgivere. Forskerne er fordelt på fem forskningsgrupper etter hovedarbeidsområde, men instituttet legger stor vekt på tverrfaglig samarbeid mellom gruppene. I tillegg har hver gruppe kompetanse innen ulike fagområder. Foruten to SIP'er (*Læring i Interaksjon Mellom Institusjon og Næring (LIMING)* og *Nye forutsetninger for lokal utvikling – Kommunenes legitimitet*) er Verdiskaping (VS 2010) og Forskningsbasert kompetansemegling eksempler på større prosjekter som omfatter flere av gruppene. Internasjonale prosjekter er i hovedsak knyttet til Interreg III B. Instituttets forskere har vært aktive i kunnskapsformidling gjennom presentasjoner av forskningsresultater på internasjonale konferanser, gjennom publiseringer nasjonalt og internasjonalt, samt ved deltakelse i samfunnsdebatten med kronikker og foredrag.

Velferdsforskning

Gruppen for velferdsforskning arbeider med ulike problemstillinger knyttet til velferdsstatens relasjoner till marginaliserte grupper. Faggruppen har spesiell innsikt i psykisk og fysisk funksjonshemmedes livssituasjon og forholdet til offentlige tiltak, men har også betydelig kompetanse om andre sårbare gruppers levekår. Gruppens øvrige hovedarbeidsområder er levekårsstudier og studier av ulike velferdsområder som arbeid, bolig og utdanning, samt studier av helse- og sosialtjenester. På oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet gjennomførte gruppen i 2004 blant annet en større evaluering av regionsentrene for barn og unges psykiske helse. Evalueringen drøfter hvorvidt disse har vært et hensiktsmessig virkemiddel for økt utdanning, kompetanse og forskning om barn og unge med psykiske lidelser slik de politiske målsettingene tilsier.

Økonomisk forskning og bedriftsutvikling

Gruppen arbeider med problemstillinger knyttet til entreprenørskap, innovasjon, markedsutvikling og næringsstrategier, samt regional næringspolitikk og betingelser for næringsvirksomhet og verdiskapning. Nordlandsforskning samarbeider nært med fagmiljøet ved Handelshøgskolen i Bodø for å videreutvikle miljøets posisjon som nasjonalt knutepunkt innenfor entreprenørskapsforskning. I 2004 har gruppa hatt stor aktivitet knyttet til innovasjon og entreprenørskap i landbrukssektoren, med temaer som multinæringsaktivitet i primærleddet og gården som basis for ny næringsvirksomhet, regionale matvaresystemer, ny konkurransestrategi i landbrukssamvirkene og vurdering av fremtidige kompetansebehov i næringen. Videre har gruppen hatt en betydelig aktivitet innen området næringspolitikk og næringsrettede virkemidler, herunder gjennomført kundeundersøkelser for Innovasjon Norge, evaluering av etablererstipend-ordningen og gjennomfører også evaluering av SkatteFUNN sammen med Statistisk sentralbyrå.

Regional- og næringslivsforskning

Gruppen har et forskningsmessig fokus på hvordan endringer i økonomi, politikk og kultur får konsekvenser for steder og regioner. Regionale endringer forstås som samspill mellom individ, hushold og bedrifter, samt nasjonale og globale forhold. Arbeidet foregår innenfor tre hovedområder: sosiale og kulturelle perspektiv på regional endring; omstilling, innovasjon og kunnskapsutvikling i næringslivet; lokale/regionale perspektiv på demokrati, politikk og plansystem. I 2004 har det vært arbeidet med blant annet studier av verneplanprosesser, utredninger omkring framtidig kommunestruktur, studier av den regionale utviklerrollen og forskning omkring regional næringsorganisering og innovasjon. En særlig sentral arbeidsoppgave i 2004 har vært avslutningen av det strategiske instituttprogrammet LIMING - Læring i interaksjon mellom institusjon og næring.

Organisasjons- og kommunalforskning

Endringer i kommunesektoren og nye organisasjonsformer har vært viktige arbeidsområder for gruppa. Gruppas kompetanse og erfaringer er utviklet gjennom en variert prosjektportefølje. Gruppen har hatt hovedansvaret for SIP om kommunenes legitimitet og er sentral i VS 2010. Evaluering av Staten som eier av spesialisthelsetjenesten og organisering av de regionale helseforetakene, Myndiggjøring i pleie og omsorgtjenestene og En jobb å eldes i er eksempler på prosjekter knyttet til helse. Kommunestruktur, kommunal organisering og utviklingskommunen er en del av virksomheten som er rettet mot denne sektoren. Entreprenørskap i skolen er ett eksempel på skolerettede prosjekter foruten prosjekter knyttet til skole/oppvekst og sørsamiske forhold.

Havbruks- og havmiljøforskning

Virksomheten i denne gruppen er knyttet til naturvitenskapelige fagområder. Oppdrett av fisk med vekt på produktionsforbedrende tiltak hos marine arter har vært et satsingsområde, men gruppen har hatt flere prosjekter knyttet til oppdrett av laks. Gruppen har over lang tid arbeidet innenfor temaet havmiljø med vekt på langtidseffekter av oljevirkosomhet. Utnytting av gruntvannsområder med vekt på skjelldyrking er ett av de nye områdene som gruppen har tatt inn i sin virksomhet.

Høydepunkter

Funksjonshemmede

I løpet av de siste 15 år har gruppen for velferdsforskning bygd opp en betydelig forskning omkring ulike problemstillinger knyttet til velferdsstatens relasjoner till marginaliserte grupper, spesielt psykisk og fysisk funksjonshemmedes livssituasjon og forholdet til offentlige tiltak. Dette forskningsfeltet er utviklet i et nært samarbeid med forskere ved Høgskolen i Bodø. I 2004 ble samarbeidet formalisert i opprettelsen av Senter for funksjonshemmedeforskning (SeFF) som organisatorisk er lagt under Nordlandsforskning. Senteret innebærer økt integrering av dette forskningsmiljøet, økt faglig aktivitet og kompetansebygging på feltet. I 2004 mottok senteret en bevilgning på til sammen åtte millioner kroner til stort forskerprosjekt fra Norges forskningsråds program Forskning om funksjonshemming og funksjonshemmende forhold. Prosjektet *Funksjonshemming som diskurs, praksis og erfaring* gir tre doktorgradsstipendiater, ett større forskningsprosjekt og midler til videre miljøbygging. Samlet sett gir denne bevilgningen mulighet til en ytterligere styrking av miljøets posisjon i nasjonal sammenheng.

Prosessevalueringer

Nordlandsforskning er engasjert i flere spennende evalueringsprosjekter. Dette gjelder blant annet prosjekter knyttet til forvaltning og vern av naturressurser. Et prosjekt med betydelig nasjonal interesse som ble avsluttet i 2004 var evalueringen av planprosessen rundt etableringen av Junkerdal nasjonalpark i Saltdal og Fauske kommuner. I denne prosessen tok Fylkesmannen i Nordland initiativet til en medvirkningsorientert planprosess basert på en partnerskapsmodell der den desidert mest berørte kommunen, Saltdal, ble invitert til å lede styringsgruppa for prosessen. Bakgrunnen var at nærmere 55 % av arealet i kommunen allerede var vernet, og at en ny nasjonalparketablering derfor møtte en betydelig lokal motstand. Evalueringen viste at man gjennom denne prosessen faktisk greide både å trekke lokalbefolkningen inn som en aktiv og verdifull ressurs i planprosessen og å få dem til å bli langt mer positivt innstilt til det nye vernetiltaket i kommunen.

Sammen med tidligere evalueringer utført av Nordlandsforskning relatert til utnyttelse av naturressurser, som for eksempel kraftutbygging i Vefsna-vassdraget og oljeutvinning utenfor Lofoten, har dette prosjektet bidratt til en kompetanse og prosjektportefølje som har satt Nordlandsforskning i stand til å konkurrere med de større miljøforskningsinstituttene om prosjekter innenfor natur- og ressursforvaltning.

Nord-Trøndelagsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,3	9	Årsverk totalt	18
SIP	0,8	6	herav kvinner	3
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	16
Andre bev. fra Forskningsrådet	3,5	26	herav kvinner	2
Offentlig forvaltning	3,9	28	Antall ansatte med doktorgrad	3
Næringsliv	3,8	28	herav kvinner	0
Utlandet	0,3	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,19
Annet	0,2	2		
Sum driftsinntekter	13,7	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	14,1		Antall artikler med referee	1
Driftsresultat (i % av inntekter)	-0,4	-3	Antall bøker	0
Årsresultat	-0,4		Antall kapitler i bøker	10
Egenkapital	0,5	9		

<http://www.ntforsk.no/>

Stiftelsens formål er å utvikle og formidle forskningsbasert kunnskap i nært samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag og andre regionale, nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljø. Nord-Trøndelagsforskning har 2 prioriterte virksomhetsområder; *Innovasjon* og *Miljø*. Det faglige utviklingsarbeidet i 2004 har hatt som målsetting å fokusere og styrke satsingen på noen definerte forskningsfelt innen disse virksomhetsområdene. Både gjennom grunnbevilgning, strategiske instituttprogram og viktige deler av prosjektporteføljen forsøker instituttet å bygge opp omkring dette.

Økt internasjonalisering av forskningsaktiviteten i Nord-Trøndelagsforskning er fortsatt en viktig oppgave for instituttet. I 2004 har instituttet både videreutviklet relasjoner med internasjonale FoU-miljø og økt prosjektporteføljen spesielt innen EUs regionale programtyper.

Samarbeid og relasjoner:

- En forsker er prosjektleder for Forskningsrådet for å etablere et norsk medlemskap i ESTO. Medlemskap vil bli etablert i løpet av 2005.
- NTF er medeier i Trøndelagsregionens "Brüsselkontor". Tiltaket har vært under utprøving, men er nå etablert som et "varig" prosjekt 5 år framover.
- Instituttet har etablert samarbeid med Learning Lab i København, Center for Kunst og Lederskab ved Handelshøgskolen i København og Stockholm School of Entrepreneurship (SSES) innen innovasjonsrettet forskning.
- COST E 33 – Forest for Recreation and Nature Tourism – Nord-Trøndelagsforskning er norsk forskningskontakt i dette europeiske forskningssamarbeidet.

Regional innovasjon

Utvikling av vitenskapelig kompetanse og relasjoner til næringslivet er sentrale elementer i Nord-Trøndelagsforsknings ambisjoner om å utvikle et forskningsmiljø innen innovasjon. Det har vært en viktig oppgave å legge til rette for at disse målene kan nås. I 2004 er det gjennomført arbeid :

- SIP (Mennesket, stedet og nettverkets betydning for innovasjon)
- Videreutviklet samarbeid med SINTEF Teknologi og samfunn i tilknytning til VS 2010 og FoU-basert kompetansemegling
- Etablert regional og lokal prosjektaktivitet med direkte relevans til det strategiske programmet (Nord-Trøndelag fylkeskommune, Innovasjon Norge og Steinkjer næringssselskap)
- Prosjektledelse og -medvirkning i større regionale FoU-prosjekt (Verdiskaping i trebransjen, Eksportsatsing Trøndelag, bioenergi)

Høydepunkter

Bærekraftig tettstedsutvikling - areal- og transportplanlegging i småbyer

Samling av naturinngrep, økonomisering av arealbruk og omstrukturering av transportsystemene har vært grunnleggende prinsipper i norsk planlegging for å oppnå en natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling. Det har vært stor enighet om dette i fagmiljøene, noe som bl. a. har ført til at fortettingsstrategier er blitt oppfattet som riktige tiltak i nær sagt alle sammenhenger.

Forskere ved NTF har vært opptatt av disse problemstillingene siden slutten på 90-tallet, og instituttet har de siste 4 årene hatt mulighet til å gå tyngre inn i problematikken gjennom forskning koblet til og utløst av instituttets strategiske instituttprogram *Areal, transport og samfunn* (avsluttet i 2003). Empiriske undersøkelser som er gjennomført dokumenterer at det ikke er entydige sammenhenger mellom byform/bystruktur og transport. Mens planlegging synes å ta for gitt at tett utbygging gir redusert transport, viser undersøkelsene at denne antagelsen avhenger av valgene til de framtidige aktørene som skal opptre innenfor de gitte fysiske strukturene. I en undersøkelse i Steinkjer er det f.eks dokumentert både at befolkningssammensetningen i de nye boligområdene i byen og beboernes adferd med hensyn til bilbruk er til dels vesentlig annerledes enn det en opprinnelig planla etter. Det påpekes også at det både innen planlegging og forskning i liten grad har vært presisert hvilke typer eller størrelser av tettsteder en snakker om. NTFs forskning tilfører nytt empirisk materiale hva angår småbyutvikling, spesielt om forholdet mellom fysiske tiltak og adferd, bl. a. i tilknytning til gjennomføring av tiltak som tradisjonelt oppfattes som storbyrelevante. NTF har fokusert spesielt på små byer i dette arbeidet og kartlagt transportadferd før og etter etablering av "verdens minste bomring" i Namsos.

Siden 2001 har NTF, i samarbeid med Agderforskning, gjennomført følgeevaluering av Miljøverndepartementets satsing på miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene. Prosjekter omfatter 16 kommuner i 4 fylker (<http://www.tettsteder.no/>). Hovedmålet for programmet er å bidra til å utvikle mer miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene som bosted for nye generasjoner. Mulige tilflyttere og tidligere bosatte i kommunen er de viktigste målgruppene, spesielt ungdom og kvinner. Det er tatt utgangspunkt i at kommuner og lokalsamfunn må forholde seg til at det er stor konkurranse om folk med høy kompetanse. For å være tiltrekkende må byer og tettsteder i distriktene tilby kvaliteter som gir muligheter både for arbeid og "det gode liv", også for ungdom og kvinner.

Videre har det vært et mål å finne nye praktiske løsninger for å fremme en bærekraftig tettstedsutvikling i samsvar med perspektivet i Lokal Agenda 21. En bærekraftig utvikling inneholder både en sosial, (en demokratisk) en økonomisk og en økologisk dimensjon. Det innebærer å fremme lokalt eierskap til prosjekter, lokale initiativ og nyskaping. Økonomiske aktiviteter skal danne grunnlag for sysselsetting og velstand. Sosiale aktiviteter og mellommenneskelige relasjoner skal danne grunnlag for trygghet og trivsel i tettstedene..

Programmet har som mål i løpet av en femårsperiode å gi resultater i form av fysiske forbedringer, organisatoriske tiltak og igangsatte prosjekter. NTF har fulgt programmet, gjennomført kvalitative og kvantitative undersøkelser og bidratt til utvikling av prosesser og tiltak. Prosjektet avsluttes i 2005.

Eksport – regionale strategier og arbeidsformer

I 2001 ble det igangsatt en omfattende satsing for å fremme eksport fra trønderske bedrifter. Eksportsatsing Trøndelag var et samarbeidsprogram mellom Eksportrådet, de to SND-kontorene i Trøndelag (nå Innovasjon Norge) og fylkeskommunene i Nord- og Sør-Trøndelag. Bakgrunnen for programmet var ”med utgangspunkt i bedriftenes situasjon og fylkenes relativt svake eksportutvikling bør et omfattende og langsiktig eksportutviklingsprogram iverksettes”. NTF har hatt ansvaret for å følge gjennomføringen av programmet med særlig fokus på målavklaring, avdekke gode eksempler (best practice), utvikle kunnskap om kloke grep (wise practice), dokumentasjon av den organiserte innsatsen på programnivå samt resultatutvikling.

Prosjektet ble avsluttet i 2004 og hadde da vart i 4 år. Det viktigste i denne perioden har vært å teste ut og videreutvikle samhandlingsformer innen virkemiddelapparatet og tiltakstyper og arbeidsformer overfor bedrifter som ønsker å utvikle eksport. NTF har dokumentert at:

- En samlet regional strategi forvaltet og formidlet gjennom et samhandlende virkemiddelapparat har fungert overfor bedriftene.
- Et tilpasset opplegg overfor bedriftene har fungert godt.
- Bruk av innledende situasjonsanalyse/risikosjekk har vært nyttig både for bedrift og virkemiddelapparat.
- Etablert partnerskap/triple helix/utviklingskoalisjon bør utvikles videre, tydeliggjøres og både representere kontinuitet og dynamikk i forhold til bedriftene.

De erfaringsutvekslings/læringsformer som er utviklet og etablert i partnerskapet videreføres nå gjennom både i det oppfølgende arbeidet i Trøndelag og i flere av Innovasjon Norges aktiviteter for internasjonalisering og eksport.

Lokal og regional forvaltning - kommunestruktur

Gjennom følgeforskning på forsøkene Innherred samkommune og Enhetsfylket Møre og Romsdal deltar NTF i viktige utviklingsprosjekter innen lokal og regional forvaltning. Prosjektene er finansiert av Kommunenes Sentralforbund og Kommunal- og regionaldepartementet.

Levanger kommune og Verdal kommune gjennomfører fra 2004 et 4-årig forsøk der de gjennom å organisere, samhandle og samordne felles aktivitet i Innherred samkommune har som målsetting å skape bedre og mer effektive tjenester og oppgaveløsning, utvikle sterkere lokalsamfunn og regionalutvikling samt utvikle nye politikeroller og styrke lokaldemokratiet. Ca 20 % av kommunenes aktivitet innenfor IKT, økonomi, administrasjon/organisasjon, plan/byggesak/oppmåling/miljø, landbruk/naturforvaltning, kemner, helse- og rehabilitering

samt barn og familie er samlet i samkommunen, underlagt et eget samkommunestyre og en felles ledelse. Morkommunene har ansvaret for tjenesteyting innenfor de områder som ikke er lagt til samkommunen.

Så langt har NTF dokumentert og foreslått forbedringer mht intern organisering, ledelse, arbeidsmiljø, brukerperspektiv og tjenester. Det er dokumentert en positiv utvikling mht. samarbeid med næringsliv, samarbeid med nabokommuner, rollen som regional utviklingsaktør og intern ressursutnyttning både av kompetanse og økonomiske ressurser.

Enhetsfylkeforsøket i Møre og Romsdal er et administrativt forsøk der en har samordnet de administrative funksjonene hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal og Møre og Romsdal fylkeskommune under en felles administrativ ledelse. Prosjektet ble startet i 2004 og skal vare i fire år. Målet er å skape en enklere og mer effektiv organisasjon og en ønsker å utvikle en sterk og framtidsrettet regionmodell for Møre og Romsdal fylke. NTF fokuserer spesielt på måloppnåing, intern organisering, oppgaveløsning og tjenesteutvikling samt på brukernes behov og tilfredshet med den nye organisasjonen. NTF har også et fokus på hvordan Møre og Romsdal fylke samhandler og løser oppgavene mht. tilsyn, legalitetskontroll, veiledning og klagebehandling. I dette prosjektet samarbeider NTF med Østlandsforskning.

Norut NIBR Finnmark

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,9	8	Årsverk totalt	14
SIP	0,8	7	herav kvinner	4
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	13
Andre bev. fra Forskningsrådet	3,1	26	herav kvinner	4
Offentlig forvaltning	3,7	31	Antall ansatte med doktorgrad	1
Næringsliv	3,2	27	herav kvinner	0
Utlandet	0,0	0	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,08
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	11,7	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	11,5		Antall artikler med referee	2
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,2	2	Antall bøker	0
Årsresultat	0,1		Antall kapitler i bøker	5
Egenkapital	1,7	23		

<http://www.finnmark.norut.no/>

01.01.2003 oppstod det nye instituttet Norut NIBR Finnmark as som ei samanslåing av Norut Finnmark og NIBR si Nord-Noreg avdeling. Formelt var dette ei innlemming av forskarane ved NIBR Nord-Noreg i Norut sitt selskap i Alta. De facto var dette ei samanslåing av to etablerte institusjonar og hovudaktiviteten har derfor vore konsentrert om å få til ei god økonomisk, fagleg og sosial samankopling. I 2004 ser ein at denne integrasjonen er blitt endå sterkare enn i 2003.

I 2003 var det arbeid med integreringa på fleire måtar. Ei av dei var ein forholdsvis brei anlagt mål- og strategiprosess som vart avslutta dette året, og er ikkje endra i 2004. Såleis er dei faglege faglige kjerneområda til instituttet er:

- Forsking som støtter entreprenørskap, effektivisering av eksisterende virksomhet og øvrige aspekter ved verdiskaping i marint og innenlands fiskeoppdrett.
- Forsking på innovasjonar, entreprenørskap og miljøvennlig alternativ bruk innen energisektoren.
- Forsking som dokumenterer erfaringer av større utbyggingsprosjekter og nedlegginger.
- Forsking i form av statistiske analyser av regionale utviklingstrekk.
- Forsking om virkemiddelutvikling innen regional næringspolitikk.
- Forsking om fleretnisk samfunnsorganisering, dvs. om forholdet mellom norsk og samisk sosial organisering.
- Forsking om organisering av offentlig tjenestetilbud i regioner av Finnmarks type, med særlig vekt på kommunene og på helsesektoren på forskjellige nivåer.
- Forsking om forvaltning av naturressurser og næringsutvikling, som omfatter både sjø- og landarealer og som styrker utviklingen av bærekraftige forvaltningsregimer.
- Forsking om nordvest russiske utviklingstrekk, med et særlig fokus på regional utvikling og forvaltning av naturressurser.

Norut NIBR Finnmark skal gjennom sin forskning bidra til at nordlige regioner utvikles i bærekraftig retning. Gjennom denne visjonen skal instituttet utvikle en rolle som brobygger mellom økonomisk vekst og de miljømessige, sosiale og helsemessige kostnader vekst kan ha generelt og spesifikt i nord. Bærekraftige nordlige regioner skaper bærekraftig økonomisk vekst som ikke spises opp, og en skal bidra til at det realiseres. For å sikre denne visjonens stilling ved instituttet skal alle prosjekter som gjennomføres vurderes i forhold til hva som er deres forskningsinnhold og hvordan de kan påvirke bærekraftighet. Inkludert i en slik vurdering er omtale av hvordan kjønnsdimensjonen behandles og mulige implikasjoner for hhv. den samiske og den norske befolkningen.

Høydepunkter

Ytterlegare styrking av regional forankring

På bakgrunn av at staten i større og større grad trekkjer seg ut av regionale utviklingsprosessar har det vore veldig viktig å bli ein innarbeidd og institusjonell del av utviklinga i regionen. For tredje år oppnådde instituttet ein god utviklings-/rammeavtale med Finnmark fylkeskommune. I 2004 fekk ein også på beina følgjeforskning av Snøhvitprosjektet, finansiert av ein allianse mellom Statoil, Hammerfest kommune og Finnmark fylkeskommune. At instituttet kjem i ein privat/offentleg allianse, som også kjenneteiknar regionaliseringsprosessar, er veldig lovande. Resultata av prosjekta har då også fått forholdsvis stor merksemd. Eit anna utslag av denne forankringa er at instituttet siste året avslutta delaking i Effektutvalet og Distriktskommisjonen med to to NOUar.

Auka dei vitenskaplege leveransane

I 2004 har instituttet auka publiseringane mye sidan året før. Ein har eit par i tidskrift med referee, eit par i bøker og ein har laga to ferdige bokmanus. Dei siste står det att å få trykt, men uansett er dette gledeleg. Det er også gledeleg at alt stoffet som blir behandla er henta regionalt og/eller frå nordområda. Det viser at den kunnskapen ein utviklar ved instituttet er av interesse og er også "konkurransedyktig". At instituttet vart del av eit EU-prosjekt (under

ESPON) understrekar på sin måte dette, sjølv om det vel på dette feltet meir er snakk om å ha oppnådd ein ærefull veg til økonomisk ruin (ein taper 200 kr per time på slike prosjekt!)

Basisfinansiering av den bedriftsretta forskinga

Instituttet har som Finnmarksforskning og Norut Finnmark gjennom mange år drive bedriftsretta forskning basert på rein idealisme. Frå 01.01.2005 kom instituttet med i Forskningsrådet si ordning for Kompetansemekling og har endeleg fått noe finansiering av den omfattande tida ein har brukt på bedriftskontraktar. Det står enno mye att før ein er nøgde med den finansieringa av denne forskinga, men det hjelper i alle fall mye. Det regionale kontaktnett er veldig godt, men ingen har før villa betale for å bruka tid på dette.

NORUT Samfunnsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,0	5	Årsverk totalt	23
SIP	2,1	11	herav kvinner	13
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	21
Andre bev. fra Forskningsrådet	9,0	46	herav kvinner	12
Offentlig forvaltning	4,8	24	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	2,2	11	herav kvinner	3
Utlandet	0,0	0	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,19
Annet	0,6	3		
Sum driftsinntekter	19,7	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	19,3		Antall artikler med referee	6
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,4	2	Antall bøker	2
Årsresultat	0,5		Antall kapitler i bøker	9
Egenkapital	4,5	37		

<http://www.samf.norut.no/>

NORUT Samfunnsforskning er et av seks datterselskap i NORUT-Gruppen. NORUT Samfunn skal bidra til innovasjon og fornyelse, og legge vekt på virksomhet av særlig betydning for Nord-Norge. Som forskningsinstitutt skal NORUT Samfunnsforskning særlig bidra med kunnskaper om langsiktige endringsprosesser i den *nord-europeiske periferi*. Dette er endringer som skjer i et komplekst samspill mellom spontane prosesser og politiske beslutninger. Kunnskapen skal utvikles i en kombinasjon av teoridrevet forskning og analyser av aktuelle samfunnsmessige problemstillinger. Det er slått fast i instituttets strategiplan at; *”NORUT Samfunnsforskning har et særskilt ansvar for forskning om nordnorsk samfunns- og næringsliv. En viktig side ved vår forskning er at den skal bidra til innovasjon og fornyelse”*. Kunnskapsproduksjon og oppdragsforskning innenfor følgende tema prioriteres:

Forvaltning, innovasjon og utnytting av naturressurser

I den nord-europeiske periferi er det stort behov for kunnskap om ressursforvaltning, planlegging, næringsdynamikk og regionale utviklingstendenser. Dynamikken i kystsonen representerer den største utfordringen, med problemstillinger knyttet til ressurser som marine

arter, energi, utmark, kultur og miljø. Forskningsoppgaver på dette feltet vil også bli knyttet til næringsstruktur og regional konkurransedyktighet; kunnskap og innovasjon.

Utvikling og mobilisering av menneskelige ressurser

Offentlig sektor og næringslivets situasjon preges av stadig nye utfordringer knyttet til større åpenhet i økonomien og endring i rammebetingelser som følge av ideologiske endringer og tilpasninger til internasjonale regelverk. Globalisering, standardisering og sentralisering av økonomisk og politisk makt er samfunnsformende prosesser som utspiller seg samtidig med konstruksjon av lokal identitet, individualisering og fleksibel spesialisering. Endringer i nordnorsk samfunns- og identitetsutvikling må også forstås i lys av slike globale prosesser. Økt markedsliberalisering innebærer færre offentlige styrings- og reguleringsmuligheter, økt konkurranseutsetting og nye former for partnerskap på tvers av privat og offentlig sektor, regioner og forvaltningsnivåer. Denne utviklingen stiller endrede krav på alle felt – i utdanningssystemet, arbeidslivet, forvaltningen og til demokratisk deltakelse. Forskning på utvikling og mobilisering av menneskelige ressurser har som målsetting å bidra positivt til samfunnsutviklingen og styrke Nord-Norge som en aktiv premissleverandør for kunnskap om regionalutvikling i lys av globale endringsprosesser.

2004 var et godt år for NORUT Samfunnsforskning . Instituttet gikk økonomisk med et solid overskudd. I tillegg var den faglige produksjonen svært høy og av god kvalitet. Dette vises særlig gjennom stor økning i produksjonen av artikler i internasjonale tidsskrifter med referee. En av forskerne disputerte, og en fikk dermed også en økning av antall ansatte med doktorgrad fra 3 til 4. Flere av instituttets prosjekter har i løpet av siste året fått god omtale i regionale og nasjonale media.

Selv om hovedtyngden av prosjektene er ”Forskningsrådsprosjekter” er forskerne også involvert i arbeidet med å øke samhandlingen mellom næringsliv, offentlig forvaltning og kompetansemiljøene i Troms. Mer om dette finnes på www.aksjonsprogrammet.no

Høydepunkter

Nord Norge møter fremtiden

”Nord-Norge møter fremtiden” er tittelen på en ny bok som forskere fra Norut Samfunn står bak. Her ser man nærmere på noen av utfordringene dagens og framtidens Nord-Norge står ovenfor. Nord-Norge er en av verdens rike utkantregioner og har et høyt velferdsnivå. Likevel preges landsdelen av nettoutflytting og nedgang i sysselsetting i ressursbaserte næringer. Nye næringer, som IKT og bioteknologi, har fått et spinkelt fotfeste i regionen. Nye utviklingsmuligheter må prøves ut og nye sysselsettingsmuligheter må skapes. Tilvante måter å løse problemer på vil måtte bli utfordret, både innen næringsliv, politikk og forvaltning. Framvekst av nye virksomheter leder til tap av gamle verdier. Hvordan fremme det nye uten at tapet av det gamle blir for stort ? Forfatterne av denne boka tar opp ulike sider ved denne utfordringen. Alle kapitlene er skrevet ut i fra et nordnorsk ståsted og med empiri fra landsdelen. Det meste av det empiriske materialet bygger på forskning foretatt i perioden 1995-2003.

ESPON Action 2.1.5: Territorial Impacts of European Fisheries Policy

EU-programmet ESPON (European Spatial Planning Observation Network) ble lansert i forbindelse med “European Spatial Development Perspective (ESDP)”, som ble vedtatt i mai 1999 av EU-ministrene ansvarlig for arealplanlegging (Spatial Planning). Bakgrunnen var et behov for bedre balanse og polysentrisk utvikling av det europeiske territoriet, særlig med

tanke på EU-utvidelse med nye medlemsland. ESPON er delt inn i forskjellige typer prosjekter som skal henge sammen og ha en klar territoriell dimensjon. Prosjektene dekker et bredt temaspespekter, som vitenskapelige metoder og databaser, strategi, og institusjonelle og instrumentelle problemområder.

NORUT Samfunnsforskning og Norut NIBR Finnmark er på oppdrag fra ESPON med på et prosjekt der formålet er å evaluere de regionale konsekvensene av endringene i EUs felles fiskeripolitikk etter 2002. Prosjektet, "ESPON Action 2.1.5: Territorial Impacts of European Fisheries Policy", er et av flere "Policy impact project" under ESPON, og er organisert i følgende arbeidsmoduler:

1. Utvikling av indikatorer, typologier, begreper og design for innsamling av data på territoriale konsekvenser
2. Beskrivelse av strukturelle endringer i fiskeri- og oppdrettsnæringen, og endringer i fiskeripolitikk
3. Konsekvenser for sysselsetting, EUs utjevningssmål og demografi
4. Konsekvenser for regional økonomisk styrke
5. Konsekvenser for miljøet – integrert kystsoneforvaltning

Input fra arbeidsmodulene 1 og 2 er en forutsetning for at de andre arbeidsmodulene skal kunne gjennomføre sine analyser.

NIBR i Oslo er prosjektleder, og i tillegg til NIBR og Norut-gruppen deltar følgende forskningsinstitutter: IFM – Institute for Fisheries Management and Coastal Community Development (Danmark), IREPA – The Institute for Economic Research in Fishery and Aquaculture (Italia), Estonian Marine Institute (Estland), CEDRU – Centro de Estudos e Desenvolvimento Regional e Urbano (Portugal), University of Santiago de Compostela (Spania) og University of Akureyri Research Institute (Island). Hver arbeidsmodul har et institutt som prosjektleder. NORUT Samfunnsforskning har ansvaret for den tredje arbeidsmodulen, om konsekvenser for sysselsetting, utjevning og demografi.

Verdiskaping 2010 Tromsø

Verdiskaping 2010 (*VS 2010*) er et samarbeid mellom Forskningsrådet, LO, NHO og Innovasjon Norge. Et kjernepunkt i programmet er betydningen av ansattes brede medvirkning for læring, utvikling og nyskaping i virksomheter. Forskningsprogrammet støtter utviklingsprosjekter som gjennomføres i samarbeid mellom forsknings- og utviklingsmiljø og bedrifter. Satsingen startet opp i 2001 og skal løpe ut år 2010. Samlet omfatter satsingen 10 regionale hovedprosjekter som inkluderer bedrifter, FoU-miljøer, de regionale partene i arbeidslivet og representanter for virkemiddelapparatet.

Hovedprosjektet i Tromsø (*VS 2010 Tromsø*) er et samarbeid mellom fire institusjoner: NORUT Samfunn, Universitetet i Tromsø ved Norges Fiskerihøgskole, Institutt for statsvitenskap og Universitetets videre- og etterutdanning (U-VETT). Samlet inkluderer hovedprosjektet 7 forskere og 4 stipendiater fra disse institusjonene som direkte er engasjert i prosjektets arbeid. Tre av disse stipendiatene er tilknyttet VS 2010' eget doktorgradsprogram Edwor (Enterprise development and work life research). Den overordnede og langsiktige målsetningen med hovedprosjektet er å bidra til økt verdiskaping i nordnorsk næringsliv gjennom bred medvirkning og utvikling av bedriftene innenfra, og i samarbeid med eksterne miljøer og aktører. Satsingen berører tre nivå: bedriftsnivå, nettverks/koalisjonsnivå og lokalsamfunnsnivå og representerer både en videreføring og videreutvikling av perspektiver som ble anvendt i Tromsømodulens BU 2000 arbeid. Samarbeidet er tuftet på at deltakende

bedrifter, nettverk og lokalsamfunn i fellesskap med forskningsmiljøene definerer utviklingsprosjekter.

Tromsø prosjektet har gjennom 2004 vært gjennom en konsolideringsfase. Dette innebærer at prosjektet har fortsatt samarbeidet med noen utvalgte kjernebedrifter, parallelt med at enkelte bedrifter har forlatt prosjektet. Det har gjennom 2004 vært en økt vektlegging på publiseringarbeid. Dette har foreløpig resultert i to ferdige bokmanus, i tillegg er en rekke bidrag akseptert som papers til konferanse (blant annet HSS 2005). Det har særskilt vært arbeidet med *forskerrollen* i publiseringssammenheng. Stipendiatstillingen som ble etablert i samarbeid mellom Universitetet i Tromsø, Innovasjon Finnmark og Båtsfjordkommune/ Fiskerigruppa i Båtsfjord, er nå operativ i Båtsfjord, og har sin hovedveileder i Tromsø-prosjektets faglige ansvarlige. Tematisk omfatter prosjektet: 1) Forskerrollen og forskernes bidrag i utviklingsprosesser og 2) En analyse av tidligere og nye innovasjonsprosjekter i Båtsfjord. I tilknytning til stipendiatstillingen er det etablert en lokal styringsgruppe, der også Universitetet i Tromsø og Innovasjon Finnmark er representert.

VS 2010 Tromsø har i 2004, etter initiativ fra Innovasjon Norge og Norges forskningsråd, innledet et samarbeid med ARENA-programmet og *Bioklynge Nord* regionalt. I Bioklynge Nord (som nå heter *Bioarena*) er et nettverk bestående av 16 bio-teknologibedrifter i Tromsø. Forskere i VS 2010 er en del av ressursgruppen i prosjektet som skal bidra til å utvikle prosjektet, både i nettverket og på sikt direkte inn i bedriftene, samt bidra til å dokumentere utviklingen av nettverket faglig.

Rogalandforskning Samfunn

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,4	5	Årsverk totalt	53
SIP	1,0	2	herav kvinner	15
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	46
Andre bev. fra Forskningsrådet	11,8	27	herav kvinner	11
Offentlig forvaltning	12,8	29	Antall ansatte med doktorgrad	13
Næringsliv	13,3	31	herav kvinner	3
Utlandet	0,9	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,29
Annet	1,4	3		
Sum driftsinntekter	43,4	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	45,1		Antall artikler med referee	24
Driftsresultat (i % av inntekter)	-1,7	-4	Antall bøker	4
Årsresultat	-1,9		Antall kapitler i bøker	5
Egenkapital				

<http://www.rf.no/>

RF - Samfunns- og Næringsutvikling inngår i forskningskonsernet RF - Rogalandforskning. Senterets overordnede målsetting er gjennom forskning og utvikling å bidra til økt kunnskap som kan fremme en bærekraftig, helsefremmende og verdiskapende utvikling i samfunns og næringsliv. Følgende fagområder inngår: Psykologi, sosiologi, antropologi, pedagogikk,

statsvitenskap, filosofi, helsefag, sosialt arbeid, samfunnsgeografi, historie, økonomi, agronomi, petroleumsteknologi, sikkerhet, pålitelighet og flere ingeniørfag, særlig innenfor organisasjon og planlegging. Senterets medarbeidere er inndelt i 3 forskningsgrupper med kontorer i Stavanger, Bergen, Stord og Haugesund. Senteret utfører 40 årsverk fordelt på 65 høyt kvalifiserte medarbeidere. Forskningsgruppene arbeider innen følgende forskningsfelt:

Organisasjon, planlegging og styring

- Offentlig styring og forvaltning. Her fokuseres endringer i det politisk-administrative systemet, lokaldemokrati og bydelsforvaltning, makt- og innflytelse på ulike politikkområder, avregulering, konkurranseutsetting og kvalitetssikring.
- Regional utvikling og planlegging. Her legges det vekt på regionale kunnskaps- og innovasjonssystemer og planlegging av arealbruk, transport og energi.
- Innovasjon og teknologiutvikling. Dette området har et samfunns- og nettverksperspektiv som utgangspunkt.

Arbeidsliv og verdiskaping

- Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. Dette området retter seg i hovedsak mot petroleumsindustrien, energi, transport og fiske/havbruk.
- Modernisering av offentlig virksomhet. Sentralt er følgeforskning og evalueringer av organisasjonsendringer og utviklingsarbeid innen forvaltning og tjenesteproduksjon.
- Arbeidskultur og Human Resource Management. Her inngår flere tema som mangfold, livsfase-personalpolitikk og rusmiddelbruk i arbeidslivet.
- Anvendelse av IKT. Det sentrale her er forskning og evaluering knyttet til anvendelse av IKT i læring og som støtte for utvikling av arbeidsprosesser.

Nærings- og bedriftsutvikling

utfører handlingsrettet FoU for økt innovasjon og nyskaping i regionale partnerskap og nettverk. Herunder:

- Innovasjon og verdiskaping. Sentralt er aksjons- og følgeforskning gjennom samarbeid i regionale utviklingskoalisjoner og bedriftsnettverk.
- FOU veiledning overfor SMB knyttet til programmer som IRC og SkatteFUNN
- Produktinnovasjon i nært samarbeid med virksomheter, nettverk, virkemiddelapparatet og arbeidslivets parter.
- Praktisk prosessinnovasjon med vekt på partssamarbeid, bred medvirkning, HMS og IKT
- Strategiutvikling i hovedsak knyttet til produktutvikling, elektroniske møter (e-lab), balansert målstyring og kontinuerlig innovasjon.
- Nettverksutvikling og åpnere innovasjonssystemer regionalt, lokalt og på bedriftsnivå.

Høydepunkter

Regionale innovasjonssystemer

Hvordan kan regionale økonomier overleve og blomstre i en global økonomi? Det er spørsmålet som stilles i et internasjonalt forskningsprosjekt RF deltar i, under ledelse av det velrenommerte MIT (Massachusetts Institute of Technology) i Boston. I første omgang fokuseres det på hvilken rolle innovasjon spiller - i produkter, tjenester og prosesser - for å fremme produktivitetsvekst og konkurransevne i den enkelte bedrift og på regionalt nivå. Hvordan skapes og videreutvikles regionale økonomier som attraktive steder for nyskaping og innovative bedrifter og institusjoner? Hvordan påvirkes bedriftenes innovasjonsevne av deres

lokalisering? Ser vi for oss en forvitring ved at bedriftene i økende grad søker kompetanse internasjonalt – og til slutt følger med på ferden; eller ser vi en positiv utviklingsbane hvor bedriftene i økende grad henter kompetanse regionalt og forsterker det regionale innovasjonssystemet som igjen tiltrekker seg nye foretak?

I første fase av prosjektet – som er godt i gang – rettes søkelyset på relasjonene mellom universiteter/ høgskoler/forskningsinstitusjoner og det regionale næringslivet. Hvilken rolle har disse institusjonene som idéskapere og entreprenører, og dermed for innovasjonsdrevet regional verdiskaping og utvikling? På hvilken måte foregår dette samspillet, og hvor stort omfang har det? I den offentlige debatten kan vi få inntrykk av at det har utviklet seg en standardmodell som forutsetter at oppfinnelser og teknologiske gjennombrudd fra universitet og forskningsinstitutt kommersialiseres gjennom venture selskaper og oppstartsbedrifter, gjerne i regionale kunnskapsparke. Prosjektet tar imidlertid utgangspunkt i *flere alternative modeller* for regional innovasjonsdrevet vekst som bygger på de respektive regioners egne institusjonelle og næringsmessige særtrekk. I tillegg til MIT deltar forskere fra bl. a. Storbritannia, Japan, Finland. I alt studeres over 20 regioner. RFs del av prosjektet finansieres av Norges forskningsråd, Universitetsfondet for Rogaland og næringslivet i regionen.

Manifest mot mobbing

Gjennom Manifest mot mobbing, satte Regjeringen og de fire manifestpartnerne seg høye mål for å redusere mobbingen i norsk barnehage, skole og fritidsmiljø. RF fikk oppdraget med å evaluere Manifestet. Evalueringsarbeidet er gjennomført i et nært samarbeid med de sentrale forskningsmiljøene i forhold til mobbing, både i Norge og i de andre nordiske land. Evalueringen bygger på et stort datamateriale om erfaringer med mobbeproblematikken og arbeidet mot mobbing i barnehage, skole og fritidsmiljø. Evalueringen har også bestått i en metodisk krevende sammenstilling og vurdering av ulike undersøkelser om endringer i forekomsten av mobbing. Sluttrapporten ble levert oppdragsgiveren, Utdanningsdirektoratet, i desember 2004. Da hadde hovedresultatene vært presentert på en stor nasjonal konferanse der både statsministeren og utdannings- og forskningsministeren var til stede. Evalueringen viser at Manifestet har bidratt til en offensiv i arbeidet mot mobbing og at den stygge utviklingen i forekomst av mobbing fram mot 2002, er snudd.

Nettverkssamarbeid om innovasjon på Haugalandet og i Sunnhordland

Som en del av NFR-programmet MAROFF samarbeider RF med bedrifter og nettverk i den maritime klyngen på Haugalandet og i Sunnhordland. Utvikling av maritime nyvinninger har dype røtter i denne region. En er opptatt av hvordan en skal videreutvikle samarbeidsformer og hvordan en kan øke virksomhetenes innovasjonstakt, hvilke produkter en skal leve av i fremtiden, hvilke produkter markedet har behov for, hvordan skal produktene kommersialisere? Våren 2004 ble ideen født om å utvikle et innovasjonskonsept for den maritime næringen. Ønsket er å være en brobygger mellom maritime aktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Ideen var å utvikle et innovasjonskonsept bygget på prinsippet om partnerskap og samarbeid.

Navnet ble Viking Innovation Partner (VIP). Målet er at VIP skal bli en arena som fremmer lyst og evne til innovasjon, og som løfter banebrytende innovative prosjekter hvor sterke selskaper kan skape unike produkter sammen. En satte ned en arbeidsgruppe med representanter fra Eidesvikrederiet, Vik-Sandvik, Westcon, Aker Kværner Power and Automation Systems, Rogalandsforskning, Bømlo Næringsutvikling og Bømlo Kommune. Sammen foredlet en ideen. Resultatet ble innovasjonsselskapet Viking Innovation Partner som ble lansert under en bredt sammensatt konferanse på Langevåg 7.02.2005.

Målene for VIP i 2005 er som følger

- Gjennomføre minimum 3 prosjekter, med to produkter klar til lansering.
- Flere enn 20 medlemsbedrifter, hvorav minst 5 kontinuerlig, aktive i prosjekt.
- Daglig leder ansatt.
- Kjent i relevante miljøer i Norge og skape en arena folk og bedrifter har lyst å benytte.
- Gjennom referanseprosjektene ha utviklet en særegen metodikk for prosjektgjennomføring av innovasjonsprosjekt

Telemarksforskning-Bø

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,1	7	Årsverk totalt	21
SIP	1,1	7	herav kvinner	6
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	17
Andre bev. fra Forskningsrådet	3,0	20	herav kvinner	4
Offentlig forvaltning	7,5	51	Antall ansatte med doktorgrad	3
Næringsliv	1,2	8	herav kvinner	1
Utlandet	0,3	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,18
Annet	0,6	4		
Sum driftsinntekter	14,7	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	14,3		Antall artikler med referee	4
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,4	3	Antall bøker	2
Årsresultat	1,0		Antall kapitler i bøker	18
Egenkapital	4,8	48		

<http://www.telemarksforskning.no/public/start/default.asp>

Instituttets strategiplan slår fast at følgende visjoner, mål og satsingsområder skal danne grunnlag for virksomheten:

Visjoner og mål

- Telemarksforskning-Bø skal utvikle ny kunnskap på utvalgte samfunnsområder, og bidra til utvikling og verdiskaping på disse områdene.
- Instituttet skal være blant de ledende i Norge og dessuten arbeide for å markere seg internasjonalt innen et utvalg av faglige satsingsområder.
- Instituttet skal kjennetegnes ved tverrfaglig oppgaveløsning og til dels utradisjonelle tilnærminger.
- Telemarksforskning-Bø skal fortsatt eie og drive Hellandtunet forskings- og næringsssenter og utvikle senteret på en slik måte at det støtter opp om virksomheten ved instituttet.

Faglige satsingsområder/spisskompetanse

- Kultur- og idrettsforskning
m/spisskompetanse innen kultur- og idrettspolitik og kultur- og idrettsøkonomi

- Natur- og kulturbasert næringsutvikling
m/spisskompetanse innen kulturøkonomiske steds- og bygdeutviklingsstrategier
- Kommunalforskning
m/spisskompetanse innen kommunestruktur, organisering og økonomisk styring av kommunesektoren
- Helse- og velferdsforskning
m/spisskompetanse innen organisering og tilrettelegging av offentlige tilbud til utsatte brukergrupper
- Regional utvikling, entreprenørskap og innovasjon
m/spisskompetanse innen offentlig virkemiddelapparat, næringsanalyser, entreprenørskap og innovasjon.

Instituttet har markert seg tydelig i samfunnsdebatten både lokalt og nasjonalt i 2004 og har også bidratt med papers og artikler på den internasjonale arena. Noen eksempler:

- Næringsanalyser for mange norske kommuner og regioner
- "NM i næringsliv" – en rangering av norske kommuners næringsliv på oppdrag fra NHO
- Evaluering av komersialiseringsenhetene i FORNY
- Studier av kulturelt entreprenørskap
- Født til kunstner? – en studie av unge billedkunst-, skuespiller- og musikkstudenter
- Etablering av senter for kultur- og idrettsstudiar (sammen med HiT)
- Deltakelse i Interregprogrammet "Farmers for Nature" med 10 partnere i 5 ulike land
- Studier av landskapet som ressurs i bygdeutviklingsarbeid
- Studier av drivkrefter og endringsprosesser i det rurale kulturlandskapet
- Oppstart av Kompetansemeglerprogrammet for NFR
- Kommunaløkonomisk bistand til 40-50 norske kommuner
- Mange faglige bidrag inn i den pågående debatten om kommunestruktur – i Telemark, Buskerud, Oppland, Nordland, m fl og for KRD og KS.
- Evaluering av pågående kommunesammenslåinger i Rogaland og på Møre.
- Evaluering av opptrappingsplan for psykisk helse
- Faglige bidrag på idrettskonferanser i Thessaloniki, Hellas og Arizona, USA; på kulturøkonomikonferanse i Chicago, USA og Padova, Italia; og på kulturpolitikk-konferanse i Montreal, Canada.

Høydepunkter

Bok og jubileumsseminar Per Mangset 60 år

Artiklene i festskriftet behandler kultur-, idretts- og utdanningspolitiske emner fra ulike teoretiske og empiriske synsvinkler. Festskriftet innledes med en artikkel om Per Mangset som forsker, forskningsentreprenør og nettverksbygger og avsluttes med en bibliografi. Festskriftet er for øvrig inndelt i fire tematiske bolker. I første del settes fokus på forskningsstrategier på kulturfeltet. Her diskuteres kulturforskerens relasjon til og konstruksjon av sitt forskningsobjekt, og muligheter og fallgruver i evalueringer av kulturpolitiske tiltak. Med utgangspunkt i ulike fagtradisjoner analyserer og problematiserer artiklene i andre del de argumenter som brukes eller kan brukes for å begrunne den offentlige politikken på kultur- og idrettsfeltet. Tredje del tar for seg forholdet mellom kulturpolitikken og strømninger i samtidskulturen. Her blir rådende teorier om kreative klasser og byutvikling kritisert, festivalfenomenet fortolket og begrepsparet amatør-profesjonell problematisert. I

fjerde del rettes fokuset mot politiske modeller i kultur-, idretts- og utdanningspolitikken, dels gjennom komparative analyser.

Hva skjer med rammeoverføringene ved kommunesammenslåing?

Artikkelen er skrevet i felleskap av fem av forskerne fra det kommunaløkonomiske miljøet ved Telemarksforskning-Bø, og bidrar rett inn i den svært aktuelle debatten omkring sammenslåing av norske kommuner. De økonomiske effektene av sammenslåing er ofte svært avgjørende for disse diskusjonene, og artikkelen angir svar på hvordan disse effektene kan beregnes. Telemarksforskning har spesielle forutsetninger for å bidra på dette feltet siden man i lang tid har bygget opp kompetanse både knyttet til sammenslåingsspørsmålet og til kommuneøkonomifeltet.

Ulike bidrag til prosessen omkring en ny arbeids- og velferdsforvaltning

Det pågår et omfattende utredningsarbeid innen statsforvaltningen om samordning av Aetats, trygdeetatens og sosialtjenestens oppgaver. Man er med andre ord i gang med å endre og effektivisere ryggraden i den norske velferdsstaten. I dette arbeidet har Telemarksforskning-Bø levert flere bidrag. For det første markerte instituttet seg med svært mange litteraturreferanser i NOU 2004:13 (Rattsutvalget). Flere av forskerne fra Helse- og velferdsfeltet ble her kreditert. For det andre er instituttet engasjert av Helse- og sosialdirektoratet til å gjennomføre en omfattende evaluering av forsøk i 19 kommuner og bydeler som driver forsøk med samordning av de tre etatene på lokalt nivå.

Telemarksforskning-Notodden

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,6	11	Årsverk totalt	8
SIP	0,7	13	herav kvinner	5
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	6
Andre bev. fra Forskningsrådet	0,1	2	herav kvinner	4
Offentlig forvaltning	3,3	63	Antall ansatte med doktorgrad	1
Næringsliv	0,4	8	herav kvinner	1
Utlandet	0,1	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,16
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	5,3	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	5,2		Antall artikler med referee	0
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,1	1	Antall bøker	0
Årsresultat	0,1		Antall kapitler i bøker	6
Egenkapital	2,8	50		

<http://www.tfn.no/>

Telemarksforskning-Notodden ble etablert i 1987 av Høgskolen i Telemark, Telemark fylkeskrets av Kommunenes Sentralforbund og Statens utdanningskontor i Telemark. Instituttet er organisert som en næringsdrivende stiftelse, men uten at næringsvirksomhet er definert som primært formål. Telemarksforskning-Notodden har lokaler i samme område som

Notoddenavdelingen av Høgskolen i Telemark. Stiftelsen har et nært samarbeid med denne avdelingen og med høgskolen generelt.

Telemarksforskning-Notodden har som hovedformål å drive forskning og utviklingsarbeid samt gi sakkyndig bistand med sikte på å styrke kvaliteten i barnehage, skole og annen pedagogisk virksomhet. Oppdragsgivere er i hovedsak offentlig institusjoner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I tillegg har stiftelsen en del oppdrag knyttet til opplæring og utdanning fra bedrifter.

Telemarksforskning-Notodden har for tiden fem satsingsområder: Matematikdidaktikk, språkdidaktikk, kunst- og kulturdidaktikk, entreprenørskap og innovasjon samt pedagogiske og tverrfaglige studier. Hovedtyngden av forskningsinnsatsen har i 2004 vært innenfor fagdidaktikk i matematikk. Denne delen av virksomheten har omfattet bl.a.:

- Et strategisk instituttprogram i matematikdidaktikk finansiert av Norges forskningsråd. Programmet omfatter to doktorgradsstipendiater.
- Medvirking i utvikling av nasjonale tester i matematikk for Utdannings- og forskningsdepartementet
- Medvirking i utvikling av et omfattende nettbasert læremiddel i matematikk for mellomtrinnet i grunnskolen. Prosjektet ledes av Gyldendal Norsk Forlag AS og er finansiert bl.a. av Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Evaluering av et meget omfattende kompetanseutviklingsprogram i matematikk for lærere i Lillesand kommune, EMIL-prosjektet.

I løpet av året er det også inngått avtale med Utdanningsdirektoratet om en treårig videreføring av prosjektet ”Kvalitet i matematikundervisningen”. Arbeidet omfatter forskningsbasert utvikling av diagnostiske prøver i statistikk og sannsynlighetsregning og algebra for ungdomstrinnet i grunnskolen og for videregående opplæring.

Fremmedspråkdidaktikk har de siste årene vært et voksende område ved Telemarksforskning-Notodden. I 2004 har instituttet hatt en sentral rolle i arbeidet med utvikling og utprøving av en norsk versjon av den europeiske språkpermen. Instituttet har også hatt evalueringsansvar for et nettbasert etter- og videreutdanningsprosjekt der en rekke universiteter og høgskoler samarbeider om utvikling av studietilbud i fransk og tysk for lærere. Personale fra Telemarksforskning-Notodden har også hatt en sentral rolle i arbeidet med ny læreplan for 2. fremmedspråk i grunnopplæringen.

Innenfor satsingsområdet kunst- og kulturdidaktikk har det i 2004 skjedd en videreføring av arbeidet med å analysere og kartlegge behov for arrangørutdanning (”event management”), bl.a. med tanke på festivalarrangører. Arbeidet ble startet etter initiativ fra Europas Blues Senter. Med midler fra Norsk kulturråd og fra Regionrådet for Buskerud, Telemark og Vestfold har Telemarksforskning-Notodden i 2004 videreført prosjektet ved å koordinere utvikling av konkrete studietilbud på området i samarbeid med Notodden Blues Festival, Kongsberg Jazzfestival, Norsk Musikkråd, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Buskerud og Politihøgskolen.

Arbeidet med satsingsområdet entreprenørskap og innovasjon har i 2004 vært konsentrert om prosjektutvikling og etablering av kontakter i næringslivet. Innenfor området pedagogiske og tverrfaglige studier har det blitt utført en del evalueringsprosjekter og prosjekter med sakkyndig bistand til kommuner som arbeider med omstilling i skoleverket.

Som eksempler på ”høydepunkter” fra 2004 er valgt tre prosjekter fra instituttets kjerneområder. For det første er det valgt et prosjekt som viser hvordan forskningsbasert kunnskap kan være til nytte for rådgiving i en lokal kommune. Videre er det valgt et prosjekt som viser hvordan den kompetanse som er utviklet ved instituttet, er etterspurt i nasjonalt læreplanarbeid. I tillegg omtales et prosjekt der instituttet har nasjonalt lederansvar for utvikling av et didaktisk verktøy for språkopplæring.

Høydepunkter

Skolestruktur i Kragerø

Telemarksforskning-Notodden har utviklet en rådgivingstjeneste for kommuner som arbeider med endring av skolestruktur. Kragerø er eksempel på en kommune, som i likhet med mange andre kommuner, ønsker å vurdere endring av skolestruktur, dels av økonomiske grunner og dels på grunn av endringer i befolkningsgrunnet i eksisterende skolekretser.

Telemarksforskning-Notodden har påtatt seg å gjennomføre en fullstendig gjennomgang av skolestrukturen i kommunen med sikte på å identifisere mulige tiltak som kan redusere driftskostnadene i grunnskolen. Samtidig skal Telemarksforskning-Notodden utrede sosiale og pedagogiske konsekvenser av eventuelle endringer. Aktuelle endringer kan være nedlegging av skoler, sammenslåing av skoler, overføring av enkelte aldersgrupper mellom skoler eller ulike skolekretsendringer.

Læreplanarbeid

Utdanningsdirektoratet har satt i gang et omfattende arbeid med utvikling av nye læreplaner til den nye skolereformen (”Kunnskapsløftet”) som skal gjennomføres i grunnskole og i videregående opplæring fra 2006. Personer fra Telemarksforskning-Notodden har fått en sentral plass i dette arbeidet. En medarbeider leder læreplangruppen for 2. fremmedspråk, og en annen arbeider med planspørsmål knyttet til læring av grunnleggende regneferdigheter som del av alle skolefag. Det er interessant at Utdanningsdirektoratet har lagt vekt på forskningsbasert didaktisk kunnskap i valg av personer til læreplanarbeidet.

Europeisk språkperm

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet har Telemarksforskning-Notodden fått i oppdrag å lede et flerårig nasjonalt prosjekt for utviklingen av en europeisk språkperm (European Language Portfolio/ Portfolio européen des langues) for Norge. Den europeiske språkpermen består av tre deler: Språkpasset, språkbiografien og språkappen. Språkpermen er både et pedagogisk verktøy og en dokumentasjon av hva språkeleven kan uttrykke på ulike språk og hvordan eleven har lært språkene. Språkpermen er ledd i et internasjonalt samarbeidsprosjekt i regi av Europarådet om felles vurderings- og dokumentasjonsordninger for fremmedspråk. Erfaringer fra andre land (bl.a. Finland, Sverige, Irland) viser at en slik språkperm kan være med på å sikre bedre kvalitet på opplæringen i fremmedspråk, heve statusen til språkfagene og åpne for et felles europeisk perspektiv på opplæringen. Telemarksforskning-Notodden har tidligere også deltatt i en ekspertgruppe under Europarådet som har utarbeidet en såkalt ”Language Education Policy Profile” for Norge og deltar nå i en nasjonal ekspertgruppe som utarbeider en strategi for fremmedspråkopplæring. Alle disse aktivitetene er del av et nytt nasjonalt perspektiv på fremmedspråkopplæring.

Vestlandsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,7	11	Årsverk totalt	21
SIP	1,8	12	herav kvinner	5
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	17
Andre bev. fra Forskningsrådet	2,8	18	herav kvinner	2
Offentlig forvaltning	4,1	27	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	2,9	18	herav kvinner	0
Utlandet	2,4	15	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,24
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	15,6	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	15,3		Antall artikler med referee	6
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,4	2	Antall bøker	0
Årsresultat	0,2		Antall kapitler i bøker	10
Egenkapital	4,4	32		

<http://www.vestforsk.no/>

Vestlandsforskning skal medverke til utvikling og fornying i offentlig sektor og næringslivet, gjennom å levere relevante kunnskapsbidrag av høy kvalitet. Arbeidet skal bidra til auka innsikt, omstillingsevne og nytenking - både i politikktutforming, forvaltning, næringsutvikling og verdiskaping.

Grunnleggjande ide

Internasjonalt samarbeid treng lokal kunnskap. Lokal utvikling treng internasjonal kunnskap. Vestlandsforskning skal vere eit fagleg respektert og robust institutt, ein etterspurd samarbeidspartnar.

Dei viktigaste forskingsområda er:

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

- e-handel i små og mellomstore bedrifter
- open forvaltning - IKT og omstilling i offentlig sektor
- infrastruktur og nettverksutvikling

Miljø

- transport og miljø
- miljøutfordringar i distriktnæringane
- LA21 og kommunal miljøpolitikk

Regional utvikling - omstilling og nyskaping

- økonomisk analyse
- samhandling på tvers av sektorar og styringsnivå

- evaluering av endringsprosessar i privat og offentlig sektor

Forskarane ved instituttet er organisert i to sjølvstyrte grupper, IT og miljø. Begge forskargruppene har fleirfagleg samansetjing med tyngda i tekniske- og økonomiske fag. Men også fag som historie, samfunnsvitenskap, realfag, landbruksfag og multimedia er representerte. Arbeidet skjer både innafor og på tvers av gruppene anten det gjeld praktisk retta prosjekt eller meir teoretiske arbeid.

Gjennom fleire år har Vestlandsforskning teke del i internasjonalt forskingssamarbeid, særleg i Europa. I dei internasjonale prosjekta samarbeider instituttet med lokalt næringsliv og lokal forvaltning både i Sogn og Fjordane og i landet elles. Om lag ein femdel av instituttet sine oppdragsinntekter kjem frå EU-kommisjonen.

Instituttet har gode kvalitetssikringssystem og tilrettelegging for kompetanseutvikling har prioritet, både for sjølve instituttet og forskarane individuelt. Gjennomføring av doktorgradar held fram, i 2004 var to forskarar i gang med doktorgradsarbeid. Dei strategiske instituttprogramma er vesentlege i kvalitetsarbeidet fordi det ofte elles kan vere eit problem å få tilstrekkeleg rom for fagleg fordjuping og ro til meriterande arbeid. Strategiske instituttprogram på område der instituttet har fagleg samarbeid med gode europeiske forskingsmiljø er overmåte viktig for kompetanseutviklinga ved instituttet.

Vestlandsforskning samhandlar godt med offentlege etatar og privat næringsliv i regionen. Fleire større prosjekt er gjennomført i 2004. BIT Reiseliv er Innovasjon Noreg sitt bransjeretta program for utvikling av informasjonsteknologi i reiselivet og Vestlandsforskning samarbeider med 21 hotell i Sogn om eit internetbasert kommunikasjonssystem mynta på eit kresent, internasjonalt publikum. Frå 2004 er også Sogn og Fjordane med i VS 2010 som er Forskningsrådet sitt verdiskapingsprogram i samarbeid med Næringslivets hovedorganisasjon og Landsorganisasjonen.

Høgdepunkt

Klimasårbarhet

I 2004 avslutta Vestlandsforskning eit fleirårig forskingsprosjekt på temaet klimasårbarhet, med tittelen "Climate Change in Norway: An Analysis of Economic and Social Impacts and Adaptations". Prosjektet var finansiert av Norges forskningsråd og har blitt gjennomført i samarbeid med CICERO Senter for klimaforskning, Program for forskning og utredning for et bærekraftig samfunn (ProSus) og SNF.

Vestlandsforskning har gjennomført seks delprosjekt:

- Ein internasjonal kunnskapsstudie om korleis ver og klima påverkar reiselivs- og rekreasjonsatferd.
- Ein komparativ empirisk analyse av korleis sommarturisme i Noreg og New Zealand blir påverka av ver og klima, med eksempel frå brerelatert turisme.
- Ein empirisk breiddeanalyse av dei samfunnsøkonomiske verknadene av nyårsorkanen i 1992.
- Ein empirisk djupneanalyse av den same nyårsorkanen, men no med fokus på institusjonell læring. Djupneanalysen tok føre seg beredskap.
- Ein teoretisk analyse av kva type tverrgående institusjonelle system som er sentrale i arbeidet med lokal klimatilpassing i Noreg.
- Ei utgreiing av eit mogeleg indikatorbasert system for vurdering av lokal klimasårbarhet.

Mange norske lokalsamfunn er sårbare for framtidige klimaendringar. For å finne ut av dette er det innafør programmet utvikla eit sett sårbarhetsindikatorar som kombinerer sårbarhet overfor klimatiltak og klimaendringar. Det er første gang et slikt system er utarbeida internasjonalt.

Stor og vellykka Høykom-satsing i Sogn og Fjordane

Forskarar frå Vestlandsforsking var i 2004 initiativtakarar til og prosjektleiarar for to store Høykom-satsingar i Sogn og Fjordane. 25 grunnskular i heile fylket får tilgang til breiband med støtte frå Høykom Skole-programmet. Prosjektet omfattar også utvikling av breibandskrevjande tenester med bruk av digitale kart som basis. Prosjektet har ei økonomisk ramme på 14 mill kr for 2004 og 2005 og 50% av ramma blir støtte av Høykom.

Gjennom Høykom Distrikt-programmet fekk 5 kommunesenter og 6 bygdelag tilgang til breiband. Over dei siste 2 åra har Vestlandsforsking vore involvert i ei rekkje aktivitetar knytt til utvikling av breibandinfrastruktur og breibandtenester i Sogn og Fjordane. Eit særtrekk ved prosjekta har vore samarbeid mellom mange kommunar, med Sogn og Fjordane fylkeskommune, med næringslivet og med kompetansmiljøa i fylket. Etter at dette samarbeidet kom i stand har fylket fått initiert prosjektaktivitetar med eit totalt omfang på over 50 mill kr.

Interreg på fleire områder

Vestlandsforsking har eit betydeleg engasjement i internasjonalt prosjektarbeid. I 2004 har instituttet hatt særleg stor aktivitet i EU sine Interreg-program. Vestlandsforsking er prosjektleiar i *GeoShare*-prosjektet i Interreg IIIB Nordsjøprogrammet. *GeoShare* er eit samarbeid mellom Sogn og Fjordane, City of Edinburgh, Hansestadt Bremen og Province of Groningen. Prosjektet arbeider med avanserte IKT-tenester med særleg vekt på digitale kartapplikasjonar for kystsoneforvaltning, regional natur- og kulturarv og visualisering av regional arbeidsmarknadsstatistikk. Prosjektet har vist korleis regionar rundt Nordsjøen kan samarbeide og samaordne prosedyrer, grensesnitt og metadata for avanserte IKT-system. Prosjektet viser også korleis slike tenester kan overførast til andre regionar og integrerast i regionale utviklingstiltak. *GeoShare* er ferdig i 2005.

Vestlandsforsking har vidare ei sentral rolle i Interreg IIIC East Zone prosjektet *Enable*. Prosjektet er eit samarbeid mellom Hordaland, Sogn og Fjordane, Thüringen i Tyskland, Kärnten i Austerrike og Kaunas i Lithauen. Målet er å utvikle og teste nye instrument for stimulering av entreprenørskap og internasjonalisering. Prosjektet er ein såkalla "Regional Framework Operation", eit forsøk frå EU på å flytte ut store programsatsingar frå EU-systema til regionane. *Enable* er eit av eit fåtal slike programsatsingar som er under gjennomføring, og programmet har som mål å ha 18 bedriftsretta delprosjekt der næringsliv og organisasjonar frå dei involverte regionane skal utvikle sine eigne internasjonale prosjekt. *Enable* skal vere ferdig i 2007.

Østfoldforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,8	13	Årsverk totalt	22
SIP	0,9	6	herav kvinner	10
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	19
Andre bev. fra Forskningsrådet	0,5	4	herav kvinner	7
Offentlig forvaltning	3,1	22	Antall ansatte med doktorgrad	3
Næringsliv	7,0	50	herav kvinner	0
Utlandet	0,8	5	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,16
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	14,1	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	15,7		Antall artikler med referee	8
Driftsresultat (i % av inntekter)	-1,6	-11	Antall bøker	0
Årsresultat	-1,6		Antall kapitler i bøker	9
Egenkapital	0,9	12		

<http://www.sto.no/>

Stiftelsen Østfoldforskning (STØ) skal som regionalt forskningsinstitutt arbeide med anvendt FoU som skal bidra til en bærekraftig utvikling innenfor privat og offentlig sektor med særlig fokus på verdiskaping og effektiv utnyttelse av tilgjengelige ressurser og kunnskapsutvikling til dette.

Faglige arbeidsområder/metoder:

Forebyggende miljøvern

Grunnleggende verktøy/metoder: STØs metodikk og verktøy innen forebyggende miljøvern er basert på systemteori og systemanalytiske modeller, der materialflyt, energistrømmer og økonomi er gjenstand for analyser av enkeltbedrifter (renere produksjon), verdikjeder av bedrifter (livsløpsvurderinger) og større nettverk av bedrifter (Industriell Økologi)

Prioriterte satsningsområder: STØs hovedsatsing på dette området er rettet mot utvikling/implementering av

- Systemer og metoder for miljødokumentasjon/miljødeklarasjoner av produkter,
- Metoder og løsninger for emballasjeoptimering,
- Faktor 10-samfunnet (ti ganger mer miljø- og ressurseffektive løsninger),
- Ressurseffektive avfallsløsninger og
- Regionale nettverk for ressurseffektiv energiproduksjon og -bruk.

Virksomhets og næringsutvikling

Grunnleggende metoder: Aksjonsforskning, samskapt læring, følgeevaluering, grounded theory, søke- og modelleringskonferanser, læringshistorier, kvantitative evaluerings- og surveyundersøkelser. Prioriterte satsningsområder:

- Regional innovasjon i et koalisjonsperspektiv gjennom bred medvirkning

- Kunnskapsledelse
- Organisasjonsutvikling
- Kompetansemegling

Resultater:

Forebyggende miljøvern

- Videreutviklet fagmiljøet med 9 ansatte hvorav a) 1 med doktorgradskompetanse, b) 1 ansatt er doktorgradsstipendiat, c) Bidrar med veiledning i eksterne doktorgradsarbeid d) Publiserer artikler, sitter i redaksjonsråd og foretar review av artikler i vitenskapelige tidsskrifter med referee.
- Videreutviklet samarbeidsrelasjoner til nasjonalt og internasjonalt høgskolesystem (blant annet NTNU, Høgskolene i Østfold, Molde og Nordland, Universitetet i St. Petersburg og Universitetet i Leiden)
- Videreutviklet nasjonalt og internasjonalt fagmiljø innenfor forebyggende miljøforskning med hovedfokus på systemanalyse, nettverkssamarbeid og verdikjedeanalyser knyttet til mange ulike sektorer.
- Bidratt til videreutvikling innenfor et nasjonalt nettverk av emballasjebedrifter, sjømatindustri og 5 FoU-miljøer i forhold til optimal emballering og distribusjon av sjømat og andre næringsmidler.

Virksomhets- og næringsutvikling

- Videreutviklet et fagmiljø med a) 9 ansatte hvorav 1 har doktorgradskompetanse og 2 er inne på doktorgradsstipend, b) samarbeidsrelasjoner til fagmiljøer, særlig FoU-basert IKT-firmaer og Høgskolen i Østfold, men også nasjonale miljøer, blant annet Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), NTNU v/Inst. for industriell økonomi og teknologiledelse og SINTEF Teknologiledelse.
- Bidratt til konkret igangsetting/gjennomføring av og videreutvikling av metodikk og organisasjons-/ledelsesmodeller for a) regionale innovasjonsnettverk i Østfold knyttet til IKT-bransjen, verktøybransjen, næringsmiddelindustrien, grenseregionalt samarbeid samt kommunale næringsplaner b) utvikling og implementering av IKT-systemer, særlig knowledge management systemer, men også nettbaserte kommunikasjonssystemer og Høycomteknologi, c) mål/kundeorientering og effektivisering av virksomheter basert på prosessbasert organisasjonstilnærming d) utvikling av tjenester, planprosesser og arbeidsformer i offentlig virksomheter bl.a folkehelsearbeid, voldsforebyggende tjenester, virksomhets-/kommune-/fylkesplaner, teambasert ledelse m.m.

Høydepunkter

Faktor 10 kontor

STØ og Håg ASA fikk tildelt midler til et Faktor 10 prosjekt rettet mot kontor og tjenesteproduksjon for 2004 og 2005 fra Varematprogrammet. Prosjektet gjennomføres i samarbeid mellom STØ, Telenor FoU og SINTEF Teknologi og Samfunn, og er basert på tidligere forskning knyttet til et strategisk instituttprogram i STØ. I tillegg er en lang rekke private og offentlige virksomheter involvert. Fire nettverk er etablert i regi av prosjektet:

- Miljø- og ressurseffektiv belysning i samarbeid med Fredrikstad Kommune og Storm Elektro
- Miljøforbedring av Hågs kontorstoler gjennom leverandørutvikling

- Miljø- og ressurseffektiv tjenesteproduksjon gjennom miljøstyring og miljøriktige innkjøp i Kommunenes Hus
- Miljø- og ressurseffektiv Høgskole- og Universitetsvirksomhet, gjennom fokus på miljøstyring, innkjøp og reising/kommunikasjon.

Prosjektet skal bidra til økt kunnskap om miljøutfordringer knyttet til tjenesteproduksjon, og til nye og innovative løsninger.

Optimal emballering av sjømat (Marinepack)

STØ har sammen med Matforsk, Norconserv, Fiskeriforskning og NTNU Institutt for Produktdesign gjennomført Marinepack-prosjektet i perioden 2001-2004. Prosjektet har vært finansiert av Norges Forskningsråd ved Varematerprogrammet. STØ har gjennom prosjektet utviklet metoder for analyser av emballering- og distribusjonseffektivitet av sjømat (verdikjedeanalyser). Slike analyser er blitt benyttet til både å kartlegge dagens status for distribusjonseffektivitet, og til å optimalisere nye løsninger. Det har i løpet av 2004 blitt gjennomført strategiske analyser av ulike emballaseløsninger for ferske fiskefileter, for tørrfisk, reker mm., og gjennomført sammenlikninger med andre typer produkter. Det er også utviklet et beregningsverktøy som bedrifter kan bruke til å analysere egne løsninger. Marinepack-prosjektet har vært et meget vellykket nettverksprosjekt, og det er gitt tilsagn om videreføring i tre nye år fra Forskningsrådet, med midler fra Matprogrammet, Varematerprogrammet og Havbruksprogrammet.

Etablering av VS 2010 i Østfold

STØ har prosjektledelsen i samarbeid med Høgskolen i Østfold i et VS2010-program med oppstart først i 2005. Det ble lagt ned store ressurser i søknadsprosessen i 2004. Dette fordi det ble lagt stor vekt på forankringsarbeidet ute i bedriftene. Prosjektet skal gjennomføres i et partnerskapssamarbeid med NHO Østfold, LO Østfold, Innovasjon Norge Østfold og Østfold fylkeskommune og omfatter et nettverk av 10 næringsmiddelbedrifter og 2 emballasjebedrifter i Østfold samt NHO, LO, Innovasjon Norge, AOF, Østfold fylkeskommune, HiØ, STØ, Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) og Rogalandsforskning (RF). Hovedmålsettingen for VS2010 Østfold er å videreutvikle og utløse potensialet for konkret bedriftsintern og nettverksbasert nyskaping (intraprenørskap) innen næringsmiddel- og emballasjeindustrien i Østfold gjennom partsbasert medvirkning og utviklingskoalisjoner. Et viktig premiss i dette er at aktiviteter på det regionale partnerskapsnivået skal være understøttende for å virkeliggjøre dette. Forankringsarbeidet for et slikt prosjekt har derfor i seg selv vært et omfattende og viktig stykke forskningsarbeid. I denne sammenheng skjedde forankringen hos de samarbeidende kompetanseaktørene skjedde gjennom en rekke møter med hver enkelt av disse og med involvering av ulike aktører innen hver virksomhet. Det kan konstateres ut fra konkrete tilbakemeldinger til prosjektledelsen at gjennom den skisserte forankringsprosessen har tillitsvalgte, LO Østfold og NHO Østfold fått et sterkt eierskapsforhold til søknadsarbeidet og hele prosjektet VS2010 Østfold

Østlandsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	1,3	7	Årsverk totalt	26
SIP	1,0	5	herav kvinner	13
Andre generelle midler	1,2	7	Årsverk forskere totalt	22
Andre bev. fra Forskningsrådet	3,8	20	herav kvinner	10
Offentlig forvaltning	9,2	49	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	1,7	9	herav kvinner	1
Utlandet	0,8	4	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,18
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	18,9	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	19,3		Antall artikler med referee	6
Driftsresultat (i % av inntekter)	-0,4	-2	Antall bøker	1
Årsresultat	0,1		Antall kapitler i bøker	7
Egenkapital	7,9	69		

<http://www.ostforsk.no/>

Østlandsforskningens formål er å være en sentral aktør i Innlandets forsknings- og innovasjonssystem gjennom å tilføre oppdragsgivere og samfunnet for øvrig relevant og nyttig kunnskap og kompetanse. Østlandsforskning skal også utvikle nasjonal og internasjonal spisskompetanse innenfor sine satsingsområder og formidle ny kunnskap til både brukere og allmennhet.

Den faglige virksomheten er organisert i to hovedområder, og det legges stor vekt på samarbeid på tvers av disse områdene:

Velferd, organisasjon og kommuner (VOK)

- Velferd og demokrati
- Organisasjon og kommunikasjon
- Evalueringer

Satsingsområdet innenfor denne gruppen er innovasjon og omstilling i offentlig sektor.

Næringsliv og regional utvikling

- Nyskapning og innovasjonssystemer
- Næringsanalyser
- Befolkning og bosetting

Satsingsområdet innenfor denne gruppen er naturbasert næringsutvikling og utmarksforskning.

I tillegg har Østlandsforskning et satsningsområde som går på tvers av de to forskningsgruppene. Dette er *kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling*.

De tre satsingsområdene er viktige både med tanke på utviklingen i Innlandet og med tanke på den oppmerksomhet som innovasjon og omstilling i offentlig sektor og natur- og kulturbasert næringsutvikling har fått både nasjonalt og internasjonalt.

Viktige deler av virksomheten ved instituttet var i 2004 knyttet til:

- Det strategiske instituttprogrammet innenfor utmarksforskning som analyserer lokaløkonomiske effekter av fritidshus. Temaet har stor relevans for Innlandet som har landets største tetthet av fritidshus. Prosjektet fokuserer ikke bare på "tradisjonelle" økonomiske ringvirkninger, men inkluderer også problemstillinger knyttet til planlegging, tilrettelegging og hyttene og hytteboernes innvirkning på kommuner og befolkning.
- VS2010 Innlandet som Østlandsforskning utfører i samarbeid med NIBR (prosjektleder) og Høgskolen i Hedmark. Formålet med prosjektet er å bidra til økt verdiskaping i Innlandet gjennom partnerbasert forsknings- og utviklingsaktiviteter i regionens nærings- og arbeidsliv. Tre av fokusområdene innenfor dette prosjektet, dvs. treindustrien, næringsmiddelindustrien og reiseliv, er også knyttet opp mot satsingsområdene natur- og kulturbasert næringsutvikling.
- Interreg IIIA om "Utvikling og omstilling i grenseregionene". Prosjektet skal frembringe forskningsbasert kunnskap om og styrke regionalforskningssamarbeidet mellom aktørene innenfor Indre Skandinavia og er et samarbeid mellom Østlandsforskning (norsk kontraktspartner), regionale høyskoler og Karlstads Universitet (svensk kontraktspartner).
- Oppbygging av satsingsområdet "kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling". I 2004 gjennomførte Østlandsforskning to prosjekter innenfor dette området som var viktige mht til den videre utviklingen av denne satsningen. Vi etablerte også samarbeid med utenlandske partnere og da spesielt Universitetet i Uppsala og Universitetet i Cardiff.

Høydepunkter

Klynger, nettverk og verdiskaping i Innlandet (VS 2010 Innlandet)

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom NIBR og Østlandsforskning. Studien som representerer avslutningen av delprosjektet "Klyngeanalyse for Innlandet", gir en omfattende analyse av næringsliv, næringsutvikling og rammebetingelser i Innlandet. Arbeidet er imidlertid begrenset til utvalgte hovednæringer som det arbeides med som løpende delprosjekter innenfor VS 2010 Innlandet (lettmessig, tre, mat, reiseliv, IKT). Studien fokuserer i første rekke på utviklingsmuligheter og verdiskapningspotensial innenfor de utvalgte hovednæringene.

Regionenes tilstand

Østlandsforskning har etter oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet gjennomført en basisanalyse for arbeidet med regionalpolitisk Stortingsmelding som skal presenteres våren 2005. Hensikten med studien var å utprøve muligheten for å utforme ulike regionalpolitikk for ulike regioner. For å demonstrere regionale forskjeller ble det utviklet indikatorer for flere aspekter ved regionenes tilstand og utvikling. Med disse indikatorene måles regional robusthet, demografisk livskraft og næringsmessig konkurransevne. I tillegg er det utviklet indikatorer for regionenes kompetanse og tilgjengelighet. Verdiene for disse indikatorene blir vist for 89 arbeids-, bolig- og servicemarkeder. I tillegg drøftes regionale forskjeller i bosettings- og næringsstruktur i ulike landsdeler.

Kulturnæringene i Norge

Etter oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet gjennomførte Østlandsforskning en kartlegging og analyse kulturnæringenes økonomiske betydning, vekst- og utviklingspotensial. Formålet var i første rekke å bidra til utvikling av kunnskapsgrunnlaget for disse næringene. Selv om kulturnæringenes andel av sysselsetting og BNP kan synes beskjeden, er disse næringene viktige sammenliknet med en rekke andre næringer som får betydelig mer oppmerksomhet. Studien konkluderer også med at kulturnæringene har et betydelig vekst- og verdiskapningspotensial. Prosjektet har vært en viktig for oppbyggingen av satsningsområdet ”kulturnæringer og kulturbasert regional utvikling”.

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	5,6	16	Årsverk totalt	45
SIP	1,6	4	herav kvinner	28
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	35
Andre bev. fra Forskningsrådet	10,9	30	herav kvinner	18
Offentlig forvaltning	7,2	20	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	5,5	15	herav kvinner	3
Utlandet	2,1	6	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,29
Annet	2,9	8		
Sum driftsinntekter	35,9	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	35,1		Antall artikler med fagfelleevaluering	8
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,9	2	Antall bøker	2
Årsresultat	1,0		Antall kapitler i bøker	28
Egenkapital	9,5	44		

<http://www.afi.no>

Forskningen ved AFI skal bidra til økt verdiskaping, god tjenesteyting og bedre arbeidsmiljø gjennom utvikling av organisasjons- og ledelsesformer som styrker evnen til læring, medvirkning og omstilling. Instituttet skal utvikle prosesser og metoder som kan anvendes til utviklingstiltak både i offentlig og privat virksomhet. Hovedtyngden av instituttets forskning skal være tverrfaglig og handlingsrettet med vekt på samfunnsvitenskap og organisasjonsteori. AFIs forskningsvirksomhet er handlings- og brukerorientert.

Hovedaktiviteter

Arbeidsmiljø, integrering og mestring (AIM)

Virksomheten er rettet mot arbeidsforhold med mål om å fremme bærekraftige arbeidsorganisasjoner og et integrerende arbeidsmiljø. Sentralt står studier og utvikling av organisatorisk arbeidsforhold og mestring på et individuelt og organisatorisk nivå, samt studier og utvikling av tiltak for vanskeligstilte grupper i arbeidslivet, og tverretattlig samarbeid. Forskningsgruppen skal også videreutvikle teori og metoder på området. I 2004 har gruppen arbeidet innen flere sektorer av norsk arbeidsliv som filmbransjen, helsetjenesten, kommunale omsorgstjenester, byggebransjen og arbeidsmarkeds- og trykdeetaten. Gruppen

arbeider med en bred studie som setter søkelys på utfordringer og praksis i det nye arbeidslivet, bl.a. for å kunne utvikle mer tidsriktige arbeidsmiljøindikatorer. Et prosjekt om ”varslerer” i helsetjenesten skal videreføres i andre bransjer. En stor studie av bygg- og anleggsnæringen er avsluttet. Gruppen arbeider også med evaluering av ordningen med enhetlig ledelse som ble innført i norske sykehus i 2001. Flere prosjekter tar for seg integrerings- og marginaliseringsprosesser på arbeidsmarkedet. Flere av prosjektene er knyttet opp mot ulike EU-programmer.

Bedriftsutvikling og innovasjon (BU & I)

Forskningsgruppen skal videreutvikle teori og metoder for aksjonsforskning knyttet til bedriftsutvikling og innovasjon, samt bidra til løpende utprøving og evaluering av tiltak på området. Forskningsaktiviteten er organisert rundt strategi-, ledelses- og organisasjonsutvikling i enkeltvirksomheter, samt organisering av prosesser mellom bedrifter i nettverk for å fremme regional utvikling og innovasjon. Virksomheten innebærer også analyser og evalueringer av organisasjonsformer, bedriftskulturer, ledelsesfilosofi, produksjonsmetoder, kundetilfredshet, regionalt samarbeid og globalisering. Viktige programmer og prosjektområder er handels- og servicenæringen, prosessindustrien, regional næringsutvikling, den nye økonomien, teknologibedrifter, lederutvikling i ulike virksomheter og bedrifter, og forskningsprogrammet Verdiskapning 2010. Et medlem av gruppen har tatt doktorgraden i 2004.

Politikk, organisering og læring (POL)

POL arbeider med organisering og virkemiddelbruk i offentlig sektor. Gruppen studerer også betingelser for læring i arbeidslivet, kjønns- og likestillingspolitikk og spenningsfeltet mellom arbeid og familie. Viktige prosjekter tar for seg nye organisasjons- og arbeidsformer i velferdstjenestesektoren og i helsesektoren, samt nye arbeidslivsmønstre og kjønnsroller. I tillegg har gruppen i 2004 arbeidet med AFIs strategiske instituttprogram: ”Dynamiske organisasjonsformer i et kunnskapsbasert arbeidsliv”, og bidratt i bok om relasjonsmestere – utfordringer i yrkesroller i det moderne arbeidslivet. Et medlem av gruppen har tatt doktorgraden i 2004.

Høydepunkter

Relasjonsmestere - En stille revolusjon?

I boka ”Relasjonsmestere. Om kunnskapsarbeid i det nye arbeidslivet”, som er skrevet av en gruppe forskere på AFI med erfaring fra alle deler av arbeidslivet, karakteriserer vi utviklingen i arbeidslivet for en stille revolusjon. Revolusjon fordi utviklingen endrer etablerte arbeidsidentiteter og samarbeidsmønstre på grunnleggende måter. Stille revolusjon fordi utviklingen foregår nesten umerkelig og bak vår rygg. Revolusjonen handler om at vi i alle deler av arbeidslivet må utføre vårt arbeid mens brukerne og kundene titter oss i kortene, og at vi må arbeide sammen med våre kollegaer på andre måter enn før. Kort sagt må vi klare å samarbeide eller mestre relasjoner.

På den ene siden krever det nye arbeidslivet en serviceinnstilling. Det krever evnen til å lytte, til å gi og til å bruke følelsene sine i arbeidet. På den andre siden krever det samarbeid, dvs evnen til å se sin egen innsats i forhold til hva neste person i oppgavekjeden trenger, og i forhold til sluttbrukeren. Dette innebærer et nytt syn på kunnskap, hvor kunnskap ikke eksisterer som noe i og for seg, men som noe som utvikles når kunnskapen kan brukes eller anvendes sammen med andre i et samarbeid om oppgaver. Det hjelper ikke at noen er ekspert, hvis ekspertkunnskapen ikke forstås eller kan utnyttes praktisk. Dette fenomenet som

handler om å mestre relasjoner, gjennomsyrrer alle deler av arbeidslivet, ja selv prosessindustrien og forsvaret, som forskningen. Slik er vi alle på vei til å bli servicearbeidere.

Enkelte synes å ha lettere for å håndtere disse kravene enn andre – til å være relasjonsmestere. Det kan for eksempel synes som om mange kvinner har lettere for å inngå i service relasjoner og i et likeverdig oppgaveorientert samarbeid med andre enn menn. Dette skyldes kanskje at mannens tradisjonelle arbeidsidentitet i større grad har vært knyttet til posisjon i et hierarki, til faglig spesialisering og konkurranse- og prestasjonsorientering.

Det sentrale er imidlertid at relasjonsmestring er en form for kunnskap, dvs noe det kan settes ord på og som kan læres, også av mennene. Men da kreves det bedre organisatoriske systemer for læring, erfaringsoverføring, og for samarbeid og koordinering. Men i tillegg kreves det også at vi selv – hver enkelt av oss – innser at både den gode oppgaveløsningen og vi selv som begrensede enkeltindivider, er avhengig av andre og må søke å utvikle systemer som setter denne gjensidige avhengigheten i system.

De fleste som er i arbeidslivet er denne oppgaven voksen – de er på vei til å bli relasjonsmestere. Ofte er det nettopp arbeidstakerne selv som utvikler de individuelle og organisatoriske strategiene som det nye arbeidslivet trenger. Like mye som arbeidstakerne hindrer en nødvendig fornyelse og modernisering i arbeidslivet, er det ledere og overordnede som henger etter, ved å fastholde eller innføre ledelses- og organisasjonsformer som ikke systematisk fremmer utviklingen av medarbeidernes relasjonsmestringskompetanse.

Manglende relasjonsmestring kan føre til sykdom og utstøting fra arbeidslivet.

Boka ”*Relasjonsmestere*” er en bok ment for praktikerne, for de som jobber i arbeidslivet, og som søker å sette sine erfaringer inn i en større sammenheng. Boka beskriver ulike relasjonsmestere i ulike deler av arbeidslivet. Den tegner et kart som den nye kunnskapsarbeideren – relasjonsmesteren – kan bruke for å forstå og navigere i sin egen arbeidsvirkelighet. Spørsmål vi drøfter er blant annet: Hvorfor skjer denne utviklingen? Vil det bli et bedre arbeidsliv å jobbe i? Hvordan kan vi klare å leve opp til det nye arbeidslivets krav? Vil dette være et arbeidsliv hvor fagkunnskapen ikke har noe plass? Vil kvinnene være vinnerne i dette arbeidslivet?

Prosjekt ”Munnkurv”

Ytringsfriheten står sentralt i det demokratiske samfunnet og er beskyttet ved lov. ”Varsling” og ”munnkurv” er betegnelser som stadig oftere brukes i forbindelse med situasjoner der det er begrensninger i ytringsmulighetene til arbeidstakere som er vitne til kritikkverdige forhold på egen arbeidsplass. Arbeidsforskningsinstituttet fikk i 2004 i oppdrag av Norsk sykepleierforbund å se nærmere på hvilke eventuelle hindringer som ligger i veien for at sykepleiere i offentlig sektor kan ytre seg både internt og eksternt om kritikkverdige forhold ved arbeidssituasjonen eller pasientbehandlingen. Prosjektet beskriver noen av de mekanismer som kan føre til at ansatte og organisasjoner blir tause.

Diskusjonen om ytringsfrihet i arbeidslivet har i stor utstrekning dreid seg om arbeidstakernes muligheter til å ytre seg offentlig, særlig gjennom media. AFIs undersøkelse viser imidlertid at begrensninger når det gjelder muligheter for å ta opp kritiske forhold *internt* på arbeidsplassen er en vel så viktig problemstilling. Det å gå ut i media med kritikk av egen arbeidsplass oppfattes av mange som en ikke ønskelig, radikal handling; som et nødskrisk når intern kritikk ikke fører frem.

Graden av åpenhet i arbeidsmiljøet, organiseringen av arbeidet, formelle og uformelle begrensninger i adgangen til å uttale seg og frykten for sanksjoner, innvirker på sykepleiernes

evne og vilje til å melde fra om avvik. Selv i arbeidsfellesskap preget av åpenhet og diskusjonsvilje viser det seg at kritikken ofte ikke målbæres og bidrar til endring. Selv om kvalitetssikringssystemene er på plass, kan bruken av disse være for dårlig eller fraværende. Avvik betraktes ofte utelukkende som enkelthendelser, snarere enn som et resultat av systematisk dårlig praksis. På denne måten begrenser de enkelte institusjonene sin evne til å lære av egne feil. Sykepleierne ”lukkes inne i” sin relasjon til enkeltpasientene – man prioriterer å hjelpe enkeltpasienten som har vært utsatt for avvik fremfor å problematisere organiseringen av arbeidet. En annen side ved denne problemstillingen er at ansatte opplever at forsøk på å diskutere kritikkverdige sider ved arbeidssituasjonen eller pasientbehandlingen ikke tas på alvor. Slik får man en type institusjonalisert læring som sier den enkelte at ”det ikke nytter likevel”. Flere hevder at sykepleiere med engasjement vil ”brenne seg ut” fordi innsatsen ikke belønnes i form av reelle endringer. Resultatet kan være taushetsbringende avmaktsfølelse.

Dilemmaer i krysningpunktet mellom økonomiske hensyn og kvalitetshensyn oppfattes som vanskelige både av ansatte, tillitsvalgte og ledelse. De økonomiske mål fremstår som klare og tydelige, mens kvalitetsmål blir diffuse og utydelige. Tidspress, manglende positiv fokusering på avviksrapportering fra ledelsens side og rollemodell-læring i yrket virker dermed inn på den enkeltes vurdering av hva som skal defineres som avvik. Den ansatte sosialiseres inn i rådende praksis på arbeidsplassen, og lærer hvilken holdningsmessig innstilling som ”lønner seg”. Resultatet er ofte taushet. Avvik kan slik bli normalen, og faglig forsvarlig drift dermed komme i konflikt med hva som er gjeldende praksis.

I tillegg til de forhold som er nevnt ovenfor, har sykepleierne ofte fått sin frykt for sanksjoner bekreftet ved at de selv eller kolleger har opplevd negative reaksjoner eller sanksjoner – f.eks fortielse og trenering av saker fra ledelsens side, få kritikk for å fremme kritikk, utstøtning fra kollegafellesskapet, å ”bli kalt inn på teppet” - når man konkret har gjort forsøk på å ta opp kritikkverdige forhold ved arbeidssituasjonen eller pasientbehandlingen. Det har festet seg et inntrykk av at det å varsle er å gjøre seg ekstremt utsatt. Å målbære kritikk internt på arbeidsplassen oppleves som en stor påkjenning for den som gjør det, og krever stort mot idet det innebærer at man blir synlig både for kolleger og ledelse. I det øyeblikket du dokumenterer avvik, er jakten på en syndebykk i gang, ble det hevdet av informanter i denne undersøkelsen.

Kravet om rapportering via ”tjenestevei” kan i seg selv virke som hinder for varsling i tilfeller hvor ansatte eller ledelse pga manglende tillit eller frykt for sanksjoner finner det vanskelig å rapportere via linjen. De tillitsvalgte spiller en nøkkelrolle i denne sammenheng. Gjennom sin formelle og lov- og avtalebeskyttede posisjon fungerer de som en kanal i arbeidet med å sikre at interne ytringer kommer oppover i systemet, og slik hindrer de også at tausheten blir dominerende.

En beslektet problemstilling i denne sammenheng er også at både nærmeste ledelse, ansatte og tillitsvalgte kan velge taushet fremfor tale for å unngå å sette sin egen arbeidsplass i et dårlig lys. Blant de tillitsvalgte som ble intervjuet i denne undersøkelsen, var flere inne på dette dilemmaet, og pekte på at for mye negativ fokusering på arbeidsplassen, gjennom ytringer i media, f.eks ville kunne føre til rekrutteringsproblemer. Det kom også opp eksempler på at toppledelse brukte dette argumentet for å søke å hindre at tillitsvalgte ”gikk ut med” kritisk informasjon. Dette er et eksempel på hvordan mer subtile former for begrensninger i ytringsfriheten finner sted enn det man kunne kalle ”munnkurv”, eller direkte pålegg fra overordnede om å ikke si ifra.

Forskningsstiftelsen Fafo

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	6,2	8	Årsverk totalt	78
SIP	1,8	2	herav kvinner	44
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	66
Andre bev. fra Forskningsrådet	12,9	16	herav kvinner	34
Offentlig forvaltning	32,2	39	Antall ansatte med doktorgrad	14
Næringsliv	9,7	12	herav kvinner	6
Utlandet	11,0	13	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,21
Annet	7,8	10		
Sum driftsinntekter	81,4	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	80,0		Antall artikler med fagfellevurdering	24
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,4	2	Antall bøker	0
Årsresultat	11,5		Antall kapitler i bøker	17
Egenkapital	30,4	34		

<http://www.fafo.no>

Fafo har som mål å utvikle kunnskap om deltakelse, levekår, demokrati, utvikling og verdiskaping. Basert på høye forskningsetiske og metodiske standarder bidrar Fafo til et grunnlag for samfunnsmessig fornyelse. Med et historisk utgangspunkt i norsk fagbevegelse leverer instituttet kritisk og handlingsorientert forskning om arbeidsliv og velferdspolitikkk til sentrale beslutningstakere og -prosesser.

Hovedoppgaven er forskning og utredning om organisert arbeidsliv og velferdspolitikkk nasjonalt og internasjonalt. Fafo er organisert i to institutter: Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier og Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning. Begge instituttene jobber innenfor en empirisk forskningstradisjon og har utviklet særlig kompetanse på innsamling og analyse av kvantitative data.

Fafo arbeider i nær kontakt og dialog med brukere og oppdragsgivere, og samarbeider med et omfattende faglig nettverk. Det legges stor vekt på å skape møteplasser og formidle kunnskap fra prosjektene. Fafo er dermed en åpen og utadvendt forskningsstiftelse basert på oppdrag fra partene i arbeidslivet, bedrifter, offentlig administrasjon, frivillige organisasjoner, internasjonale organisasjoner og fond samt Norges forskningsråd, EU og andre internasjonale forskningsprogrammer.

Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning (Fafo AVF)

Fafo Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning har spesialisert seg på arbeidslivsorganisering og virkemidler i velferdspolitikken. Instituttet gjennomfører undersøkelser om partsrelasjoner, integrasjon og eksklusjon i arbeidsmarkedet, fordelingspolitikk og velferdstjenester. Europeisk integrasjon og globalisering representerer en særlig utfordring innen disse temaområdene.

Fafo AVF har 57 ansatte, hvorav 49 er forskere. I 2004 ble det arbeidet med ca. 150 ulike prosjekter. Instituttet har i 2004 omorganisert sin virksomhet, blant annet for å styrke forskningen på integrasjon/inklusions-problematikk. Virksomheten er konsentrert om fire kjerneområder og forskningsgrupper.

Arbeidslivsorganisering og arbeidsmarked

Forskningen analyserer endringene i vilkårene for politisk styring, kollektiv organisering og individuell atferd i arbeidslivet. Europeisk integrasjon, internasjonalisering av selskaper, teknologisk utvikling og endringer i arbeidsstyrkens kompetanse og sammensetting endrer vilkårene for arbeidslivsorganisering og arbeidsmarked. De industrialiserte land opplever dyptgripende skift i forholdet mellom produksjon av varer og tjenester, fellesskap og individ, og mellom sentrale og lokale beslutningstakere - innenfor og på tvers av nasjonsgrenser. Gjennom en kombinasjon av forskningsrådsfinansiering og oppdragsforskning er ambisjonen å være et sentralt kompetansesenter på fagorganisering, partsforhold og arbeidslivsregulering.

Arbeid, inkludering og kompetanse

Forskningen er knyttet opp mot arbeidslinjen i norsk arbeids- og velferdspolitik, og belyser arbeidsmarkedssituasjonen for ulike grupper. Hva kjennetegner et velfungerende arbeidsmarked og hvordan kan det legges til rette for bedre utvikling og forvaltning av menneskelige ressurser? Sentrale forskningstemaer er: Inkludering i arbeidsmarkedet, herunder studier av avtalen om inkluderende arbeidsliv og virksomhetenes sosiale ansvar; Innvandring og integrering; Kvalifisering, kompetanse og etter- og videreutdanning. Forskningsgruppen har et bredt sett av prosjekter om integrasjon og eksklusjon i det norske arbeidsmarkedet.

Sosialpolitikk og velferdsproduksjon

Forskningen analyserer velferdskonsekvensene av ulike sosialpolitiske løsninger. Hva er for eksempel effekter av samspillet mellom arbeidslivs- og velferdspolitik, sammenhengen mellom tjenesteutforming og levekår, og levekårseffekter av ulike velferdstiltak? Mange av prosjektene har et komparativt perspektiv. Sentrale temaområder er: Fattigdom og sosialhjelp; Inntektssikring og levekår; Organisering, effektivisering og samordning av velferdstjenester; Privatisering og konkurranseutsetting; Evaluering av tiltak for bedre tjenesteyting; Levekår og livssituasjon i utsatte grupper, samt tjenesteyting overfor disse. Fafo er sammen med NOVA tildelt støtte for å være et senter for studier av fattigdom, minstesikring og sosial integrasjon (FAMI).

Verdiskaping og bedriftsutvikling

Forskningen er basert på et perspektiv om bred medvirkning i omstillingsprosesser. Det foregår en omfattende omstilling innenfor norsk arbeids- og næringsliv. Internasjonal forskning viser at omstillingsevnen og dermed verdiskapingspotensialet kan økes ved å trekke ansatte aktivt med. Forskerstøtte i omstillingsprosesser kan bidra til å forbedre samarbeidet mellom ledelse, tillitsvalgte og medarbeidere og Fafo bygger mye av sin kompetanse på denne type forskerstøttet bedriftsutvikling. Forskningen er handlingsrettet og baserer seg på inngående kunnskap om utviklingen innen bedrifter, foretak, bransjer og sektorer.

Høydepunkter

EU-utvidelsen; arbeids- og bedriftsvandringer

Utvidelsen av EU 01.05.2004 har skapt nye rammebetingelser, konkurranseforhold og muligheter for virksomheter og arbeidstakere både i Øst- og Vest-Europa. Fafo har etablert seg som en viktig kunnskapsleverandør på ulike temaer knyttet til EU-utvidelsen, både i forhold til partene i arbeidslivet, offentlige myndigheter og andre aktører både nasjonalt og på nordisk plan. I løpet av 2004 er det gjennomført og igangsatt flere prosjekter som på ulike måter følger opp Øst-utvidelsen, og temaet følges i 2005 opp av et Strategisk instituttprogram finansiert av Forskningsrådet. Aktivitetene har dannet utgangspunktet for etableringen av prosjektet og møteplassen Fafo Østforum. I forumet deltar en rekke bedrifter, organisasjoner og offentlige instanser, og forumet utgjør således en unik møteplass i skjæringspunktet mellom praksis og forskning.

Sosial boligforskning

Fafo har i løpet av de siste par årene skaffet seg en betydelig prosjektportefølje på sosial boligforskning. Forskningen konsentreres om skjæringsfeltet mellom befolkningens tjenestebehov i forbindelse med bolig og de offentlige og private tjenester som tilbys på området. I 2004 sluttførte Fafo blant annet en evaluering av kommunale oppfølgingstjenester til tidligere bostedsløse og en studie av et boligtilbud til tidligere bostedsløse kvinner. I tillegg jobbes det med flere prosjekter der eldres boligbehov drøftes og sammen med NOVA er det startet en evalueringen av ”Samarbeidsprosjektet færre utkastelser”.

Pensjonsspørsmål

Fafo har i løpet av 2004 gjennomført en rekke prosjekter om reform av folketrygden og endringer i tjenstepensjonsmarkedet. Gjennom flere analyser av tjenstepensjoner og AFP forsterker Fafo sin posisjon som et kompetansesenter for pensjonsordninger i arbeidsmarkedet. Pensjonsforskningen har gitt opphav til rapporter, notater, artikler og seminarer. Illustrerende nok holdt Fafo-medarbeidere omkring 30 foredrag og innledninger om pensjonsspørsmål i 2004.

Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier (Fafo AIS)

Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier er heleid av Forskningsstiftelsen Fafo og har til formål å drive forskning, utredning og andre faglig relevante tjenester om levekår og utviklingsstrategier i land i konflikt, overgangsfase og utvikling. Fafo AIS har 21 ansatte, hvorav 20 er forskere.

Instituttets kjernekompetanse består av tematisk kompetanse om ulike dimensjoner ved levekår og innen konfliktstudier som er nevnt nedenfor. For det andre består den av metodisk kompetanse i å utforme og gjennomføre kartlegginger av husholdningers levekår, ofte under krevende forhold, som gir nyttige data for utforming av lokal politikk og lokale institusjoner, og til planlegging og koordinering av internasjonal bistand. Slike prosjekter gjennomføres i samarbeid med lokale partnere og bidrar til institusjonsbygging. For det tredje har instituttet bred erfaring med metoder for å stimulere læring gjennom komplekse og/eller løst integrerte organisasjoner og nettverk. Instituttet har regional kompetanse og landkompetanse i de områdene hvor man arbeider og hvor det gjerne er langsiktig samarbeid i felt. For tiden har instituttet tematisk kompetanse innenfor følgende felt:

- Fordeling av levekår; oppbygging av lands egen evne til å redusere fattigdom, skape jevnere fordeling, og evaluere resultater av egen innsats.
- Strategier for næringsutvikling i Sør, arbeidsmarkeder, institusjoner, globalisering, og særlige politikkområder som barnearbeid, menneskehandel.
- Konfliktøkonomi og regionale krigssoner: samspillet mellom økonomiske interesser, konflikt og levekår i regioner preget av krig, og hvordan det

internasjonale samfunn kan håndtere dette samspillet for å redusere konfliktene og bedre befolkningens levekår.

I 2004 lanserte Fafo sitt New Security Program som tar utgangspunkt i et nytt sikkerhetsbegrep. Dette retter fokus mot husholdningenes mestringsstrategier, og levekår og sikkerhet i konfliktsoner, i tillegg til internasjonale tiltak for å kontrollere illegal økonomisk virksomhet som bidrar til å skape konflikt. Det ble etablert prosjektsamarbeid med både Rockefeller og Ford Foundations, og etablert en hjemmeside om business and international crimes. Fafo ble invitert til å samarbeide med UNDP i Darfur i Sudan, og startet et interessant samarbeid med Flyktningehjelpen i samme område.

I Midtøsten ble det gjennomført en landsdekkende levekårsundersøkelse i Irak. Denne undersøkelsen markerer et nytt gjennombrudd for Fafo i slike studier. Instituttet bistod statistisk sentralbyrå i Syria i produksjon av sosialstatistikk, avsluttet en studie av levekår blant palestinske flyktninger i leire i Syria, og hadde et omfattende samarbeid med jordanske institusjoner om studier av levekår i hele befolkningen og blant palestinske flyktninger.

Sammen med partnere i Kina, gjennomførte Fafo feltarbeidet for en av de største empiriske samfunnsvitenskapelige studier i Kina noensinne, og gjorde et første av en serie feltstudier av innovasjon i små og mellomstore bedrifter i Kinas vestre provinser.

Instituttet hadde et aktivt år med mange prosjekter om barnearbeid og menneskehandel, med fokus på Vest-Afrika, på barnesoldater, og på ”trafficking” av kvinner fra Østeuropeiske land til prostitusjon.

Høydepunkter

Kartlegging av levekår i Kinas vestre provinser

Fafo samarbeider med Natonal Research Center for Science and Technology, som er forskningssenteret til Ministry of Science and Technology i Kina, om å kartlegge levekårene i de elleve vestlige provinsene i Kina. Disse provinsene er gjenstand for en stor utviklingssatsning for å skape en mer balansert økonomisk vekst i landet. Studien er finansiert av norsk UD og omfatter meget vidtrekkende intervjuer av 44 000 hushold spredt over et enormt geografisk område med store forskjeller mellom provinsene. Feltarbeidet var krevende, og ble gjennomført av en stab på nær to tusen personer, i hovedsak studenter og lærere fra et tjuetalls universiteter i provinsene. Universitetene kansellerte undervisning for å delta i prosjektet. Studien gjennomføres i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, China Academy of Social Science og Kinas fattigdomskommisjon, flere linjedepartementer og andre lokale institusjoner. Ved utgangen av året var 90% av feltarbeidet gjennomført etter planen. Studien forventes å få stor betydning for forståelsen for husholdningenes kår i denne viktige delen av Kina, og vil påvirke utviklingspolitikken der.

Kvinner fra Øst- og Sentral-Europa i prostitusjon i Oslo

På kvinnedagen 8. mars lanserte Fafo resultatene av en studie om menneskehandel og prostitusjon fra Øst- og Sentral-Europa til Norge. Prosjektet var et oppdrag for Sosialdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet og gikk ut på å kartlegge kvinner fra Øst- og Sentral-Europa som arbeider som prostituerte i Oslo og studere hvordan de rekrutteres og bruken av tvang. Fafo gjennomgikk prostitusjonsmarkedet i Oslo og forsøkte å tallfeste omfanget av utenlandsk prostitusjon på de ulike arenaene i hovedstaden. Prosjektet bidro til å gi stor oppmerksomhet til et forskningsfelt som er nytt for Fafo. Det var også interessant faglig fordi instituttet kombinerte kvantitative og kvalitative metoder på en nye måter som man senere har videreutviklet med tanke på studier av marginaliserte grupper.

Studien bidro til at både kommunalminister og justisminister lanserte nye tiltak mot prostitusjon med bruk av tvang i Norge.

Fridtjof Nansens Institutt (FNI)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	4,7	22	Årsverk totalt	26
SIP	1,9	9	herav kvinner	8
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	20
Andre bev. fra Forskningsrådet	6,8	32	herav kvinner	5
Offentlig forvaltning	6,5	30	Antall ansatte med doktorgrad	6
Næringsliv	0,4	2	herav kvinner	2
Utlandet	1,2	6	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,30
Annet	0,1	0		
Sum driftsinntekter	21,6	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	21,6		Antall artikler med fagfelleevaluering	15
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,0	0	Antall bøker	6
Årsresultat	0,2		Antall kapitler i bøker	13
Egenkapital	8,1	45		

<http://www.fni.no>

FNI's forskningsvirksomhet er innrettet mot å forstå drivkreftene i internasjonal miljø-, ressurs- og energipolitikk og å identifisere mulige politiske løsninger på problemer på disse områdene. Et hovedansvar for FNI er å avklare betingelsene for effektivt internasjonalt samarbeid. Instituttets prosjekter retter seg dels mot internasjonale forhandlingsprosesser og organisasjoner, herunder utformingen av nasjonale posisjoner i toneangivende land, og dels mot gjennomføringen av internasjonale forpliktelser ned til nasjonalt og lokalt nivå. Forskingen ved FNI retter også oppmerksomhet mot den rolle store selskaper spiller. De fleste prosjekter tar opp forhold på det internasjonale plan som har stor direkte eller indirekte betydning for Norge.

Instituttet arbeider med grunnforskningsprosjekter, anvendte forskningsprosjekter, utredninger og evalueringer. Kjernedisiplinen er statsvitenskap, men FNI har også kompetanse innenfor juss, økonomi, historie og biologi, samt spesiell språk- og regionalkompetanse på Russland og Kina. Instituttet samarbeider med en rekke institusjoner og forskere i inn- og utland for å belyse tverrvitenskapelige problemstillinger.

Stikkordsmessig har det i 2004 blitt arbeidet med følgende temaer, gruppert under åtte hovedkategorier:

Havpolitikk og havrett: Internasjonal fiskeriforvaltning; Ulovlig, uregulert og urapportert fiske; Havforurensning og ballastvannsproblematikk.

Klimapolitikk: Viktige aktørers klimapolitikk: EU, USA, Kina, Russland; Den grønne utviklingsmekanismen i Kina; Teknologisamarbeid og felles gjennomføring.

Biologisk mangfold: Forvaltning av genressurser; Internasjonal og nasjonal patentrett, planteforedlerrettigheter; Miljømerking av skog og fisk; Bioprospektering.

Energipolitikk: Konsistens og inkonsistens i EUs energipolitikk; Strukturendringer i energiindustrien.

FNs miljø- og utviklingspolitikk: Effektivisering av FNs miljøorganer; Koblinger mellom internasjonale miljøavtaler.

Europeisk miljøpolitikk: EU-utvidelsen og miljøpolitikken; EUs kvotehandelsdirektiv; Selskapers samfunnsansvar.

Russisk miljø- og ressurspolitikk: Russlands gjennomføring av internasjonale miljøforpliktelser; Utskipning av olje i nord; Internasjonalt helsesamarbeide i Baltikum og Nordvest-Russland; Scenarier for samfunnsutvikling i Nordvest-Russland.

Polarpolitikk: Norsk nordområdepolitikk; Politisk samarbeide i polarområdene; Utvikling av transportveier i Arktis.

Høydepunkter

Miljømerking, handelsregler og forsvarlig forvaltning av skog og fisk

Prosjektets hovedformål har vært å klargjøre sammenhengen mellom utformingen av sertifiserings- og miljømerkingsordninger og deres potensial for å påvirke forvaltningen av skog og fiskebestander – samt å avklare hvordan miljømerking forholder seg til internasjonale handelsregler. Prosjektet har vist at private sertifiseringsordninger er i rask vekst både på skog- og fiskerisiden. I begge sektorer står ordninger med hovedbasis i næringsinteresser i delvis konkurranse med ordninger hvor miljøvernorganisasjoner står sterkt. De frivillige ordningene utvikler seg formmessig i samme retning som internasjonale institusjoner med stadig mer presise regler, bred involvering av brukergrupper, gjennomsiktede beslutningsprosesser, og normativt fester i globale prinsipper. Ordningene for sertifisering og miljømerking i skog- og fiskerisektoren er ikke drevet fram av konsumentenes etterspørsel, men snarere av allianser etablert av miljøorganisasjoner og store innkjøpere. Produsentene har sluttet seg til ordningene dels for å unngå negativ oppmerksomhet og kampanjer fra miljøbevegelsen og dels som svar på åpne krav fra store innkjøpere. De sertifiseringsordningene som i dag har størst betydning på skog- og fiskerisiden, er private og frivillige og med liten offentlig deltakelse. Disse sidene ved ordningene gjør at føringene fra det globale handelsregimet er svakere og mer indirekte enn de ellers ville vært.

Miljøpolitiske virkemidler og teknologisk endring

Det er i dag godt dokumentert at det er et stort, og i noen tilfeller økende, gap mellom politiske målsetninger og resultater i miljøpolitikken. Dette prosjektet har studert politisk og administrativ evne til å identifisere effektive virkemidler i miljøpolitikken og gjennomføre politikken slik at virkemidlene fører til teknologisk endring som bidrar til miljøforbedring. Resultatene tyder på at ulike typer og kombinasjoner av virkemidler, som regulering, avgifter og frivillige avtaler har ulik effekt på miljøteknologisk endring i ulike land. Dette gjelder selv om målsetningene, sektoren og miljøutfordringen er den samme. Resultatene tyder også på at

effekten av virkemidlene er betinget av den politisk/industrielle konteksten de virker innenfor og av det problemet som skal løses. Det er både fordeler og ulemper med virkemidler basert på tvang og virkemidler basert på frivillighet. Tvangsbaserte virkemidler, som regulering og CO2 avgift, ser ut til å ha størst effekt på teknologisk endring, men de fører samtidig til lav legitimitet i industrien. Det kan redusere effekten av virkemiddelet over tid. Virkemidler basert på frivillighet har større støtte i industrien og dermed høyere legitimitet. Høy legitimitet trekker i retning av konstruktive relasjoner mellom myndigheter og industri i utvikling og anvendelse av ny teknologi. Ulempen her er at industrien vil få stor innflytelse på ambisjonsnivået i virkemiddelbruken. Dette gjelder spesielt når målgruppene består av store og finansielt sterke selskaper.

Oljeselskapene i nye petroleumsregioner: butikk, etikk og politikk (i samarbeid med ECON)

Prosjektet har tatt for seg samfunnsutfordringer oljeselskaper står overfor når de engasjerer seg i oljeproduiserende land der det er tvil om statens inntekter fra oljevirkksomheten kommer befolkningen til gode. CSR-strategier i fire store selskaper som er blitt analysert retter seg primært mot 'mikronivået', dvs. forhold som direkte er knyttet til selskapenes operasjoner, slik som arbeidstagervern og miljøutslipp, samt samfunnsprosjekter i lokalmiljøet. Behandling av 'makrospørsmål', slik som bruk av oljeinntekter og korrupsjon på høyt nivå, er meget forsiktig. Selskaper har forsøkt å etablere samarbeide med hverandre i regioner som er blitt studert. Imidlertid har ikke slikt samarbeide ført særlig langt. Det har vært vanskelig å oppnå enighet om så vel mål som virkemidler, og det er også en viss konkurranse selskapene imellom på CSR-området. Det har imidlertid flere steder utviklet seg et tett samarbeide mellom hjemlandsmyndigheter, frivillige organisasjoner og enkelte selskaper som har bidratt til å øke presset på selskapene. Det søkes aktivt etter nye samarbeidsordninger mellom selskapene og de multilaterale finansinstitusjonene, FN-organisasjoner og andre internasjonale initiativ som adresserer bredere utviklingspolitiske spørsmål her, ikke minst i Verdensbanken. Selskapene søker legitimitet og de multilaterale institusjonene ressurser. Imidlertid er det ennå behov for en nærmere avklaring av roller. Det er også grunn til å understreke at også tilsynelatende mektige internasjonale finansinstitusjoner har begrenset mulighet til å påvirke regjeringer i oljerike land. Påvirkningsmuligheter er det først og fremst i oppbygningsfasen. Så snart oljeinntektene øker blir innflytelsesmulighetene mindre.

Institutt for forsvarsstudier (IFS)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	7,4	81	Årsverk totalt	20
SIP	0,0	0	herav kvinner	4
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	15
Andre bev. fra Forskningsrådet	0,0	1	herav kvinner	3
Offentlig forvaltning	1,7	19	Antall ansatte med doktorgrad	4
Næringsliv	0,0	0	herav kvinner	0
Utlandet	0,0	0	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,27
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	9,2	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	9,0		Antall artikler med fagfellevurdering	2
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,2	2	Antall bøker	4
Årsresultat	0,2		Antall kapitler i bøker	14
Egenkapital				

<http://www.mil.no/felles/ifs/start/>

IFS er en faglig uavhengig institusjon som inngår i Forsvarets skolesenter (FSS). *Det konsultative råd for forsvarsstudier* bistår med faglige synspunkter på utvikling og arbeidsoppgaver. Rådet består av representanter for Forsvaret, Universitetet i Oslo og IFS. Forskning i samtidshistoriske emner har tradisjonelt dominert virksomheten. De siste årene har tidsaktuelle studier fått mye bredere plass.

IFS har tre grunnprinsipper for sin faglige virksomhet:

- Å drive grunnforskning og langsiktig kompetanseoppbygging
- Å utnytte synergien mellom samtidshistoriske og samtidige studier
- Å utnytte synergien mellom historisk, samfunnsvitenskaplig og militærfaglig kompetanse

Forskningsvirksomheten er organisert i tre programområder:

- Militærteori og strategiske studier
- Norsk sikkerhetspolitikk, forsvarspolitik og forsvarskonsept
- Internasjonale konflikt- og samarbeidsmønstre

De faglige forankringspunktene for IFS er Forsvaret/Forsvarets skoler og det sivile akademiske miljø, både nasjonalt og internasjonalt. IFS' bidrag til undervisning, veiledning og sensurarbeid ved Forsvarets skoler har økt betraktelig de siste årene og vil ytterligere utvides de neste årene. Instituttets bånd til det nasjonale sivile akademiske miljø kommer blant annet til uttrykk ved at studenter trekkes til IFS som stipendiater og ved at forskerne underviser og holder foredrag ved universiteter og høyskoler. Enkelte ansatte er også knyttet til universitetene gjennom professor-II stillinger. Kontakten med strategiske

samarbeidspartnere utenfor landets grenser, både på sivil og militær side, var omfattende i 2004.

I 2002 opprettet IFS møteplassen *Forum for forsvarsstudier*, som består av ca. 35 ressurspersoner fra det politiske miljø, embetsverket, Forsvaret, organisasjonslivet og media. Det holdes minst to møter i året.

IFS legger stor vekt på å formidle forskningsresultatene til et bredere publikum. For dette formål utgir IFS enkelte større, selvstendige forskningsarbeider, samt publikasjonsseriene *Forsvarsstudier* og *IFS Info*. I 2004 kom seriene ut med fem nummer hver. I de senere år er en betydelig del av produksjonen ved instituttet blitt presentert for offentligheten i form av bøker eller flerbindsverk utgitt gjennom etablerte forlag. Også i 2004 skrev ansatte ved IFS bøker, avhandlinger, artikler til både nasjonale og internasjonale tidsskrifter, leverte en rekke bidrag til bøker, holdt flere titalls foredrag og bidro aktivt til samfunnsdebatten gjennom artikler og kommentarer i pressen.

Høydepunkter

Instituttets mest omfattende prosjekt de siste årene har vært fembindsverket *Norsk forsvarshistorie*, som dekker tidsperioden fra middelalderen til år 2000. Bokverket behandler utviklingen av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, Forsvaret som institusjon og Forsvaret og samfunnet. I november ble de to siste bindene lansert, og prosjektet er dermed fullført. Samlet omfatter bøkene mer enn 1800 sider og 1500 illustrasjoner, inkludert over 100 nytegnede kart.

Instituttet har gjennom flere år prioritert sjømilitære og historiske problemstillinger. Dette ble i 2004 reflektert gjennom at boken *Navies in Northern Waters 1721–2000* ble utgitt.

Instituttet har de senere år hatt flere prosjekter innenfor den militære tenknings historie. I 2004 ble ett slikt fullført da Arne Røksund i desember leverte sin doktoravhandling om utviklingen av fransk marinetenkning ved Universitetet i Oslo.

Institutt for fredsforskning (PRIO)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	6,1	17	Årsverk totalt	47
SIP	3,0	9	herav kvinner	19
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	36
Andre bev. fra Forskningsrådet	10,2	29	herav kvinner	15
Offentlig forvaltning	9,5	27	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	0,5	2	herav kvinner	2
Utlandet	4,6	13	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,28
Annet	0,8	2		
Sum driftsinntekter	34,7	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	36,6		Antall artikler med fagfellevurdering	44
Driftsresultat (i % av inntekter)	-2,0	-6	Antall bøker	7
Årsresultat	4,6		Antall kapitler i bøker	59
Egenkapital	18,1	52		

<http://www.prio.no>

PRIO har siden grunnleggelsen i 1959 stått sentralt i det internasjonale arbeidet med å gjøre fredsforskning til et viktig akademisk fagfelt. Personalet omfattet i 2004 totalt 115 personer. De fleste arbeidet på deltid eller i korttidsengasjementer, særlig for PRIOs nye Senter for borgerkrigsstudier. Av de 115 har 17 professorkompetanse og ytterligere 16 doktorgrad. 26 forskere var ansatt på full tid ved PRIO.

Instituttet forsker særlig på:

- Årsaker til krigsutbrudd.
- Grunner til at kriger varer lenge.
- Betingelser for å skape varig fred etter at væpnede konflikter er avsluttet.

PRIO utgir de to tidsskriftene *Journal of Peace Research* og *Security Dialogue* og legger vekt på at forskerne utgir artikler i tidsskrifter med fagfellevurdering. PRIO drev et omfattende informasjonsarbeid gjennom kurs, konferanser og seminarer og var engasjert i praktisk arbeid med dialog og informasjonsarbeid på Kypros. PRIOs bibliotek videreutviklet sin dekning av fredsforskning, demokrati, utenriks- og sikkerhetspolitikk, nedrustnings- og miljøspørsmål. PRIOs årlige 6-ukers kurs i fredsforskning ble avviklet ved Den internasjonale sommerskolen på Universitetet i Oslo. PRIO støttet aktivt opp om nye undervisningstilbud innen freds- og konfliktstudier ved Universitetet i Tromsø og Universitetet i Oslo og inngikk et samarbeid med Australian National University og Bjørknes om et nytt MA-studium i internasjonal politikk.

I 2004 var instituttets samlede omsetning 34,7 mill. kroner. Grunnbevilgningen fra Norges forskningsråd utgjorde 17% og de strategiske instituttprogrammene (SIP) 9%. Til sammen utgjorde altså basisbevilgningen 26%. PRIOs nye SFF utgjorde 25% av omsetningen. De

Øvrige inntektene kom fra mange ulike oppdragsgivere, som Utenriksdepartementet (21%), Forsvarsdepartementet og FN.

Prosjektene ved PRIO var i 2004 gruppert i ett senter og tre programmer:

- Senter for borgerkrigsstudier – CSCW
- Nytt i 2004 er Sikkerhetsprogrammet, som er en videreutvikling og nyorientering av programmet for utenriks- og sikkerhetspolitikk
- Program for etikk, normer og identitet
- Program for konfliktløsning og fredsskapning .

Høydepunkter

Borgerkrigene blir færre - med færre døde

Antallet borgerkriger i verden fortsetter å synke, en trend som har holdt seg siden 1991. I 2003 og 2004 (estimat) pågikk det 27 borgerkriger, en nedgang fra 30 i 2002 og 35 i 2001. Det har i det senere vært flere borgerkriger som får en fredelig løsning enn nye som bryter ut. Langvarige konflikter med opphav i den kalde krigen avsluttes, samtidig som mange nye konflikter på 1990-tallet har kortere varighet. Disse funnene ble i 2004 utdypet i et spesialnummer av *Journal of Peace Research*. Borgerkrigenes dødstall er også på vei ned. Forskere i CSCW har forbedret både datainnsamlingen og beregningsmetodene for hvor mange som dør direkte eller indirekte som følge av krigshandlinger. Nye, mer pålitelige anslag viser at i alle typer kriger har antallet drepte i kamp gått markert ned siden 1946. Konflikten i Vietnam, Korea, Kina og Iran-Irak dominerer statistikken i denne perioden. Uten å bagatellisere de tragediene som i senere år har utspilt seg i den Demokratiske Republikken Kongo og andre konfliktområder, kan vi konstatere at de seneste års kriger hadde færre drepte i kamp enn krigen på det meste av 1900-tallet.

Norsk fredsmevling i Midtøsten er risikabel

Da Oslo-avtalen ble undertegnet i 1993, ble en forbløffet verden vitne til hvordan lille Norge spilte en vesentlig rolle i et seriøst forsøk på å skape fred i Midtøsten. I 2004 ble rapporten *'Peacemaking Is a Risky Business'. Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96* presentert. Man fant at Oslo-prosessen reflekterte den grunnleggende mangelen på symmetri i maktforholdet mellom israelerne og palestinerne. Israel var den sterke part, med en klar nasjonal sikkerhetsagenda og med liten vilje til å gi i forhandlingene. PLO var den svake part, og selv om det forelå en klar forestilling om en fremtidig palestinsk stat, var PLO villige til å gi betydelige konsesjoner for å hindre en ytterligere marginalisering av PLO og palestinerne sak. Det ga de norske forhandlerne lite manøvreringsrom og gjorde at de bidro til å forhandle frem en avtale som det ble vanskelig for palestinerne å leve med etterpå. I 2004 startet PRIO opp et nytt strategisk instituttprogram, finansiert av Forskningsrådet: *The Missing Peace – Conflict Resolution and Peacebuilding in the Middle East*. Prosjektet trakk ny Midtøsten-ekspertise til PRIO, som også påtok seg et oppdrag for Statoil: *Regime Stability in the Middle East*, og et evalueringsprosjekt for NORAD i Ramallah: *Studying the Other*.

Samarbeid med Australian National University (ANU)

I samarbeid med Bjørknes International College i Oslo og ANU i Canberra lanserte PRIO i 2004 et nytt Master-studium i *International Relations* med fokus på studier av fred og konflikt. Studentene tilbringer ett semester i Oslo, der PRIO er ansvarlig for undervisningen. Resten av kursene gis i Canberra. De tre kursene som utgjør Oslo-semesteret er: *Conflict Resolution and Peacebuilding*, *Gender and Conflict* og *Ethics of War and Peace*. Studentene kommer fra Norge, Australia og andre land. I tillegg til sentrale forskere fra PRIO møter

studentene en rekke gjesteforelesere, ledende politikere, diplomater og forskere fra andre institusjoner. Det felles Masterprogrammet er utpekt av ANU som et "Prestige Program". I 2004 ble PRIOs australske samarbeidspartner rangert av *the Times Higher Education Supplement* som nr. 16 blant verdens beste universiteter.

Institutt for samfunnsforskning (ISF)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	7,0	19	Årsverk totalt	53
SIP	1,0	3	herav kvinner	23
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	37
Andre bev. fra Forskningsrådet	10,9	30	herav kvinner	16
Offentlig forvaltning	13,9	38	Antall ansatte med doktorgrad	30
Næringsliv	1,3	4	herav kvinner	14
Utlandet	0,8	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,81
Annet	1,5	4		
Sum driftsinntekter	36,3	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	36,1		Antall artikler med fagfellevurdering	26
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,2	0	Antall bøker	6
Årsresultat	0,4		Antall kapitler i bøker	29
Egenkapital	10,2	45		

<http://www.samfunnsforskning.no>

ISF har tre overordnede mål: (i) Være møteplass for grunnforskning og anvendt forskning. (ii) Ha en tverrfaglig forskningsprofil, slik at de sentrale samfunnsfagene er sterkt nok representert til å ha faglig bærekraft. (iii) Bidra til rekruttering til forskning og til kvalifisering og kompetanseheving. Siden 1989 har 30 av instituttets medarbeidere tatt doktorgraden.

2004 var 68 større og mindre prosjekter i arbeid, hovedsakelig innenfor fem hovedområder:

Sysselsetting og arbeidsvilkår

Viktige temaer er lønnsdannelse og lønnsfordeling, mobilitet i interne og eksterne arbeidsmarkeder, evaluering av arbeidsmarkedspolitikk og studier av arbeidsorganisasjoner.

Politikk, opinion og makt

Studier av velgeratferd og partipreferanser, og samspillet mellom velgere og representanter. ISFs stortingsvalgundersøkelser går tilbake til 1957, undersøkelser av lokalvalgene fra 1995.

Kjønn og samfunn

Feltet omfatter samfunnsendringer knyttet til kvinners stilling i arbeid og politikk: overganger mellom arbeid og familie, velferdsstatens yrker, opprykk og mobilitet i arbeidslivet.

Sivilsamfunn i endring

Samspeilet mellom det offentlige og det sivile samfunn, med hovedvekt på frivillige organisasjoner, ikke minst idrettsorganisasjoner. Omfatter også demokrati og endrede deltakelsesformer i frivillige organisasjoner.

Internasjonal migrasjon, integrasjon og etniske relasjoner

Med et komparativt siktemål fokuseres integrasjons- og marginaliseringsprosesser i Norge. «Det flerkulturelle Norge» studeres gjennom kulturmøter i arbeidsliv og i det sivile samfunn.

Høydepunkter

Et stykke tøy til besvær: Muslimske kvinners sivile og religiøse rettigheter i sekulær kontekst

Utgangspunktet er rettighetskonflikten som oppstår ved at gjeldende islamsk familierett frakjenner troende muslimske kvinner en rekke av de sivile rettigheter de har som samfunnsborgere i liberale demokratier. Empirisk undersøkes hva det innebærer at muslimske kvinner krever å bære et religiøst hodeplagg i sekulære sammenhenger. Dette studeres med utgangspunkt i to antagelser: 1. Bruk av *hijab* gir kvinner religiøs legitimitet til å delta i samfunnet. Det fottfestet det gir dem i majoritetssamfunnet styrker kvinners posisjon i religiøse sammenhenger. 2. At religion blir mer synlig i det offentlige rom inspirerer til konkurranse om medborgernes religionstilknytning; det styrker majoritetspolitiske interesser i å koble kristendom og nasjonal tilhørighet; det åpner for juridisk pluralisme, og underminerer den sekulære rettsorden som gjør det mulig å kombinere religionsfrihet med borgernes likhet for loven. Prosjektet legger særlig vekt på å få frem *hijab*-brukernes oppfatning av sin egen religionsfrihet og av sitt medansvar for videreføring av samfunnsborgerskapets ikke-partikularistiske goder. Prosjektet inngår i *Demokrati, religionsfrihet og kvinners menneskerettigheter*, som er et samarbeid mellom UiO og ISF.

Forbrukersamvirkets historie

Et bærende spørsmål i prosjektet er hvordan forbrukersamvirket har søkt å forene sosiale og forretningsmessige mål. Hvilken betydning har den særegne eierformen hatt for samvirkets slagkraft? Kooperasjonens ideologiutvikling og forholdet til politiske bevegelser og det politiske system i Norge vies særlig interesse. Den økonomiske dimensjonen omfatter både interne økonomiske resultater og forbrukersamvirkets rolle i utviklingen av norsk varehandel mer allment. Endringene i forbrukersamvirkets organisasjonsform er et eget hovedtema. Det dreier seg både om forbrukerbevegelsens formelle strukturer og om rekruttering og deltakelse gjennom de ulike periodene. Forholdet mellom ulike deler av samvirket, særlig forholdet mellom landsdeler og samspeilet periferi-sentrum, står sentralt. Det internasjonale samarbeidet har flere dimensjoner. Her er det både tale om utenlandske forbilder, samarbeid over landegrensene og sammenligning med hovedtrekk i andre land. Utviklingen i det nordiske området danner en naturlig referanseramme, men materiale fra andre land trekkes også inn. Prosjektet munner ut i et historieverk til NKLS 100-årsjubileum i 2006.

Kvinner og eierskap

Prosjektet er en komparativ studie der fem land deltar: Hellas, Island, Latvia, Norge og Sverige. Mål for prosjektet har vært å frembringe kunnskap om kvinner som eiere i næringslivet, deres veier til eierskap og hvordan de utøver eierskapet. Flere konklusjoner er felles for alle deltakerlandene. For det første er kvinner sterkt underrepresentert som eiere, kvinner eier gjennomgående mindre bedrifter, og virksomhetene er oftere organisert som enkeltmannsforetak. Den svake representasjonen av kvinner slår gjennom til tross for

ulikheter når det gjelder kapitalistisk utvikling og organisering. I tillegg kommer det frem at kvinners eierrolle for en stor del er usynliggjort, fordi kvinner ikke formelt er registrert som eiere i mange familieeide bedrifter og gårdsbruk. Endelig er det blitt klart at kvinnelige eiere i stor grad stilles overfor finansielle problemer som hindrer dem i å etablere og utvide virksomhetene.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	17,2	28	Årsverk totalt	82
SIP	5,2	8	herav kvinner	48
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	71
Andre bev. fra Forskningsrådet	14,2	23	herav kvinner	42
Offentlig forvaltning	12,7	21	Antall ansatte med doktorgrad	34
Næringsliv	0,0	0	herav kvinner	18
Utlandet	2,7	4	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,48
Annet	9,4	15		
Sum driftsinntekter	61,4	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	60,6		Antall artikler med fagfellevurdering	41
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,9	1	Antall bøker	14
Årsresultat	0,9		Antall kapitler i bøker	75
Egenkapital	6,0	18		

<http://www.nova.no>

NOVA har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

NOVA har et særlig ansvar for å utføre forskning om sosiale problem, offentlige tjenester og overføringsordninger. Instituttet skal forske på familien, barn, unge og oppvekstvilkårene deres. Videre skal instituttet drive forsknings- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og på ulike områder knyttet til barnevern, samt videreutvikle den gerontologiske forskningen. Instituttet legger i sin profil vekt på en bred sosialvitenskapelig tilnærming kombinert med et livsløpsperspektiv.

Forskningen ved NOVA er organisert gjennom forskningsgrupper og strategiske instituttprogrammer. I 2004 var det seks forskningsgrupper og to SIPer ved instituttet. Den ene var SIP om Barneforskning, den andre var SIP om Sosialhjelp og fattigdom. I løpet av året ble det arbeidet med å legge til rette for oppstartning av to nye SIPer – henholdsvis SIP om funksjonshemming og SIP om forskningsbasert utviklingsarbeid, som en regner med vil være i full drift fra våren 2005. Våren 2004 ble det gjennomført en intern og ekstern evaluering av de tre SIPene som ble avsluttet ved utgangen av 2003. Instituttet tar tilrådingene og konklusjonene fra evaluerings-arbeidet med seg i det videre arbeidet med nye SIPer. Målsettingen med SIPene er å videreutvikle NOVAs kompetanse på sine kjerneområder, samt

bidra til at kompetanseprofilen tilpasses nye faglige utfordringer. SIPene er samtidig et uttrykk for instituttets satsing på tverrfaglige og gruppeoverskridende virksomhet.

Det ble i 2004 utført 71 forskerårsverk. Tre av de fast ansatte forskerne ved NOVA tok i løpet av året doktorgrad, mens tre fikk godkjent forsker I-kompetanse.

Det har vært høy aktivitet innen publiseringsevne ved instituttet i året som gikk. Antallet artikler i tidsskrifter med referee (nasjonale og internasjonale) var på 41, og det ble utgitt 14 bøker på eksterne forlag samt 75 artikler i vitenskapelige antologier og tidsskrifter. NOVAs strategiske plan for 2002–2004 la grunnlaget for instituttets arbeid med retningslinjer for faglig utvikling, kompetanse og forskningsprofil. Det var i alt 123 prosjekter under arbeid i 2004.

Internasjonale forskningsprosjekt og nettverksbygging er et viktig innsatsområde. I løpet av året ble det etablert en egen arbeidsgruppe for dette på NOVA, med mandat til å foreslå tiltak for å styrke det internasjonale samarbeidet samt øke andelen av internasjonale prosjektmidler.

Høydepunkter

Auka behov for barnehageplassar

På tross av ei kraftig styrking av barnehagetilbodet er det framleis er eit stort gap mellom yrkesdeltakinga til mødrer og barnehagedekkinga. Det er fyrst og fremst mellom eitt- og toåringane at behovet for fleire barnehageplassar er størst, altså dei aldersgruppene som kan søkje om kontantstøtte. Medan bruken av dagammaer minkar hos foreldra til dei eldre barna (3-5 år), held dagamma-bruken stand hjå eitt- og toåringane. Det er eit sentralt barnepolitisk mål å kunne tilby barnehageplass til alle som ynskjer dette. Men full dekning er eit mål som endrar seg, og frå politisk hald har ein måtte endra måltala fleire gonger, sist gong til å vere eit tilbod om plass til 80 prosent av alle barn mellom eitt og fem år innan 2005. Allereie før man kunne sjå nokon effekt av løftet om prisfall på barnehagetakstane etter barnehageforliket, hadde etterspurnaden nådd dette nivået. Forfatarane av rapporten meiner at lågare priser vil redusere den sosioøkonomiske skilnaden som kjem til syne i etterspurnaden, men ikkje fjerne den. Eit tiltak som vil kunne avhjelpe skilnadane, kan til dømes vere å ta fram att forslaget om gratis kjernetid for barn mellom eitt og fem år, seier forskarane.

Andre bilder av "de andre"

NOVA har gitt ut en bok som presenterer transnasjonale liv i Norge. Forskerne ønsker å gi et annet bilde av innvandring og integrering enn det de fleste får gjennom media, og prøve å formidle en forståelse av hvordan verden ser ut fra en annen vinkel enn vår egen.

Er det noen likheter mellom norske pensjonister i Spania og pakistanske innvandrere på Grønland i Oslo? Hvilket forhold har somaliske og tamilske ungdommer til sine foreldre? Hvorfor bruker ungdom i det flerkulturelle miljøet i Groruddalen italienske merkeklær? Hvordan utformes pakistanske mannsroller i Pakistan og Norge? Dette er noen av de spørsmålene som *Andre bilder av "de andre"* tar opp. 15 ulike NOVA-forskere presenterer glimt av andre virkeligheter enn det norske majoritetssamfunnet. Norge er i dag et mer mangfoldig land enn for femten år siden. Mange norske statsborgere har i dag nære bånd til andre deler av verden gjennom kulturbakgrunn, familieband eller politisk engasjement. Dette mangfoldet åpner for nye prosesser og dynamikker også i Norge. I boken forsøker forskerne å ta denne forskjelligheten på alvor. Dette er ikke en elendighetsbeskrivelse av mislykket integrering sett fra norske myndigheters perspektiv. I stedet søker bidragene i boken å nærme seg verden slik representantene for mangfoldet ser den. Integrasjonsdebatten i Norge har i liten grad forholdt seg til i hvilken grad og på hvilken måte migrasjon kan og bør forstås i lys

av tettere internasjonale relasjoner. Den har nærmest utelukkende vært ført innenfor rammen av innvandreres tilpasning til norsk kultur og utarbeidelse av norske politiske løsninger. NOVA-forskerne hevder at elementer fra den internasjonale debatten kan bidra til å få fram nye sider ved minoritetenes situasjon i Norge ved å ta hensyn til at migrasjon ikke er ensbetydende med innvandring til Norge, men handler om mennesker som flytter fra et sted til et annet.

Familiesolidaritet i et europeisk perspektiv

I rapporten «Familie, velferdsstat og aldring» sammenliknes familiens og velferdsstatens betydning for eldre i Norge med forholdene i England, Tyskland, Spania og Israel. Plikten står sterkere i den sørlige familien (Spania, Israel) sammenliknet med den nordlige (Norge, England, Tyskland). Følelsesmessig og praktisk står man like nær hverandre i den nordlige familien, men her legges det vekt på at generasjonene skal være selvstendige og uavhengige. Idealet for nordmenns del er at hjelpen skal komme frivillig, ikke som en plikt, skriver forfatterne, som har vært norske partnere i det EU-finansierte OASIS-prosjektet. Det norske delprosjektet hadde også finansiering fra Norges forskningsråd.

Studien viser at familien fortsatt står sterkt i den norske velferdsstaten, men familiesolidariteten tar nye former. Familien ser ut til å bli mindre pliktdrevet og mer preget av de personlige relasjonene og har dermed kanskje lånt trekk fra vennskapet. Endringer i befolkningsbalansen, høyere yrkesrater blant kvinner og lengre avstander krever nye tilpasninger. Solidariteten mellom generasjonene har dermed kunnet leve videre, men under et delvis nytt ansikt som har vært mistolket som «tapt solidaritet» snarere enn «endret solidaritet». Evnen til å tilpasse seg sosial endring er en av de viktigste forklaringene til at familien fortsatt er en så vital institusjon. Aldringen av befolkningen legger et økt press på både familien og velferdsstaten. Balansen mellom de to er sårbar, især i land som påtvinger familien et meransvar ved å unnlate å tilby adekvate omsorgstjenester. Da risikerer man å svekke også familien som en omsorgsinstitusjon og et solidarisk fellesskap, konkluderer rapporten.

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – Senter for innovasjonsforskning (NIFU STEP)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	5,7	11	Årsverk totalt	76
SIP	3,6	7	herav kvinner	36
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	67
Andre bev. fra Forskningsrådet	18,6	35	herav kvinner	30
Offentlig forvaltning	16,9	32	Antall ansatte med doktorgrad	22
Næringsliv	1,5	3	herav kvinner	6
Utlandet	6,4	12	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,33
Annet	0,3	1		
Sum driftsinntekter	52,9	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	50,5		Antall artikler med fagfelleevaluering	17
Driftsresultat (i % av inntekter)	2,4	5	Antall bøker	4
Årsresultat	4,4		Antall kapitler i bøker	40
Egenkapital	21,3	53		

<http://www.nifustep.no>

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning - Senter for innovasjonsforskning (NIFU STEP) består av de tidligere forskningsinstituttene NIFU (Norsk institutt for studier av forskning og utdanning) og STEP (Senter for innovasjonsforskning) som ble slått sammen 1. mai 2004. I juridisk forstand er grunnlaget for det nye instituttet en videreføring av stiftelsen NIFU og det nye instituttet er underlagt stiftelsens vedtekter og styre.

Instituttets formål er å være et ledende institutt for studier av kunnskaps- og kompetanseutvikling, utdanning og kunnskapsformidling, forskning, innovasjon og teknologiutvikling. Instituttet skal fremme innsikt i hvordan kunnskap og kompetanse organiseres, utvikles, formidles og anvendes i samfunnet, nasjonalt som internasjonalt. Instituttet studerer styring og organisering av kunnskapsproduksjon, kunnskapsformidling, læringsprosesser og nyskaping i alle deler av samfunnet. Instituttet skal være en uavhengig og kritisk kunnskapsprodusent, en aktiv dialogpartner og en offensiv premissleverandør for politikkutforming på områdene utdanning, forskning, innovasjon og kompetanseutvikling.

Instituttets prosjekter faller stort sett innenfor følgende kjerneområder:

- FoU-statistikk, indikatorutvikling og ressursanalyser
- Utdannings-, forsknings- og innovasjonspolitiske studier
- Studier av forskning og innovasjon
- Studier av høyere utdanning
- Studier av grunnopplæring
- Studier av forholdet mellom utdanning og arbeid og kompetanseabilitet.

Den faglige aktiviteten har i 2004 omfattet programforskning, oppdragsforskning, egeninitiert teoriutviklende og kompetanseutviklende forskning, utredning, evaluering statistikkproduksjon, utvikling av indikatorer og rådgiving. En betydelig del av NIFU STEPs virksomhet reguleres gjennom avtale med Forskningsrådet. Avtalen er en del av Forskningsrådets arbeid med å styrke kunnskapsgrunnlaget for en framtidrettet forsknings- og innovasjonspolitik. Instituttet skal utvikle, vedlikeholde, bearbeide, tolke og formidle statistikk og indikatorer som kan gi et godt og dekkende grunnlag for å forstå det samlede norske FoU- og innovasjonssystemet og den norske deltagelsen i europeisk og annet internasjonalt forskningssamarbeid. I tillegg til avtalen med Forskningsrådet har instituttet langsiktige intensjonsavtaler med Utdannings- og forskningsdepartementet om oppdrag knyttet til statistikk og studier av høyere utdanning. I 2004 hadde instituttet tre strategisk instituttprosjekter: *Høyere utdanning i relasjon til arbeidsmarkedet*, *Politikk for kunnskapssamfunnet* og *Internationalisation of Research and Higher Education*.

Høydepunkter:

Evaluering av Norges deltakelse i EUs 5. rammeprogram

NIFU STEPs har evaluert Norges deltakelse i EUs 5. rammeprogram (5RP). Evalueringen viser at Norge gjennom EU-forskningen har fått tilgang til prosjekter med budsjett på til sammen ca 19 milliarder kroner. Deltakelsen har vært vellykket i den forstand at andelen innvilgede søknader er som gjennomsnittet for EU, tilskuddet til norske deltakere er balansert i forhold til kontingenten og deltakelsen har vært viktig for igangsetting og gjennomføring av FoU-aktiviteter i Norge. Til tross for dette positive bildet ble det avdekket flere tematiske områder av strategisk betydning for Norge hvor norske forskere kunne ha vært mer involvert.

Den viktigste generelle anbefalingen fra evalueringsgruppen er: For bedre å utnytte de mulighetene som deltakelsen i EUs RP gir, bør Norge i større grad sørge for en sammenkobling, eller integrasjon av nasjonale FoU- og innovasjonsprogrammer med deltakelsen i EUs rammeprogrammer. Dette vil gi:

- økt tematisk samspill ut fra nasjonale, strategiske vurderinger og prioriteringer
- økt samspill i finansieringen av norsk FoU og EUs finansiering av norske prosjekter
- forbedre Norges evne til å utnytte forskningsresultater som skapes i de programmene der Norge deltar.

Ideelt sett bør en FoU- og innovasjonsstrategi for et lite land som Norge utformes slik at nasjonale interesser og prioriteringer blir understøttet av deltakelsen i internasjonalt forskningssamarbeid. I den norske deltakelsen i EUs 5RP var denne sammenkoblingen, med noen få unntak, svak. Utfordringen blir dermed å organisere og planlegge hvordan man best skal utnytte mulighetene som deltakelsen i EUs RP tilbyr Norge.

Evalueringen ble utført som et oppdrag for Nærings- og handelsdepartementet, av et konsortium sammensatt av medarbeidere fra NIFU STEP og Technopolis i Storbritannia.

De næringsrettede instituttene rolle i det framtidige innovasjonssystemet

Et av hovedfunnene i studien av de næringsrettede instituttene rolle innovasjonssystemet er at forskningsinstituttene i grove trekk klarer å oppfylle sin rolle som leverandør av problemløsende forskning. Det er en betydelig variasjon mellom instituttene og internt i institusjonene, men jevnt over leverer instituttene forskning og utvikling av god kvalitet. Kundene uttrykker at de er fornøyde og kommer ofte tilbake.

Rapporten påpeker at forholdet mellom UoH-sektoren og instituttene er viktig for forskningsinstituttene rolle i fremtiden. Det er to motstridende trender som kan observeres i dag. Den ene er dannelsen av allianser mellom universiteter og høyskoler og forskningsinstitutter. Den andre trenden er UoH-sektorens økende eksponering mot oppdragsforskningen som kan føre til etablering av en ny "instituttsektor" bestående av randseinstitusjoner. Myndighetene bør følge med og eventuelt ta initiativ for å finne en god balanse mellom samarbeid og konkurranse på tvers av universitetene, høyskolene og instituttsektoren.

Det har vært hevdet at instituttene kan fungere som en sperre mellom universitetene og høyskolene på den ene siden og næringslivet på den annen. Studien fant ikke noe belegg for dette.

Rapporten foreslår ellers konkrete policytiltak som kan styrke de næringsrettede instituttene fremtidige rolle i det norske innovasjonssystemet. Hovedperspektivet for slike policytiltak bør imidlertid være at Norge er et lite land med begrensede ressurser, og at det taler for mer bevisste prioriteringer når det gjelder valg av strategiske satsinger som vil gi klarere retning til alle forskningsutøvende aktører, herunder instituttene.

Equity in Education

Vinteren 2004 fikk NIFU STEP gjennom en anbudskonkurranse i oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet å utarbeide Norges landrapport til det pågående OECD-prosjektet "Equity in Education: Dimensions, Causes, and Policy Responses". Prosjektet har som formål å gi et overblikk over likeverd i utdanningssystemet, samt å beskrive utdanningspolitikken og diskutere sammenhenger mellom politikk og praksis på dette området.

I rapporten gjennomgås tidligere og nåværende utdanningspolitikk i ulike deler av utdanningssystemet. Dette omfatter barnehagenivå (pre-primary education), grunnskolen, videregående opplæring, høyere utdanning, samt etter- og videreutdanning. I rapporten diskuteres i hvilken grad utdanningspolitikken hemmer eller fremmer likeverd i det norske utdanningssystemet. Her trekkes resultatene fra nasjonale undersøkelser, evalueringene av Reform 94 og Reform 97, samt internasjonale studier, inn i diskusjonen av årsaker til forskjellene i prestasjoner og utdanningsvalg blant elever og studenter i Norge. Et tilsynelatende paradoks i det norske utdanningssystemet, er forholdet mellom ressursbruk og læringsutbytte. Norge er et av de landene i verden som bruker mest ressurser på utdanning, likevel har norske elever kun gjennomsnittlige skoleprestasjoner, slik det fremkommer i internasjonale studier (blant annet PISA). Det har også blitt avdekket betydelige prestasjonsforskjeller mellom elevene. I rapporten diskuteres i hvilken grad strukturelle, økonomiske, motivasjonsmessige, samt sosiale og kulturelle forhold kan bidra til å forklare dette.

I etterkant av rapporten, har NIFU STEP hatt besøk av et "review team" fra OECD. Gruppen vil på bakgrunn av et 10 dagers besøk i landet, skrive et notat om likeverd i det norske utdanningssystemet. Notatet er ventet å foreligge i begynnelsen av 2005.

Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	14,2	26	Årsverk totalt	60
SIP	3,4	6	herav kvinner	21
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	40
Andre bev. fra Forskningsrådet	7,3	13	herav kvinner	10
Offentlig forvaltning	26,1	48	Antall ansatte med doktorgrad	18
Næringsliv	1,5	3	herav kvinner	2
Utlandet	0,9	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,45
Annet	0,9	2		
Sum driftsinntekter	54,3	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	53,0		Antall artikler med fagfellevurdering	26
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,4	3	Antall bøker	17
Årsresultat	1,4		Antall kapitler i bøker	56
Egenkapital	2,7	14		

<http://www.nupi.no/>

NUPI ble opprettet av Stortinget i 1959 og har siden hatt det todelte formål å forske på og informere om internasjonale spørsmål. Instituttet er en faglig uavhengig forskningsinstitusjon. Virksomheten fokuserer delvis på forhold av interesse for norsk utenrikspolitikk, men også på generelle utviklingstrekk og utfordringer – globalt og regionalt – i internasjonal politikk og økonomi. NUPI tilstreber å balansere langsiktig grunnforskning og kompetanseutvikling med en mer kortsiktig utredningspreget virksomhet der den langsiktige forskningsvirksomheten er en forutsetning for bedre anvendt forskning.

Fra 1997 har instituttet status som statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttets styre utnevnes av Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD). Om lag en tredel av virksomheten finansieres gjennom en basisbevilgning. Resten av finansieringen kommer fra offentlige og private oppdragsgivere, også utenlandske, og fra salg av publikasjoner. NUPI påtar seg i økende grad oppdrag for det private næringsliv.

NUPI har fire forskningsavdelinger og to mindre prosjektenheter i tillegg til informasjons- og administrasjonsavdelingene:

Avdelingen for internasjonal politikk har i 2004 hatt som faglige satsningsområder to strategiske instituttprogrammer (SIP) – et om hegemoni og global politisk orden (HegemoniSIP) og et annet om europeisk og transatlantisk sikkerhet (EuropaSIP). Forskningen innenfor hegemoniprogrammet omhandler militærmaktens rolle i moderne stater, hva som konstituerer det amerikanske militære hegemoni, og hva det betyr. Innenfor EuropaSIP-et studeres blant annet terrortrusselens betydning for utviklingen i forholdet over Atlanteren, for utviklingen i EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk og for videreutvikling av IP-teori generelt og sikkerhetskonseptet mer spesielt.

Avdelingen for internasjonal politikk spenner også over *temasamarbeidet om internasjonal terrorisme og organisert kriminalitet*. Samarbeidet finner blant annet sted innenfor et «konsortium for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet» med en rekke offentlige og private institusjoner som brukere og sponsorer.

Russlandsavdelingen – det største miljøet for Russlandsforskning i Norge – skal møte det økende behovet for innsikt om Russland og russiske forhold i Norge. Avdelingen har et gjennomgående fokus på fire temafelter: *Russisk sikkerhets- og utenrikspolitikk – herunder Russlands bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme; Regimestudier om implementeringen av internasjonale regimer i Russland, som internasjonale menneskerettighetsforpliktelser Russland har påtatt seg; Samarbeid og bistand som et tillegg til spisskompetansen på sikkerhetsspørsmål; Nordområdestudier og næringsliv* er et satsningsområde mye definert av Norges geografiske nærhet til Russland og et behov for å forstå utviklingen i de norske nærområdene.

Avdelingen for internasjonal økonomi har i senere år hatt internasjonal handel som et sentralt tema for forskningen. I 2004 ble dette fulgt opp gjennom langsiktig akademisk forskning så vel som prosjekter for brukere med direkte politisk relevans. Studier av betydningen av faste kostnader ved eksport er et felt der NUPI har vært tidlig ute. Om teknologispredning bidrar til «industriklynger» og økonomisk vekst, har vært en annen sentral faglig problemstilling i avdelingen. Resultatene tyder på at teknologispredningen mellom regioner er svak, kan hende til og med negativ. Teknologispredning er også fokus i et prosjekt om hvorvidt investeringer fra utlandet øker produktiviteten i lokal industri. Økonomiavdelingen har dessuten deltatt i prosjekter i Kina og Ukraina. Annet arbeid har omfattet forholdet mellom regimeendring og korrupsjon.

Forskningen innenfor *avdelingen for utviklingsstudier* fokuserer på utviklingsspørsmål i sør og deres betydning for norsk utenrikspolitikk. Forskningen er konsentrert om to delvis overlappende temaer: bistand og forholdet stat–samfunn. Avdelingen utfører også risikoanalyser og landstudier i forbindelse med offentlige og private engasjementer i sør.

En mindre forskningsenhet – *Training for Peace (TfP)* – er et forsknings- og opplæringsprogram (se mer under). TfP-arbeidet har i 2004 vært konsentrert om prosesser knyttet til avvæpning, demobilisering og reintegrering i forbindelse med konfliktløsning. I en annen – *Prosjektgruppen for studier av Den persiske golf* – forskes det særlig langs to hovedspor – etisk-normative aspekter omkring utenlandske selskapers engasjementer i regionen rundt Persiabukta og politisk stabilitet i området.

Høydepunkter

I skjæringspunktet mellom langsiktig forskning og policyorientering

De siste årene viser et FN i krise og et FN som står overfor store utfordringer ikke minst i forholdet til supermakten USA. Fra amerikansk side og fra flere andre hold hevdes det at folkeretten – herunder FN-pakten – ikke er på høyde med det nye trusselbildet.

Terrortrusselen og faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen er nye trusler som kan gjøre det riktig – i gitte situasjoner – å sette inn tiltak mot potensielle fredsforstyrrere – før de egentlig utgjør noen stor trussel. Hvor legitime vil slike aksjoner være? Både FN-programmet og Hegemoniprogrammet ved NUPI arbeider med spørsmål knyttet til utvikling av

folkeretten.

FN-programmet ved NUPI startet i 1994 som et anvendt policyorientert program – med relativt unge og nyutdannede medarbeidere. Gradvis har det utviklet seg til å bli et kompetansebyggende program i skjæringspunktet mellom policyutvikling og langsiktig forskning. Et uttalt mål ved oppstarten var at FN-programmet skulle bidra til å bygge nasjonal kompetanse på FN-spørsmål – bredt definert. FN-programmet utgjør i dag kjernen i NUPIs forskning på FN og multilaterale organisasjoner, folkerettslige problemstillinger, konfliktspørsmål og fredsbygging.

I et større, nasjonalt perspektiv har FN-programmet fungert som et sentralt miljø for dem som har ønsket å arbeide med konfliktspørsmål og det multilaterale system. Mesteparten av FN-programmets forskning og prosjektarbeid har sterke berøringspunkter med hverandre. Dette preger også måten programmet arbeider på – med vektlegging av teamarbeid på tvers av prosjekt og fagområder. Flertallet av de mer enn 60 tidligere medarbeiderne har gått videre til stillinger innenfor forskning, embetsverk og nasjonale og internasjonale organisasjoner. Mange tidligere medarbeidere på FN-programmet har endt opp i ulike typer rådgiverstillinger i Utenriks- og Forsvarsdepartementet, samt som analytikere i Forsvarets overkommando og Politiets sikkerhetstjeneste.

Kompetanseutvikling

Til enhver tid foregår det en betydelig kompetanseutvikling ved instituttet. Produksjon av doktorgrader er et særlig viktig tiltak i så måte – både for videreutviklingen av instituttet og for utvikling av norske fagmiljøer. 2004 var likevel en «høydare» ved at tre medarbeidere forsvarte sin doktorgradsavhandling: Morten Bremer Mærli med avhandlingen *Crude Nukes on the Loose? Preventing Nuclear Terrorism by Means of Optimum Nuclear Husbandry, Transparency, and Non-Intrusive Verification*, Pernille Rieker med avhandlingen: *Europeanisation of Nordic Security. The EU and the Changing Security Identities of the Nordic States* og Ole Jacob Sending: *How Does Knowledge Matter? The formation, changes and content of international population policy*. Inkludert de tre doktorandene var 12 doktorgrader i produksjon ved instituttet i 2004.

Konfliktløsning og konflikthåndtering i Afrika – Training for Peace

Afrika sør for Sahara er den regionen som rommer flest konflikter i verden og hvor antallet drepte også er størst. Og slik har det vært lenge. I en tid der sammenhengen mellom sikkerhet og utvikling understrekes mer enn før, har blant annet norske myndigheter ønsket å hjelpe statene i området til selv å kunne håndtere konfliktene bedre. NUPI – i nært samarbeid med parter i det sørlige Afrika – bidrar gjennom forsknings- og opplæringsprogrammet *Training for Peace (TfP)*.

Som et resultat av godt arbeid og positive evalueringer i to tidligere faser, er programmet nå i ferd med å gå inn i en tredje fase der virksomheten utvides til også å omfatte Vest-Afrika, for deretter å utvides til panafrikansk nivå i tilknytning til Den afrikanske union (AU). TfP-arbeidet har i 2004 vært konsentrert om prosesser knyttet til avvæpning, demobilisering og reintegrering i forbindelse med konfliktløsning. Politiets rolle, og kjønnsdimensjonen i FN-ledede fredsoperasjoner, er andre hovedområder. Siktemålet med programmet er en forskningsbasert utvikling av kursopplegg for opplæring av sivilt og i mindre grad militært personell til fredsoperasjoner – en utvikling som skjer i nært samarbeid med folk med operativ erfaring i felt. TfP samarbeider nært med forskere i IP-avdelingen.

NTNU Samfunnsforskning

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	0,0	0	Årsverk totalt	34
SIP	0,0	0	herav kvinner	18
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	30
Andre bev. fra Forskningsrådet	6,9	27	herav kvinner	14
Offentlig forvaltning	7,7	30	Antall ansatte med doktorgrad	2
Næringsliv	4,9	19	herav kvinner	0
Utlandet	4,3	17	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,07
Annet	2,1	8		
Sum driftsinntekter	25,9	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	25,7		Antall artikler med fagfelle vurdering	1
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,2	1	Antall bøker	0
Årsresultat	1,7		Antall kapitler i bøker	1
Egenkapital	8,7	19		

<http://www.samfunn.ntnu.no/>

01.01.04 ble stiftelsen Allforsk omdannet til aksjeselskap, og fra 01.05.04 ble selskapets navn endret til *NTNU Samfunnsforskning AS* og NTNU overtok som eneaksjonær.

I følge selskapets nye vedtekter skal NTNU Samfunnsforskning AS være et av NTNUs hovedverktøy for håndtering av eksternfinansiert virksomhet, med hovedvekt på de samfunnsvitenskapelige fagområder.

NTNU Samfunnsforskning har som ambisjon å styrke det samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøet i Trondheim gjennom å produsere anvendt forskning av høy kvalitet i et målrettet samspill med et bredt, men profilert spekter av relevante fagområder ved NTNU. Dette innebærer at selskapet skal

- være en selvstendig og profilert aktør i markedet for eksternfinansiert forskning, styrt ut fra overordnede mål for virksomheten slik disse fastsettes på selskapets generalforsamlinger
- bidra til økt eksternfinansiert samfunnsvitenskapelig forskning i Trondheim
- være en initiativtaker og koordinator av prosjektsøknader og større satsinger, spesielt med henblikk på å fremme større tverrfaglige prosjekter
- være med på strategiske satsinger sammen med relevante fagmiljø ved NTNU
- bidra til sterkere grad av internasjonalisering av forskningen

Virksomheten organiseres innenfor forskjellige fagområder med hver sin avdelingsleder/-ansvarlige prosjektleder. Blant fagområdene kan nevnes:

- *Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge (BUS)* har som formål å bidra til fag- og kunnskapsutvikling innenfor barnevernfeltet

- *Norsk senter for barneforskning (NOSEB)* er en forskningsinstitusjon med spisskompetanse på barn og barndom.
- *Organisasjon og ledelse -(Studio Apertura)* er et tverrfaglig program som ble etablert i 1998 med grunnlag i en avtale med Statoil.
- *Avdeling biologi* har i dag hovedtyngden av sin virksomhet knyttet til Plantebiosenteret ved NTNU.
- *Senter for idrettsforskning* er reetablert i 2004 og har sitt utspring i det idrettsvitenskapelige miljøet ved NTNU.
- *Anvendt forskning ved Institutt for økonomi og teknologi.* Fra høsten 2004 er forskning som utføres ved NTNUinstituttet Institutt for økonomi og teknologi overført til selskapet. Dette ble tidligere organisert gjennom SINTEF.

Selskapet vil i 2005 videreutvikle disse fagområdene, samt utmeisle nye områder innenfor samfunnsforskning. Blant annet vil et område innenfor Velferdsforskning være på plass i løpet av første halvår.

Høydepunkter

Sikkerhetskultur i transportsektoren: beskrivelser, sammenlikninger, endringer

Prosjektet finansieres av Norges forskningsråd, og er et treårig prosjekt med en tidsramme fra 2003 til 2006. Prosjektet skal fremskaffe kunnskap om sikkerhetskultur i transportsektoren, og skal se på mulighetene for å komme nærmere en realisering av nullvisjonen for transportsikkerhet gjennom bevisst arbeid med forming av sikkerhetskulturer.

Arbeidet vil bestå av 3 hoveddeler:

- Utarbeide metoder for å beskrive og endre sikkerhetskultur
- Anvendelse av metodene for beskrivelse og endring av sikkerhetskulturer
- En analysedel som på bakgrunn av anvendelsen av metodene tar for seg forskjeller i sikkerhetskultur mulige og betydninger av dette, samt hvilke forhold som må vektlegges dersom man skal utvikle sikkerhetskulturer som legger til rette for realisering av nullvisjonen for transportsikkerhet.

Metodene vil anvendes i praksis på tre transportformer; veg – Statens vegvesen, jernbane – Flytoget AS og sjø – Statoils servicefartøyer. Prosjektet utføres som et samarbeid mellom NTNU Samfunnsforskning AS, SINTEF Veg og Samferdsel og Det Norske Veritas.

I-TEMA – Identitet, tilhørighet og organisasjonsmessige løsninger i et mobilt arbeidsliv

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Telenor, Universitetet i Oslo og NTNU Samfunnsforskning AS. Også dette prosjektet finansieres av Norges forskningsråd og har en tidsramme fra 2003 til 2006.

Hovedmål med prosjektet er å studere individers og organisasjoners atferd, koordinering og samhandling, samt symbolisering i distribuerte og mobile arbeidsgrupper. Prosjektet springer ut fra ønsket om økt kunnskap om arbeid og samarbeid innenfor distribuerte og mobile arbeidsgrupper, og om kommunikasjonsmedienes rolle. Det er behov for økt kunnskap om hva slags muligheter og begrensninger organisasjoner møter når en skal få til intensivt samarbeid over avstand, der koordinering og samarbeid i stor grad understøttes av medier. Her representerer mobilt arbeid en særlig interessant utfordring.

Et hovedfokus for prosjektet er hvordan arbeidsgrupper som jobber mobilt eller distribuert evner å opprettholde en felles identitet og gruppetilhørighet, og hvordan mediene benyttes for å understøtte disse prosessene. Videre vil det være interessant å utforske samspillet mellom bedriftens presentasjon av seg selv, og de ansattes selvpresentasjon. Et annet hovedfokus er organisatoriske utfordringer av kulturell, strukturell og relasjonell karakter, herunder også spørsmål knyttet til sosial integrasjon og organisasjonsmessig identitet. Prosjektet vil a) gjennomføre casestudier av mobilt og distribuert arbeid i ulike organisasjonsmessige sammenhenger, b) pilotere og samle brukererfaringer med nye teknologier, og c) utvikle teorier om mobilt og distribuert arbeid. Ut fra denne kunnskapen skal det utvikles forslag til metoder og løsninger som kan understøtte gruppedannede og identitetsbyggende prosesser.

NTNU Voksne i læring (ViL)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	8,6	81	Årsverk totalt	18
SIP	0,0	0	herav kvinner	11
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	15
Andre bev. fra Forskningsrådet	0,0	0	herav kvinner	9
Offentlig forvaltning	1,5	14	Antall ansatte med doktorgrad	6
Næringsliv	0,0	0	herav kvinner	5
Utlandet	0,2	2	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,41
Annet	0,3	3		
Sum driftsinntekter	10,6	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	10,6		Antall artikler med fagfellevurdering	0
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,0	0	Antall bøker	0
Årsresultat	0,0		Antall kapitler i bøker	2
Egenkapital				

Forskningsavdelingen i Vox ble gjennom revidert statsbudsjett i 2004 overført til Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet. Denne overføringen skjedde den 1. august i fjor, og det nye navnet på enheten innenfor universitetet ble NTNU Voksne i læring (ViL).

Overføringen fra Vox til NTNU oppfattes som en anerkjennelse av ViLs forskningsfaglige kompetanse og en bekreftelse på viktigheten av ViLs forskningsfelt. Departementet ønsker å styrke den forskningsfaglige utviklingen ytterligere ved overføringen til et universitet med flere tilgrensende forskningsmiljøer.

”Voksne i livslang læring” er et fagfelt som er knyttet til en samfunnsutvikling preget av endring, omstilling og kunnskapsarbeid. Viktige utfordringer er å utvikle kunnskap om hvordan forandringer i samfunnets og arbeidslivets behov påvirker dette feltet, gjennom de vilkår, krav, og former for læring som voksne stilles overfor. Forskningen skal bidra til å utvikle teoretisk forståelse, samtidig som den skal bidra til praktisk anvendelse på samfunns-, virksomhets- og individnivå.

Forskningsprofil:

- *Voksnes læring som kunnskapsområde.*
Kompetanseutvikling, læringsbehov og læringsprosesser for voksne. Sentralt her er eksempelvis samspillet mellom voksnes livssituasjon og erfaringer.
- *Livslang læring i og for arbeidslivet.*
Arbeidsplassen utgjør et viktig læringsmiljø. Arbeidslivets kunnskapsbehov og følgene av økonomisk og teknologisk utvikling, globalisering og endringer.

I forskningsprofilen er også kulturelle og sosiale perspektiver på voksnes læring sentralt. Forskningsfeltet "Voksne i livslang læring" krever en tverrfaglig tilnærming, og ViL dekker flere humanistiske, samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige fag. Videreutvikling av samspill på tvers skal gjøres i nær dialog med andre fagmiljøer ved NTNU, og med andre forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt. Enheten ViL har i de senere år hatt en god forskningsmessig utvikling, og det er satset på ferdigstilling av doktoravhandlinger. Snart 2/3 av enhetens forskere har oppnådd doktorgrad. I 2004 er det arbeidet med 15 prosjekter i enheten, av disse er hele 5 doktorgradsprosjekter. Utover enhetens pågående prosjekter er det blitt satset på ny prosjektakkvisisjon. Samarbeid og tilpasning til universitets ulike krav og forventninger til ViL har krevd betydelig kapasitet og ressurser i 2004.

Høydepunkter

Doktoravhandlingene.

Ferdigstillelse av 4 doktoravhandlinger representerer høydepunkter fra FoU arbeidet i 2004; og titler på disse er:

- Individuelt utbytte av voksenopplæring – slik deltakerne ser det
- Frå folkeopplysning til vaksenopplæring
- Små og mellomstore bedrifters erfaring med kjøp av ekstern opplæring
- I samme globale båt? En studie av sammenslåing i Rolls-Royce Marine som sosialiseringsprosess

Liv og læring – voksnes vilkår for fleksibel læring

Denne rapporten er en forstudie i et pågående prosjekt "Den voksne fleksible studenten", som har finansiering fra Utdannings- og forskningsdepartementet og Norgesuniversitetet. Prosjektet er et samarbeid mellom forskere fra Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Agder og NTNU ViL. I forstudiet til prosjektet intervjues 18 voksne i ulik alder, med ulike fag og med ulik livserfaring. Disse intervjuene gir et foreløpig inntrykk av at det å være voksen deltidsstudent representerer en mangfoldig utfordring på flere plan. Funnene viser både ulikheter og fellestrekk i forhold til hvordan studiesituasjoner oppleves og mestres for forskjellige kategorier voksne på ulike kategorier fleksible studieløp. Denne tematikken skal belyses gjennom en omfattende analyse av eksterne studenter i høyere utdanning, som utgjør et hovedprosjekt som fortsetter i 2005 og 2006.

Play mobil. Fag, læring og undervisning på Trafikalt grunnkurs.

Denne rapporten er et oppdrag fra Statens vegvesen Vegdirektoratet og omhandler Trafikalt grunnkurs for 16-åringer som skal begynne å øvelsesskjøre. Prosjektet er det andre prosjektet i en stadig større prosjektportefølje som enheten har opparbeidet seg i forhold til Vegdirektoratet. NTNU ViL har særlig arbeidet med forskningsprosjekter som fokuserer på innvandrere og føreropplæring. Imidlertid belyser "Play mobil" den praktiske gjennomføringen av trafikalt grunnkurs, og det er først og fremst den pedagogiske tilretteleggingen og deltakernes opplevelse av kurset som problematiseres. De funn som

presenteres i rapporten er basert på observasjoner av undervisningen (klasseromsstudie) og en spørreskjemaundersøkelse til elever og lærere (deltakerstudie). Funnene viser at trafikklærerne står ovenfor en utfordring når de skal balansere fag, læring og undervisning i den innledende trafikkopplæringen.

Samfunns- og næringslivsforskning (SNF)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	2,9	5	Årsverk totalt	65
SIP	4,2	7	herav kvinner	19
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	53
Andre bev. fra Forskningsrådet	30,0	47	herav kvinner	11
Offentlig forvaltning	5,4	8	Antall ansatte med doktorgrad	24
Næringsliv	14,8	23	herav kvinner	6
Utlandet	2,8	4	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,45
Annet	3,5	5		
Sum driftsinntekter	63,5	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	62,1		Antall artikler med fagfellevurdering	56
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,4	2	Antall bøker	3
Årsresultat	1,8		Antall kapitler i bøker	25
Egenkapital	4,2	12		

<http://www.snf.no/>

SNF utfører anvendt forskning med utgangspunkt i økonomisk-administrative fag. Virksomheten finansieres på prosjektbasis av Forskningsrådet og oppdragsgivere i næringsliv og offentlig sektor.

Det faglige grunnlaget for forskningen i SNF er kompetansen i egen forskerstab og de nære koplingene til fagmiljøene ved Norges Handelshøyskole (NHH) og Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. Forskningsvirksomheten drives gjennom et aksjeselskap, Samfunns- og næringslivsforskning AS, med Stiftelsen SNF, NHH og UiB som eiere. Eierforholdet er organisert slik at NHH i strategisk sammenheng er selskapets hovedeier, med UiB som deleier.

Konseptet som ligger til grunn for den anvendte forskningen i SNF, er at SNF skal være en kunnskapsmessig brobygger mellom grunnforskningsmiljø i økonomisk-administrative fag og brukere av forskningsbasert kunnskap fra økonomisk-administrative fagområder. SNFs hovedoppgave er å bidra til synergi mellom den frie forskningen i den akademiske sektor og anvendt forskning og forskningsbaserte utredninger i oppdragsmarkedet. Det betyr at SNF arbeider med sikte på:

- å bringe de best funderte betraktningmåter som er nedfelt i teorier, modeller og metoder, til anvendelse på praktiske problemstillinger. Således kan SNF tilby høy faglig kvalitet i oppdragsforskningen og dermed bidra til å styrke grunnlaget for å treffe beslutninger hos dem som etterspør forskningsbasert kunnskap.

- å tilføre ekstra ressurser til økonomisk-administrativ forskning ved at teorier, modeller og metoder fra disse fagområdene anvendes på praktiske problemstillinger. SNF skal gi muligheter for utfordrende forskningsoppgaver og forskerrekruttering, samt kontakt med internasjonale forskningsmiljø, og dermed bidra til å holde og videreutvikle kvaliteten i fagmiljøene som SNF baserer virksomheten sin på.

SNF har organisert sin virksomhet i 5 forskningsssentre, med hver sin forskningsledelse:

- Senter for internasjonal økonomi og skipsfart
- Senter for næringsøkonomi og økonomisk politikk
- Senter for finansiell økonomi
- Senter for strategi og ledelse
- Senter for fiskeriøkonomi

SNF har sine forskningsmessige tyngdepunkt på områder som økonomisk politikk, deregulering og konkurranse, næringspolitikk, internasjonal økonomi, markedsanalyse, foretaksstrategi og internasjonalisering, samt økonomisk styring og skatt. Hovedsektorene for SNFs forskning er energi, industri, skipsfart, fisk, reiseliv, IKT og telekommunikasjon, samt offentlig tjenesteproduksjon.

Høydepunkter

Priser for faglige presentasjoner

Forskningen i SNF ble i 2004 belønnet med 3 priser for faglige presentasjoner:

- *Samfunnsøkonomenes artikkelpris til forsker Ivar Gaasland.* Prisen som Samfunnsøkonomenes Forening deler ut for beste artikkel i foregående år i tidsskriftene Økonomisk Forum og Norsk Økonomisk Tidsskrift, ble for 2004 tildelt Ivar Gaasland. Prisen gis til forfatteren av den artikkelen i ett av disse tidsskriftene som best forener et høyt faglig nivå med en god presentasjonsform. Ivar Gaasland fikk prisen for artikkelen "Gevinster for Norge ved en liberalisering av matvarehandelen", i Økonomisk Forum nr. 1/2004.
- *"Best paper" til professor Leif B. Methlie og stipendiat Leif Jarle Gressgård.* Prisen ble oppnådd under konferansen "The Third International Conference on Mobile Business", holdt i New York i juli 2004. Den ble gitt til paperet "Exploring the Relationship between Structural Market Conditions and Business Conduct in Mobile Data Service Markets", som er utarbeidet som en del av et KMB-prosjekt i Puls-programmet hos Norges forskningsråd om mobil e-handel.
- *"Best paper" til professor Paul Gooderham og rådgiver Jørgen Lund.* Prisen ble oppnådd under den årlige internasjonale SMB-konferansen arrangert av Institute for Small Business Affairs (ISBA), holdt i Newcastle i november 2004. Den ble gitt til paperet "Small Firm Advisors and Their Clients: What Makes for Success?", som er utarbeidet som en del av et KMB-prosjekt i Puls-programmet hos Norges forskningsråd om hvordan verdiskaping i SMB-sektoren kan stimuleres.

Inngåelse av ny avtale om teleøkonomisk forskning

Siden 1992 har SNF hatt et utstrakt forskningssamarbeid med Telenor med sikte på å utvikle solid forskningsbasert kunnskap og gode forskningsmiljø med innsikt i teleøkonomi. Teleøkonomi har vært en generell betegnelse på anvendelse og videreutvikling av økonomisk teori og metode for analyser av økonomiske problemstillinger med tilknytning til telesektoren. En ny rammeavtale ble inngått høsten 2004 for 3-årsperioden 2005-2007. De fire tidligere rammeavtalene har hatt et fokus på miljøbygging. Den nye bygger på at fagmiljø nå er

etablert. Den er derfor skalert ned i forhold til tidligere. Samtidig er den tematisk mer spisset. Fokus er på forskning om problemstillinger knyttet til Regulatoriske spørsmål og problemstillinger knyttet til Kostnadsallokering og produktlønsomhet. Ambisjonen er å levere forskningsbidrag av høy internasjonal standard.

Konkurransopolitisk forskning

De siste 10-12 årene har det funnet sted omfattende forskning i SNF på temaet konkurransepolitikk. Disse prosjektene har i særlig grad bidratt til å integrere forskning på det økonomiske fagområdet i Bergen på tvers av NHH-miljøet og UiB. I 2004 begynte Konkurransetilsynet arbeidet med å lokalisere seg til Bergen. De to første som ble tilsatt kom fra fagmiljøene som hadde arbeidet med konkurransepolitisk forskning i SNF. Fra 2005 er det etablert et konkurransepolitisk forum, hvor fagmiljø fra SNF, NHH, UiB og Konkurransetilsynet møtes og diskuterer faglige spørsmål. Hovedtyngden av den mer grunnleggende forskningen i SNF finner for tiden sted innen forskningsprogrammet KUNI i Norges forskningsråd, mens kortere og mer utredningspregete prosjekter utføres for ulike oppdragsgivere. Forskningen holder høy standard, og et stort antall artikler er publisert internasjonalt. I august 2004 ble det avholdt en *Workshop on the role of dynamics and innovations in competition policy* i Bergen, med deltakelse og innledere fra forskningsmiljø, konkurransemyndigheter i Norge og EU, samt relevante departement i Norge.

SINTEF Teknologi og samfunn

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	3,1	12	Årsverk totalt	29
SIP	0,0	0	herav kvinner	17
Andre generelle midler	0,1	0	Årsverk forskere totalt	27
Andre bev. fra Forskningsrådet	10,6	42	herav kvinner	14
Offentlig forvaltning	6,3	25	Antall ansatte med doktorgrad	14
Næringsliv	5,0	20	herav kvinner	6
Utlandet	0,2	1	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,52
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	25,3	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	25,3		Antall artikler med fagfelleevaluering	10
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,0		Antall bøker	2
Årsresultat	0,0	0	Antall kapitler i bøker	8
Egenkapital				

<http://www.sintef.no>

Fra 01.09.2004 er arbeidsforskningsmiljøene ved SINTEF organisert som en del av konsernområdet SINTEF Teknologi og samfunn. Konsernområdet består av de to tidligere instituttene SINTEF Teknologiledelse og SINTEF Bygg og miljø.

SINTEF Teknologi og samfunn utfører FoU og rådgivning for næringsliv og offentlig sektor for å fremme verdiskaping, sikkerhet og miljø. Fagmiljøet besitter kunnskap innenfor

teknologiske, organisatoriske og økonomiske fag for å kunne analysere og løse problemstillinger på en flerfaglig og helhetlig måte.

SINTEF Teknologi og samfunn er organisert i følgende avdelinger:

Arkitektur og byggeteknikk	Produktivitet og prosjektledelse
Berg og geoteknikk	Sikkerhet og pålitelighet
Betong	SINTEF MRB AS
IFIM – Inst for industriell miljøforskning	SINTEF NBL AS
International Operations	Smartere samfunn
Kunnskap og strategi	Transportsikkerhet- og informatikk
Kunnskapsarbeid	Vann og miljø
Kyst og havnelaboratoriet	Veg- og jernbaneteknikk
Ny praksis	Veg- og transportplanlegging
Produkt og produksjon	Økonomi og logistikk

Arbeidsforskningsmiljøet i SINTEF, representert ved avdelingene IFIM og Ny praksis, har en rekke avdelinger innen samme konsernområde som arbeider med tilgrensende felt. Dette stimulerer til tverrfaglig samarbeid og kompetanseutveksling. Eksempler på slike tilgrensende felt er sikkerhetsforskningen ved Sikkerhet og pålitelighet, produksjons- og produktivitetsforskningen ved Produktivitet og prosjektledelse, forskning på strategiske prosesser ved Kunnskap og strategi og logistikkforskning ved Økonomi og logistikk. Det siste året er det også arbeidet aktivt for å fremme tverrfaglige prosjekter og satsinger mellom avdelinger i konsernområdet som ikke tidligere har samarbeidet så tett. Dette gjelder blant annet et forskningssamarbeid mellom arbeidsforskningsmiljøet og Arkitektur og byggeteknikk på "Et mangfoldig og inkluderende arbeidsliv".

IFIM, og etter hvert Ny praksis, har i alle år vært nært knyttet til sentrale endrings- og utviklingsprosesser i norsk arbeidsliv. Et eksempel på dette er departementets grunnbevilgning (mottatt fra 1978) som var ment som et ledd i å styrke forskningen på arbeidsliv og arbeidsmiljø i tilknytning til innføringen av Arbeidsmiljøloven. Instituttets sterke profil mot oppdragsforskning har ført til tette forbindelser til arbeidslivets parter. Dette har gjort at fagmiljøet i alle år har vært opptatt av et svært bredt spekter av problemstillinger i tilknytning til arbeid og arbeidsliv. De dominerende forskningstema har i alle år vært knyttet til arbeidsmiljø, arbeidsorganisering, medvirkning, likestilling, inkludering og demokrati. I de seinere årene har man spesielt vært opptatt av å bringe fram kunnskap som øker forståelsen av de endringer som arbeidslivet står overfor. Dette gjelder alt fra endringer av politiske rammebetingelser, lovendringer og andre regulerings tiltak til fokus på et mangfoldig og inkluderende arbeidsliv. Miljøet har i en årrekke vært opptatt av forholdet mellom familieliv og arbeidsliv, og instituttet har i flere år vært et sentralt miljø når det gjelder forskning på innvandreres situasjon i arbeidslivet.

Med utgangspunkt i den lange forskningstradisjonen innenfor arbeidsforskning som IFIM representerer, er det blitt utviklet et relativt stort fagmiljø innen arbeidslivsforskning ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse ved NTNU. I hovedsak er det vitenskapelig ansatte ved fem institutt som har tette samarbeidsrelasjoner til IFIM og Ny praksis. Dette er instituttene for Psykologi, Sosiologi og statsvitenskap, Sosialantropologi, Økonomi og teknologiledelse og Sosialt arbeid og helsevitenskap. I stor grad er arbeidslivsforskningen ved disse instituttene bygd opp ved å rekruttere forskere fra SINTEF-

miljøet. Samtidig bidrar NTNU med en solid nyrekruttering til arbeidslivsforskningen gjennom sine master- og doktorgradsprogrammer. Her bidrar flere SINTEF-forskere med undervisning og veiledning.

Høydepunkter

Heftig og begeistret? En studie av individualisering, kundekontakt og grenseregulering i arbeidslivet

Mange arbeidstakere opplever jobben som ambivalent eller tvetydig: den er spennende og utfordrende, men stressende og belastende på samme tid. Det er i denne både-og-tilstanden at man må lete for å forstå og fortolke dagens arbeidsliv. Siktemålet med prosjektet er å bidra med ny kunnskap om individualisering og muligheten for grenseregulering. Gjennom prosjektet skal det utforskes på hvilke måter grenseregulering skjer i dagens arbeidsliv, gjennom arbeidsorganiserende prosesser og i utforming av relasjoner og interaksjoner der individualisering og kundestyling er sentrale kjennetegn. Blir grensene primært en mestringsstrategi for den enkelte ansatte eller skjer det i form av kollektive prosesser?

Prosjektet bygger på tidligere forskning rundt helse i arbeidslivet, serviceyrker, kjønnskoding av arbeid og omstrukturering av arbeidslivet. Gjennom prosjektet vil man utforske analytiske grep som har vært lite brukt i samfunnsvitenskapen. Erfaringsbasert minnearbeid (ansattes egne hverdagshistorier) vil spesielt bli benyttet som inngang til dilemmaer og paradokser i arbeidssituasjonen.

Evaluering av AMO-kurset Skole på byggeplass

Kurset Skole på byggeplass (SPB) er utviklet og gjennomført av Veidekke ASA, og hittil finansiert av Aetat som et AMO-kurs. SPB, som gjennomføres i sin helhet på byggeplass, har som primær målgruppe unge voksne langtidsledige, mange av dem med belastet bakgrunn. SPB gir deltakerne fullverdig VK1 eksamen i byggfag, og garanterer læreplass i bedrift for de som gjennomfører og består kurset. SINTEF IFIM har evaluert SPB på oppdrag fra Arbeidsdirektoratet, og konkluderer med at det er et vellykket kurs, som har ført til at en betydelig del av deltakerne i dag er i jobb i byggebransjen. I tillegg innebærer SPB utvikling av alternative læringsarenaer, og en praktisk rettet pedagogikk i både yrkes- og allmennfag, som bør kunne få betydning også for andre målgrupper og i andre deler av norsk skole.

Dramatisert bedriftsutvikling, fase II – delprosjekt under Verdiskaping 2010

Næringslivet i Norge og Trøndelag står overfor mange og omfattende utfordringer. Globalisering av økonomien endrer rammebetingelsene, og spesielt utfordrer dette bedrifter i distriktene. I forskningsprogrammet Verdiskaping 2010 arbeider man med disse utfordringene i samarbeid med trønderske bedrifter, NHO, LO, Hovedorganisasjonenes Fellestiltak og Innovasjon Norge. Prosjektet Dramatisert bedriftsutvikling er en sentral aktivitet i denne sammenheng. Prosjektet kombinerer teater og arbeidslivsforskning som virkemiddel i bedrifts- og næringsutvikling.

Gjennom bruk av teater skapes engasjement, refleksjon og læring. Dette er utgangspunkt for utviklingsarbeid som skal skape ny og bedre arbeidspraksis både internt i bedriftene og i forhold til deres omgivelser. Målet er at bedriftene gjennom dette skal forbedre sin innovasjonsferdighet og sitt potensial for verdiskaping.

Fase II i prosjektet er konseptutvikling, det vil si å utvikle en metode for bedriftsutvikling der man kombinerer teatermetodikk med metoder for aksjonsforskning, og siste fase handler om gjennomføring av utviklingsarbeid i et utvalg bedrifter.

Kartlegging av psykososialt arbeidsmiljø

Psykososialt arbeidsmiljø har alltid vært et sentralt forskningstema ved Ny praksis. Forskningen har primært vært av kvantitativ art, og data har blitt samlet inn gjennom ordinært prosjektarbeid, men i tillegg til standard rapporter på enkeltprosjekt har data blitt analysert og publisert løpende i samarbeid med forskere ved Cornell University i USA og Psykologisk institutt på NTNU. Dette har i årenes løp resultert i en rekke artikler og konferanseproceedings. Et sentralt fokus i denne forskningen har vært å utvide begrepet psykososialt arbeidsmiljø til å inkludere forhold på bedriftsnivå, ikke bare forhold hos enkeltindivid.

Et konkret eksempel på dette er oppfølgingen av Arbeidstilsynets kampanje for å forbedre arbeidsmiljøet i næringsmiddelindustrien. Dette arbeidet startet med en breddeundersøkelse i 2000, i forkant av kampanjen som gikk i perioden 2001-2003. Det ble samlet inn data fra 1 300 ansatte i 53 bedrifter i bransjen, en rapport som oppsummerte tilstanden og en valideringsrapport av selve spørreskjemaet ble laget. Dette spørreskjemaet ble så brukt igjen i flere undersøkelser, inkludert en representativ kartlegging av HMS-tilstanden i Norge i 2001, studier av Call Center og studier av arbeidsmiljø i sykehus.

I 2004 kunne instituttet bygge videre på satsingen. En artikkel ble publisert i det prestisjetunge tidsskriftet "Journal of Occupational Health Psychology" og markerte at forskningen holdt internasjonalt nivå. Dermed hadde man også vist, og fått aksept for, at psykososialt arbeidsmiljø har en komponent på bedriftsnivå, ikke bare på individnivå. Denne komponenten er kalt for normer.

Samme år var det også klart for å måle effekter av Arbeidstilsynets kampanje. I samarbeid med Arbeidstilsynet går man nå tilbake til de 53 bedriftene og måler arbeidsmiljøtilstanden der. På den måten får man målt utvikling i bransjen både på bedrifts- og bransjenivå, og får anledning til å videreutvikle forståelsen av normer som bidrag til å utforme det psykososiale arbeidsmiljøet, så vel som en fortsatt videreutvikling av tradisjonelle psykososiale arbeidsmiljøforhold, som ledelse, krav, kontroll, sosiale relasjoner og lignende forhold. Rapport forventes klar høsten 2005.

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	21,9	64	Årsverk totalt	48
SIP	0,0	0	herav kvinner	31
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	34
Andre bev. fra Forskningsrådet	4,6	13	herav kvinner	19
Offentlig forvaltning	2,7	8	Antall ansatte med doktorgrad	10
Næringsliv	1,4	4	herav kvinner	7
Utlandet	2,6	7	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,30
Annet	1,3	4		
Sum driftsinntekter	34,5	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	33,1		Antall artikler med fagfellevurdering	5
Driftsresultat (i % av inntekter)	1,4	4	Antall bøker	2
Årsresultat	1,5		Antall kapitler i bøker	4
Egenkapital	4,4	40		

<http://www.sifo.no>

SIFO er et uavhengig, faglig institutt til nytte for forbrukerne. Forbrukernes og husholdningenes hverdagsliv står sentralt i SIFOs arbeid. Den tematiske fokuseringen er i dag knyttet til husholdøkonomi, forbrukskultur, miljø, samt marked og politikk. Aktivitetene innenfor temaområdene forbrukerøkonomi og forbrukskultur hører inn under dette området.

Den samtlende bærebjelken i instituttets forskningsinnsats faller inn under temaet forbruk, livsstil og levekår. Innenfor temaområdet forbruk og økonomi har SIFO arbeidet for det første med forbrukernes ressursdisposisjoner i et husholdsperspektiv. Standardbudsjettet er en viktig grunnpilar i dette arbeidet. Instituttet forsker også i forbrukets samfunnsmessige og individuelle betydning. På den ene siden kan varer og tjenester ses som kommunikasjonssymboler med en mening knyttet til seg. På den andre siden har forbruksvarer også et bruksaspekt og kan ses som redskaper som kan endre hverdagens tidsbruk og relasjonene mellom folk. Innen dette området er fokuset rettet mot produktene og hvordan de inngår i dagliglivets kultur. Arbeidet har vært konsentrert rundt produkter som brukes i hjemmet. Dette arbeidet har konsentrert seg om klær og tekstiler, nyere informasjonsteknologi og ulike husholdningsapparater. Det fokuseres både på hvordan ting brukes og forstås, og mer teknisk rettede spørsmål om kvalitet, energiforbruk og bruksegenskaper. Arbeidet innebærer identifisering av forbrukerproblemer og preferanser, samt utvikling av metoder for gjennomføring av tester og vurderinger. En viktig innfallsvinkel er også forbrukets miljøbelastninger og mulige veier mot et mindre miljøbelastende forbruk.

SIFO har i 2004 studert private og offentlige ordninger, strategier og oppfatninger som bidrar til å strukturere forbrukernes valg. Dette inkluderer forbrukernes individuelle og/eller kollektive, og politiske og/eller økonomiske strategier for å forsøke å påvirke disse rammene. SIFO legger et verdikjedeperspektiv til grunn, og ser på aktører, strategier, teknologier og

maktforhold på varenes vei fra råvareproduksjon til varen foreligger ferdig til bruk hos forbruker. I denne sammenheng har SIFO også studert offentlige og private reguleringer. En viktig oppgave er å forsøke å forstå hvordan forbrukere opptrer som kjøpere og klagere i markedet, eller som velgere og meningsyttere i politiske prosesser (for eksempel leserinnlegg i avisene). Det er spesielt på matfeltet instituttet har arbeidet med de ovennevnte temaene. Både forbrukerpolitiske virkemidler i miljøpolitikken, og matvarekontroll og forbrukertillit har stått sentralt innen dette området. Dette er også temaer som har fått stor oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt de siste årene.

Det er i 2004 blitt arbeidet med følgende doktorgrader:

- Levekår under gjeldsordning (under avslutning)
- Symbolsk forbruk og identitetsarbeid i overgangen fra barn til ungdom
- Understanding digital entertainment in everyday life
- Kostvaner i etablerende hushold (under avslutning)
- Produktlevetid og miljø (under avslutning)

Ett doktorarbeid er avsluttet (Brukertilpasset tjenestekvalitet).

Den internasjonale faglige virksomheten omfattet i 2004 bl.a. følgende EU-prosjekter:

- Trust in Food (Social and Institutional conditions for the production of trust)
- TRUST (Food risk communication and consumers' trust in the food supply chain)
- Welfare Quality (Integration of animal welfare in the food quality chain: from public concern to improved welfare and transparent quality)
- Organic HACCP (Recommendations for improved procedures for securing consumer oriented food safety and quality of certified organic foods from plough to plate)
- OMIaRD Organic marketing initiatives and rural development
- ToolSust (The involvement of stakeholders to develop and implement tools for sustainable households in the city of tomorrow)
- DEEP (Developing effective and efficient product information)
- Fire Hazards (Fire hazard of clothes related to accidents and consumer habits)
- EMUDE (Emerging user demands for sustainable solutions)
- ToolSust (The involvement of stakeholders to develop and implement tools for sustainable households in the city of tomorrow)

Grensehandel

SIFO har arbeidet med grensehandel som tema i flere prosjekter siden 1999. Flere grensehandelsstudier ble gjennomført i 2004, og det ble det utgitt flere rapporter, artikler og kronikker. Det har vært flere oppdragsgivere, herunder HSH, Forskningsrådet og NBL (Næringsmiddelbedriftenes Landsforening), og SIFO har selv initiert noen av prosjektene. Grensehandel er et viktig politisk anliggende. Det er viktig i forhold til pris og konkurranse, og det er et viktig forbrukerpolitisk tema. Dette er stoff som alltid får mye presseoppmerksomhet.

I SIFOs studier har man sett på prisforskjeller mellom Norge og Sverige på typiske grensehandelsprodukter, samt på internasjonale kjente merkevarer. Det er også sett på forbrukerne og grensehandel spesielt i Sverige, men også Danmark og Finland. Man har undersøkt om grensehandlerne skiller seg ut fra andre handlende, noe de stort sett ikke gjør. Man har også sett på hva som egentlig ligger i fenomenet grensehandel utenom prisforskjeller som er ganske opplagte, og har dessuten studert hvordan grensehandlerne tenker økonomi, og hvordan de mentalt finner ut hvor mye de "sparer". SIFO har også laget oversikter over hvor

mye det handles for, og hva som handles. Utviklingen er fulgt over tid, og det er fortsatt et interessant tema.

Fire Hazards of clothing

I 2004 sluttførte SIFO et større EU-prosjekt under EU Directorate General for Health and Consumer Protection. Resultatene ble publisert i SIFO-rapporten *Fire Hazards of Clothing Related to Accidents and Consumer Habits*. Dette prosjektet ble gjennomført av SIFO i samarbeid med partnere fra Portugal, Danmark, Sveits, Spania og Finland. Hovedmålsettingen med prosjektet var å fremskaffe informasjon om brannfaren som angis for forskjellige typer plagg, ulykkesdata for brannskader forårsaket av klesbrann, samt informasjon om forbrukernes holdninger til og kunnskap om temaet. Rapporten er blitt viktig for europeisk standardiseringsarbeid på området.

I Norge har vi svært få alvorlige brannulykker som skyldes at klær har tatt fyr. Når det skjer er det oftere i forbindelse med utendørsaktiviteter som grilling, bruk av fyrverkeri, og ved bålrensing eller med verktøy som vinkelslipere. Når brann først oppstår kan derimot klærne være avgjørende for omfanget av skader. Tekstilene kan bidra til å beskytte kroppen mot flammer og varme, og de kan smelte og brenne, og forverre situasjonen. Et nytt EU-regelverk er nå under vurdering med spesielt strenge krav til nattøy for bruk på institusjoner og for barn i alderen 6 måneder til 14 år. Dette er norske fagfolk skeptiske til. De ønsker ikke strengere regler på et område der vi så å si ikke har ulykker, og spesielt ikke regler som kan få store negative konsekvenser for miljøet. Derimot tror den norske fagekspertisen som har vært involvert i dette arbeidet at det er mye å hente ved å heve kunnskapsnivået når det gjelder brann og klær.

Barn, unge og forbruk

Dagens oppvekst er kommersiell, og SIFO har barn og unge og deres forbruk på sin agenda. Målsettingen er å bringe fram kunnskap om barn og unges forbruk så vel som kunnskap om de mekanismene som ligger bak deres forbruk og konsekvensene av dette. Inn under denne målsettingen vil flere tiltak være på dagsorden. I 2004 publiserte SIFO flere rapporter og notater på dette temaet.

I 2004 foretok SIFO en analyse av forbruksdataene fra "Ung i Norge 2002", som er en stor NOVA-survey der nesten 12000 elever i ungdomsskolen og videregående er intervjuet bl.a. om sitt forbruk. Målsettingen med SIFOs analyse var å kartlegge ungdommens forbruk, og hva dette varierer med. Videre ønsket instituttet med utgangspunkt i samme datamateriale å studere hvordan de unges forbruk blir finansiert. Analysen er publisert i SIFO-rapporten *Den kommersielle ungdomstiden*. Den viser at de unges forbruk handler mye om sosiale aktiviteter og opplevelser som konsumeres i offentligheten: en tur på kino, en øl eller en cappuccino, en SMS eller to, leie av en video osv. Å være ung innebærer å være på vei mot voksensamfunnet og inn i en offentlighet der det etter hvert er få gratisarenaer. Dette bidrar til at ungdommens forbruk ikke bare blir høyt, men også synlig.

Rapporten *Kommersiell oppvekst* fra 2004, tar opp ulike sider ved barn og unges oppvekst, ulike sider av kommersialiseringen, kjøpepress, men også hvordan foreldre forholder seg til den kommersielle oppveksten. Kommersialiseringen betyr at oppveksten har fått en prislapp, og notatet ser nærmere på dette i et levekårsperspektiv og ser på hvilke konsekvenser dette har for barn som vokser opp i familier med dårlig økonomi.

Rapporten *Skolestart, en empirisk studie av de forbruksmessige sider ved å begynne på skolen* tar opp spørsmål som berører merkepress, i hvilken grad det har vært diskusjoner omkring hva man skulle kjøpe til skolestart, og hvordan både foreldre og barn opplever forbruket i forbindelse med skolestart. Både hvilke ting man får, hva dette koster og hvem man får det av og hvordan de ulike husholdene takler dette økonomisk.

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	27,6	84	Årsverk totalt	36
SIP	0,0	0	herav kvinner	22
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	30
Andre bev. fra Forskningsrådet	1,0	3	herav kvinner	18
Offentlig forvaltning	3,5	11	Antall ansatte med doktorgrad	9
Næringsliv	0,8	2	herav kvinner	6
Utlandet	0,0	0	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,31
Annet	0,0	0		
Sum driftsinntekter	33,0	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	32,8		Antall artikler med fagfellevurdering	27
Driftsresultat (i % av inntekter)	0,2	0	Antall bøker	5
Årsresultat	0,2		Antall kapitler i bøker	3
Egenkapital				

<http://www.sirus.no>

SIRUS ble opprettet fra 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. SIRUS har som formål å utføre og formidle forskning og dokumentasjon omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Instituttet skal spesielt arbeide for å belyse de problemer bruken av rusmidler gir opphav til, problemenes årsaker og hvordan de skal kunne løses eller reduseres gjennom offentlig og privat innsats. Instituttet er Norges kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningscenter i Lisboa, EMCDDA. Instituttet har også et nasjonalt biblioteksansvar på rusmiddelfeltet. I forbindelse med reorganiseringen av den statlige helse- og sosialforvaltningen fra 1. januar 2002 ble instituttet tillagt ytterligere oppgaver ved at en gruppe tobakksforskere ble overført fra Folkehelseinstituttet. Etter dette omfatter virksomheten så vel alkohol og narkotika, som tobakk.

Hovedmålene for virksomheten er:

- Drive forskning av faglig høy kvalitet på rusmiddelfeltet og tilstøtende områder
- Fremskaffe relevant dokumentasjon på området
- Formidle eksisterende kunnskap til viktige brukergrupper.

Instituttet er en selvstendig institusjon under Arbeids- og sosialdepartementet og ledes av en direktør ansatt på åremål. Det har et styre på sju medlemmer med personlige varamedlemmer.

Styret oppnevnes av Arbeids- og sosialdepartementet. Ved sammensetningen av styret skal det legges vekt på en balanse mellom brukere og forskere med innsikt i instituttets arbeidsområde. To av styremedlemmene oppnevnes etter forslag fra instituttets ansatte. Dessuten møter direktøren og forskningssjefen i styret uten stemmerett. Administrasjonssjefen er styrets sekretær.

Det ble i 2004 utført ca. 35,5 årsverk ved instituttet. Av dette var 22,4 forskerårsverk, 7,3 årsverk knyttet til dokumentasjons-/EMCDDA-/biblioteksfunksjonen, og 5,8 årsverk knyttet til administrasjon.

SIRUSs forskningsfelt er delt i følgende fem hovedområder:

- Rusmiddelmarkedet
- Rusmiddelbruk og rusmiddelkultur
- Forebyggende tiltak
- Konsekvenser av rusmiddelbruk
- Behandling og omsorg

Instituttets medarbeidere har i alt publisert 64 arbeider i 2004. Av disse er 32 klassifisert som vitenskapelige arbeider, herav er 18 publisert i internasjonale tidsskrifter eller bøker. 23 arbeider er av mer populær karakter. 9 publikasjoner knytter seg til dokumentasjon, hvorav en bare er publisert på nettet.

Høydepunkter:

Virkinger på drikkemønster og grensehandel av etablering av vinmonopolbutikk i Trysil

I 1999 ble det etablert en vinmonopolbutikk i Trysil. Man ønsket å se om dette har ført til endringer i drikkemønsteret i kommunen, og om grensehandelen fra Sverige har blitt påvirket. Utviklingen ble sammenlignet med kontrollkommunen Åsnes. Det ble innhentet data fra representative utvalg fra disse kommunene i 1999, 2000 og 2001.

Etableringen av Vinmonopolet i Trysil førte til en øket brennevinsforbruk blant menn som drakk relativt mye brennevin, og øket vinforbruk blant kvinner som drakk relativt mye vin. For de som drakk lite alkohol fikk etableringen av Vinmonopolet ingen merkbare følger. Etableringen fikk også små eller ingen påviselige følger for ungdom i aldersgruppen 16-17 år. Grensehandelen med øl, vin og brennevin kjøpt på Systembolaget ble også redusert som en følge av at Vinmonopolet etablerte seg i Trysil.

Rusmidler og sosiale skader

Hensikten med denne studien er å beskrive omfanget av ulike alkoholrelaterte sosiale skader i den norske befolkningen og relatere skadene til sosiodemografiske kjennetegn og egne alkoholvaner. Studien er basert på SIRUS befolkningsundersøkelse fra 1999. Man ønsker også å belyse hvorvidt omfanget av selvrapportert voldsbruk og kriminalitet blant ungdom er endret i løpet av den siste ti-årsperioden, og i hvilken grad en eventuell endring kan tilskrives endringene i rusmiddelbruk blant ungdom. Data fra to nasjonale surveyer (Ung i Norge) blant 13-19-åringene i 1992 og 2002 vil bli brukt i analysene.

Av den voksne befolkningen rapporterer 40% at de har opplevd en eller flere typer av plager som skyldtes andres beruselse. Disse plagene var i hovedsak mindre alvorlige, som f. eks. å bli holdt våken om natten eller blitt redd for eller skjelt ut av berusede personer. En mindre andel hadde blitt fysisk skadet eller fått ødelagt klær eller gjenstander av berusede personer.

De som oftest blir plaget pga andres beruselse er unge, enslige og bor i byer, - de har et høyt alkoholkonsum, er ofte beruset og ofte på utesteder. Dette kjennetegner også dem som opplever negative konsekvenser av sin egen alkoholbruk, og kan derfor tyde på at mange alkoholrelaterte sosiale skader oppstår i samhandlingen mellom to eller flere berusede personer. Mens menn oftere opplever negative konsekvenser av egen alkoholbruk, er det kvinner som oftest plages av andres beruselse.

Idealtypiske brukertyper av tobakk

Prosjektet tar sikte på å dokumentere sosiale, kulturelle, økonomiske og demografiske kjennetegn ved ulike grupper av tobakksbrukere, og undersøke om det fins holdnings- og kunnskapsdifferanser mellom brukergruppene, samt eventuelle forskjeller i risikopersepsjon. Datagrunnlaget var svar fra i alt 5125 personer over 24 år avgitt i perioden 1998-2002.

Det er utført analyser for å belyse sosiale gradienter i røykestatus, forbruksintensitet, produktpreferanser, debutalder, slutteaktivitet, holdninger til passiv røyking og kunnskap om helserisiko. Lavere sosioøkonomiske lag var kraftig overrepresentert blant røykerne. Røykere i lavere sosiale lag hadde i tillegg høyere røykeintensitet, forbrukte oftere de farligste tobakksproduktene, hadde lavere gjennomsnittlig debutalder og større aksept for passiv røyking, færre hadde regler for å begrense røyking hjemme, og de var oftere feilinformert om helsefarene ved de ulike tobakkstypene. Sluttraten økte med stigende sosial status, og var høyere blant personer i parforhold. Effekten av sosial status var større for kvinner enn for menn. Flere forhold kan belyse den lave sluttefrekvensen i lavere sosioøkonomiske lag. De er i større grad omgitt av røykepositive normer i nærmiljøet og har samtidig sterkere lokal enn kosmopolitisk verdiforankring. Svak fremtidsorientering, følelse av å ha liten kontroll på livet, stress og depresjon er forhold som predikerer liten slutteiver, og som samtidig er funnet å være mest utbredt i lavere sosioøkonomiske lag. Det samme gjelder høy nikotinavhengighet.

Transportøkonomisk institutt (TØI)

Nøkkeltall 2004

Økonomi	Mill kroner	Andel (%)	Ansatte	
Grunnbevilgning	6,6	10	Årsverk totalt	79
SIP	4,9	8	herav kvinner	28
Andre generelle midler	0,0	0	Årsverk forskere totalt	58
Andre bev. fra Forskningsrådet	7,6	12	herav kvinner	16
Offentlig forvaltning	30,3	47	Antall ansatte med doktorgrad	14
Næringsliv	2,9	5	herav kvinner	5
Utlandet	8,8	14	Ansatte med dr.grad per forskerårsverk	0,24
Annet	2,8	4		
Sum driftsinntekter	63,8	100	Faglig produksjon	
Driftskostnader	64,4		Antall artikler med fagfelleevaluering	14
Driftsresultat (i % av inntekter)	-0,5	-1	Antall bøker	1
Årsresultat	0,4		Antall kapitler i bøker	15
Egenkapital	40,8	56		

<http://www.toi.no>

TØI skal produsere og formidle forskningsbasert og beslutningsrelatert kunnskap om transportsektorens virkeområde og samspill med samfunnet for øvrig. Instituttet skal bidra til at beslutninger på transportområdet tas på grunnlag av forskningsbasert kunnskap. Instituttet utfører også oppgaver av mer utredningsmessig karakter, men legger vekt på å ha et sterkt og økende fokus på den forskningsmessige delen av virksomheten. Internasjonalisering er viktig som et ledd i kvalitetssikring og kompetanseutvikling.

For å sikre at kunnskapen som frambringes blir tatt i bruk gjennomføres en aktiv formidling overfor brukere og media. Tidsskriftet Samferdsel, som instituttet gir ut, er en viktig formidlingskanal. Instituttet satser også på en bred kontakt med universitets- og høyskolesektoren nasjonalt og internasjonalt. I 2004 vedtok instituttets styre at TØI sammen med flere andre institutter og universitetsenheter skal samlokaliseres i Forskningscenter for miljø og samfunn (CIENS), i et nytt bygg i Forskningsparken ved UiO. Det nye senteret heter på engelsk Oslo Centre for Interdisciplinary Environmental and Social Research.

TØI er organisert i fire fagavdelinger med fokus på:

- Persontransport
- Sikkerhet og miljø
- Transportanalyser og regionale studier
- Transportøkonomi og bærekraftig utvikling

Aktiviteten var i 2004 inndelt i 12 tematiske program ledet av en forskningsleder. Ni Strategiske instituttprogram (SIPer) var knyttet til de tematiske programmene. SIPene er sammen med grunnbevilgningen avgjørende for at instituttet kan sikre en forsvarlig kvalitet og oppfylle kravene til vitenskaplig arbeidsformer og publisering innenfor sine fokusområder. TØI har gjennom flere år hatt en omfattende prosjektaktivitet innenfor EUs rammeprogrammer, og har hatt en tilslagsprosent langt over snittet for de norske samfunnsfaglige instituttene. I 2004 har instituttet hatt aktivitet på 13 prosjekter med EU-finansiering. De fleste med finansiering fra EUs 5. rammeprogram og 6. rammeprogram, men også fra EUs INTERREG - programmer og fra DG TREN.

Høydepunkter

Bytrikken som rullende fortau

Å øke kollektivtransportandelen er et sentralt samferdsels- og miljøpolitisk mål. I Oslo har kollektivtransporten en relativt stor andel skinnegående transport. TØI gjennomførte i 2003/2004 et prosjekt med sikte på å "løfte blikket" for å se på hva det er mulig å oppnå med en mer offensiv satsing på trikk. I prosjektet har forskere og representanter for kollektivnæringene jobbet sammen med å vurdere potensialet for en ny strategisk visjon for trikken i Oslo innenfor Ring 3. Arbeidstittelen på strategien var "rullende fortau". Målsettingen er så høy frekvens at trafikantene ikke behøver å bruke rutetabeller samt en økning i hastigheten. Konseptet med trikken som et "rullende fortau" vil kunne gi fra 12 til 23 prosent økt etterspørsel, på hhv kort og lang sikt. TØIs rapport var sterkt medvirkende til at Oslo sporvognsdrift AS høsten 2004 satte i gang forsøk med rullende fortau på to linjer. I 2005 planlegger man å utvide konseptet innenfor ring 3.

Fartsreduksjon og sparte liv

I 2004 gjennomførte TØI en analyse av effektene av at Statens vegvesen senket fartsgrense fra 80 km/t til 70 km/t på 741 km av stamvegnettet. Tiltaket ble satt i verk på de deler av

stamvegnettet med høyest skadegrad, og en oppnådde en klar forbedring av sikkerheten. I alt ble 26 menneskeliv spart og 128 ulykker unngått med dette tiltaket.

At vegmyndighetene kunne gjennomføre denne målrettede fartsreguleringen skyldes blant annet at TØI tidligere hadde utviklet en ny metode for å definere farlige vegstrekninger. I stedet for å fokusere på risiko, gjennomgikk man hele det norske vegnettet km for km og synliggjorde de farligste vegstrekningene, det vil si de med flest ulykker. På bakgrunn av dette konstruerte man begrepet "Skadegradstetthet" for videre bruk i trafiksikkerhetsarbeidet. TØI utviklet også et PC-basert verktøy (TSEffekt) som gjorde det mulig for lokale vegmyndigheter å treffe beslutninger om lokale tiltak. Dette illustrerer at det ofte er en kjede av prosjekter som må til for at anvendt forskning faktisk skal bli anvendt.

Transport på tvers av grenser – et regionalt DEMOprosjekt: Polcorridor

POLCORRIDOR er et Eureka Logchain prosjekt som fra 2002 til 2004 har beredt grunnen for et effektivt godstransporttilbud mellom Norden og sør-øst Europa. Et høyfrekvent og hurtig "Blue Shuttle Train" for intermodale enheter (containere og trailere) mellom Swinoujce/Gdynia/Gdansk nord i Polen og Wien, danner kjernen i tilbudet. Gjennom Polcorridor er det utviklet effektive intermodale terminaler i knutepunktene og informasjonssystemer som sikrer at vareeierne alltid vet hvor varene befinner seg. Disse tilleggstenestene må til for å kunne konkurrere mot lastebiltransporter. Prøvekjøring og uttesting startet i februar/mars 2005. Prosjektet er tatt i bruk av EU som en modell for hvordan en skal få etablert effektive jernbanetransporter på tvers av landegrensene i Europa. TØI tok initiativ til prosjektet og har hatt en helt sentral rolle i Polcorridor, og leder den vitenskaplige komiteen i oppfølgingen i 6. Rammeprogram. Forskningsrådet ved PULS-programmet har støttet Polcorridor.

Oversikt over strategiske instituttprogram (SIP) i 2004

Institutt:	Prosjektittel:
Agderforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalforvaltning i utviklingsland
Møreforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Forestillinger om ruralitet i norsk regional- og distriktpolitikk • Økt verdiskapning av marine ressurser gjennom utnyttelse av ny teknologi. • Kommunikativ planlegging og utvikling
Nordlandsforskning	<ul style="list-style-type: none"> • LIMING -Læring i Interaksjon Mellom Institusjon og NærinG • Nye forutsetninger for lokal utvikling - Kommunenes legitimitet?
Nord-Trøndelagsforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Utmark - landskapsendringer og forvaltningsutfordringer • Mennesket, nettverket og stedets betydning for innovasjon
NORUT NIBR Finnmark NORUT Samfunn	<ul style="list-style-type: none"> • Verkemiddel i regional utvikling • Innovation - Coastal Futures • Building competence for multidisciplinary research on natural resource management
Rogalandsforsk. Samf.	<ul style="list-style-type: none"> • Strategiutvikling og radikale endringsprosesser
Telemarforskning -Bø	<ul style="list-style-type: none"> • Trademark Telemark. SIP om kulturøkonomien og nye potensial for natur- og kulturbasert næringsutvikling i Telemark • Kultur og idrett
Telemarksforskning - Notodden	<ul style="list-style-type: none"> • Matematikdidaktikk
Vestlandsforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Systemer for implementering av hydrogenenergi transportsektoren • E-handel og IKT-basert samarbeid. Distriktsbaserte SMB i det globale nettverksamfunnet
Østfoldforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Nettverksbaserte teknologiske innovasjonsprosesser i Østfold
Østlandsforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Utmarksbasert næringsutvikling: Lokaløkonomiske effekter og muligheter av fritidshus
Fafo	<ul style="list-style-type: none"> • Norske arbeidslivsrelasjoner i endring: Mot en virksomhetsdrevet transformasjon av arbeidskraftstrategier, belønningssystemer og

reguleringssystemer i norsk arbeidsliv

- ISF
 - Innvandring, kvalifisering og et rommelig arbeidsliv
 - Internasjonalisering, migrasjon og medborgerskap i flerkulturelle samfunn. Rettigheter, normer og interessekalkulering
- NIFU STEP
 - Internationalisation of Research and Higher Education
 - Høyere utdanning og relasjonen til arbeidsmarkedet
 - Politikk for kunnskapssamfunnet
- AFI
 - Dynamiske organisasjonsformer i et kunnskapsbasert arbeidsliv
- SNF
 - Nærings- og konkurransepolitikk
- TØI
 - Helhetlig styring og organisering av samferdselssektoren på regionalt nivå
 - Bruk av meta-analyser til kunnskapsoppsummering i transportforskning
 - Transport og næringsøkonomisk utvikling
 - Strategiske analyser av helhetlig virkemiddelbruk
 - Reisevaner - forståelsesrammer for framtidig reiseatferd
 - Regulering av rutegående persontransport: Konkurranse, organisering og finansiering
 - Styringsutfordringer i samferdselspolitikken
 - Metodiske utfordringer knyttet til verdsetting av ikke-markedsgoder
 - Strategiske markedsanalyser. Metodeutvikling for en mer kostnadseffektiv bruk av data og metoder for evaluering av tiltak for transport i by
- CICERO/FNI
 - Key actors and the climate regime: Lessons and future options
- FNI/NUPI
 - Implementering av Russlands internasjonale forpliktelser - menneskerettigheter og miljø
- FNI
 - Effektivisering av FNs rolle i internasjonalt miljøsamarbeid
 - Internasjonalt arktisk samarbeid - premisser for norsk nærområdepolitikk
 - EU enlargement and Norway - challenges to the effectiveness of energy and the environment policy
- PRIO
 - Ethical dimensions of Conflict Management and Prevention
 - The Missing Peace: Conflict Resolution and Peace building in the Middle East
 - Looking Outward: The Quest for a European Security Identity
- NUPI
 - Hegemoni og global politisk orden

ARENA

- European Foreign and Security Policies in the Age of International Terrorism
- Political transformation and democratic governance in Europe